

**STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO
KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ
DLA OBSZARU LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA
ZIELONE MOSTY NARWI**

SPIS TREŚCI

- I. CHARAKTERYSTYKA LGD**
- II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR**
- III. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI**
- IV. ANALIZA SWOT**
- V. CELE I WSKAŹNIKI**
- VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU**
- VII. PLAN DZIAŁANIA**
- VIII. BUDŻET LSR**
- IX. PLAN KOMUNIKACJI**
- X. ZINTEGROWANIE**
- XI. MONITORING I EWALUACJA**
- XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO**
- XIII. ZAŁĄCZNIKI**

Załącznik nr 1 Procedura aktualizacji LSR

Załącznik nr 2 Procedury dokonywania monitoringu i ewaluacji

Załącznik nr 3 Plan działania

Załącznik nr 4 Budżet LSR

Załącznik nr 5 Plan komunikacji

I. CHARAKTERYSTYKA LGD

1. Nazwa LGD

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Zielone Mosty Narwi zarejestrowana w KRS pod numerem 0000264742, posiadająca REGON nr 140698762 została założona w 2006 roku i zarejestrowana 27.09.2006r. Posiada siedzibę w Pokrzywnicy pod adresem: Al. Jana Pawła II 1, 06-121 Pokrzywnica.

Forma prawna: stowarzyszenie specjalne - działa w szczególności na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2015 poz. 1393 z późn. zm.), ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. z 2013 r. poz. 173 z późn. zm.), ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2015 r., poz. 349), ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. 2015 r., poz. 378).

2. Opis obszaru

Stowarzyszenie działa **na terenie województwa mazowieckiego na obszarze 9 gmin:** Gzy, Nasielsk, Obryte, Pomiechówek, Pokrzywnica, Pułtusk, Świercze, Winnica i Zatory, które łącznie zajmują 1135,44 km² powierzchni. Gminy te należą administracyjnie do dwóch powiatów: pułtuskiego (Gzy, Obryte, Pokrzywnica, Pułtusk, Świercze, Winnica i Zatory) i nowodworskiego (Nasielsk i Pomiechówek). Cały obszar LGD graniczy z powiatami: ciechanowskim, płońskim, legionowskim, wyszkowskim i makowskim. Są to w większości obszary wiejskie, chociaż na terenie działania LGD leżą też dwa miasta: Pułtusk, liczący 19228 mieszkańców i Nasielsk liczący 7650 mieszkańców. Łącznie na terenie objętym działaniami LGD mieszkają **80 203 osoby**. (GUS, dane 31.12.2013).

Tabela: Podstawowe dane dotyczące obszaru działania LGD Zielone Mosty Narwi

Lp.	Gmina/miasto	Powierzchnia w km ²	Liczba mieszkańców na dzień 31.12.2013
1	Gzy	104,46	3 932
3.	Nasielsk - miasto	12,57	7 650
4.	Nasielsk – tereny wiejskie	193,20	12 132
5.	Obryte	139,76	4 871
6.	Pokrzywnica	120,54	4 923
7.	Pomiechówek	102,68	9 026
8.	Pułtusk - miasto	22,8	19 228
9.	Pułtusk – tereny wiejskie	110,9	4 873
10.	Świercze	93,37	4 675
11.	Winnica	115,04	4 079
12.	Zatory	120,12	4 814
	Łącznie obszar LGD	1135,44	80 203

Dane: GUS, 2013

Stanowią one 1,5% populacji województwa mazowieckiego. **Obszar realizacji LSR obejmuje większą liczbę mieszkańców niż średnia liczba mieszkańców objętych LSR/LSROR w latach 2007-2013 w województwie mazowieckim (79,7 tys.).**

3. Mapa obszaru i spójność przestrzenna

Wszystkie gminy stanowią spójny obszar w kontekście geograficznym i graniczą ze sobą. Siedem z nich wchodzi w skład powiatu pułtuskiego, a dwie (Nasielsk i Pomiechówek) jest częścią powiatu nowodworskiego. Obrazuje to poniższa mapa.

Obszar LGD na mapie administracyjnej Mazowsza

Mapa, opracowana na zlecenie dla LGD Zielone Mosty Narwi

4. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Zielone Mosty Narwi powstało w 2006 roku z inicjatywy Społecznego Instytutu Ekologicznego działającego aktywnie na terenie Mazowsza. Pierwsze gminy, które zaangażowały się do tworzenia partnerstwa to **Pokrzywnica, Winnica i Zatory**. Szerokie działania informacyjne i angażowanie lokalnych liderów zaowocowały utworzeniem aktywnego zespołu, któremu udało się zrealizować szereg działań w ciągu dwóch lat bez funduszy z programu LEADER (LGD nie mogło pozyskać środków z programu z uwagi na zbyt późną rejestrację w KRS). W momencie rejestracji LGD liczyła 19 członków i obejmowała obszar trzech gmin. Dzięki funduszom z Norweskiego Funduszu Organizacji Pozarządowych, w 2008 utworzono biuro LGD i zatrudniono 2 osoby - kierownika biura i koordynatora projektu. Celem projektu było przede wszystkim wyszkolenie członków stowarzyszenia i dalszy jego rozwój w celu poszerzenia partnerstwa i umożliwienia mu aplikowania do funduszy Leader na okres 2007-2013. Umacnianie partnerstwa i pozyskiwanie nowych członków przyczyniło się do poszerzenia obszaru oddziaływania Stowarzyszenia o pozostałe gminy powiatu pułtuskiego. Do LGD przyłączyły się również gminy Pomiechówek i Nasielsk z powiatu nowodworskiego, które

współpracowały już wcześniej ze Stowarzyszeniem realizując wspólne projekty. Zwiększyła się też liczba członków i w 2009 roku, gdy przystępowano do konkursu na wybór LSR, Lokalna Grupa Działania Zielone Mosty Narwi liczyła już 54 członków i obejmowała obszar 9 gmin. Silnie reprezentowany był sektor społeczny (75,9% członków), a dosyć słabo sektor gospodarczy (7,4% członków). Natomiast sektor publiczny reprezentowało 16,6% członków. Stowarzyszenie było zawsze otwarte na nowych członków co miało swoje odzwierciedlenie również w zapisach statutowych (§11 statutu). W ciągu kilku lat Stowarzyszenie nadal poszerzało swój potencjał i obecnie LGD liczy 84 członków.

W czasie realizacji LSR w ramach PROW 2007-2013 podejmowano szereg inicjatyw, które miały na celu aktywizować społeczność lokalną i wspierać wszelkie inicjatywy integrujące podmioty społeczne, gospodarcze i publiczne oraz mieszkańców obszaru. Osoby zaangażowane w działania aktywizujące i animacyjne odniosły szereg sukcesów. Udało się to dzięki projektom między innymi takim jak „Budowa Turkusowego Drzewa w ramach Szlaku Kolorowych Drzew we wsi Cieksyn”, „Napoleon w Pułtusk – ekspozycja stała”. Projekt „Mobilny plac zabaw”, którego zadaniem było zainteresować i zaktywizować mieszkańców jak również pokazać nowe innowacyjne rozwiązania w ramach działań społecznych. Natomiast projekty takie jak przygotowane dla Gminy Gzy (Biesiada artystyczna – spotkanie integracyjne dla podopiecznych Stowarzyszenia i społeczności lokalnej gminy Gzy) i gminy Pomiechówek (Pinokio i przyjaciele – warsztaty teatralno-lalkarskie dla dzieci i młodzieży) są przykładami ciekawych i skutecznych działań umacniających partnerstwo. **Były to projekty, do których przyłączyły się samorządy, organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru.** Stowarzyszenie poszukiwało też partnerów poza obszarem LGD. Nawiązało kontakty z innymi lokalnymi grupami działania w kraju i za granicą. **Zrealizowano jeden projekt międzyregionalny z 3 partnerami (plus LGD Zielone Mosty Narwi) oraz projekt międzynarodowy również z 3 partnerami (plus LGD Zielone Mosty Narwi) na łączną kwotę 33 614,42 złote.** W kraju zrealizowano projekt „Wirtualny obszar turystyczny” z partnerami: LGD *Jagiellońska Przystań* (województwo lubelskie, powiat parczewski), Stowarzyszenie LGD *Zaścianek Mazowsza* (województwo mazowieckie, powiat ostrołęcki) oraz LGD *Orzyc Narew* (województwo mazowieckie, powiat makowski). Rozpoczęto współpracę międzynarodową z trzema grupami z Niemiec - RAG *Wartburg*, RAG *Unstrat Hainich*; RAG *Eichsfeld*. Tytuł projektu: „Wypracowanie zasad partnerstwa oraz platformy współpracy” (Akronim WZPPW) Celem projektu było nawiązanie współpracy z niemieckimi partnerami, budowanie sieci współpracy, wymiana doświadczeń z wykorzystaniem mocnych stron regionów (rolnictwo ekologiczne, lokalne przetwórstwo, eko agro turystyka, współpraca z organizacjami pozarządowymi). **LGD Zielone Mosty Narwi była koordynatorem tego projektu. Na bazie zdobytych doświadczeń LGD Zielone Mosty Narwi planuje nowe działania w partnerstwie międzyregionalnym.** Prowadzone są rozmowy z LGD Razem dla Radomki w sprawie wspólnej platformy edukacyjnej, która umożliwi szkolenia e-learningowe. **LGD Zielone Mosty Narwi planuje wykorzystać zdobyte doświadczenia i kontynuować w nowej perspektywie finansowej (PROW 2014-2020) wspólne działania z partnerami na obszarze działania LGD oraz na zewnątrz poprzez projekty z innymi lokalnymi grupami działania w kraju i za granicą.** Celem będzie umacnianie potencjału organizacji pozarządowych, aktywizacja mieszkańców gmin i wspieranie współpracy międzysektorowej. Wykorzystywany będzie potencjał lokalny obszaru, bogate dziedzictwo przyrodnicze, kulturowe i historyczne.

Poprzez nowe projekty jak i środki na rozwijanie działalności gospodarczej w nowej perspektywie finansowej LGD zamierza zaktywizować przedstawicieli sektora gospodarczego do wspólnych działań w Stowarzyszeniu. Planuje się też utworzenie Forum przedsiębiorców, bazy firm wykorzystujących zasoby lokalne regionu, szkolenie e-learningowe dla wsparcia osób prowadzących i planujących prowadzić działalność gospodarczą. Celem jest nie tylko stworzenie miejsc pracy, ale również zaangażowanie partnerów gospodarczych, którzy dotychczas nie byli silnie reprezentowani w LGD.

Poza środkami jakie LGD posiadała na wdrażanie LSR w ramach PROW 2007-2013 pozyskała jeszcze fundusze z innych źródeł co pozwoliło jej na wykonanie większej liczby projektów na łączną kwotę 184

200 złotych. Były to projekty na świadczenie usług dla społeczności lokalnej w kierunku walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, który Stowarzyszenie przeprowadziło we współpracy z Gminą Winnica. Drugi projekt finansowany z Funduszu Współpracy na „Podniesienie potencjału Stowarzyszenia i promocję działań na obszarze”. Oraz trzeci projekt międzynarodowy w ramach programu Erasmus, w który zaangażowane były 4 państwa. Projekt polegał na wymianie dobrych praktyk w zakresie rozwoju turystycznego obszaru i przetwórstwa. Doświadczenia zdobyte w trakcie prowadzenia projektów i ich rozliczania zostaną wykorzystane w nowym okresie programowania.

Realizacja LSR w ramach PROW 2007-2013 na terenie 9 gmin umożliwiła przeprowadzenie szeregu inicjatyw, które wpłynęły na rozwój obszaru, na aktywizację mieszkańców i poprawę jakości ich życia. Wspólne działania przedstawicieli sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego umożliwiły wykonanie projektów z:

- odnowy i rozwoju wsi (projektów na kwotę 3 682 362,99 co stanowi 26,4 % budżetu na wdrażanie LSR),
- tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw (projektów na kwotę 1 263 747,50 zł; 9,1% budżetu na wdrażanie LSR).
- Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej (5 723 734,00 zł co stanowi 41,1% budżetu na wdrażanie LSR)
- małych projektów (projektów na kwotę 2 406 224,61 zł; co stanowi 17,3% budżetu na wdrażanie LSR),
- projekty współpracy (projekty na kwotę 33 614,42 zł, co stanowi 0,2% całego budżetu)
- funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności i aktywizacja (1 838 504,23 zł, co stanowi 10,9% całego budżetu).

Na wdrażanie LSR wydatkowano kwotę 13 076 069,10 zł, co stanowi 94% wykonania budżetu i co plasuje Stowarzyszenie w czołówce lokalnych grup działania na Mazowszu. Podczas całego okresu wdrażania LSR prowadzone było doradztwo dla beneficjentów oraz szkolenia przed każdym naborem.

W trakcie prowadzonych badań i konsultacji z mieszkańcami zidentyfikowano grupy defaworyzowane, które wymagają wsparcia. Na obszarze występuje wiele takich grup. Ponieważ zajęcie się wszystkimi grupami ze względu na ograniczone możliwości kadrowe i finansowe nie jest możliwe, LGD wspólnie z mieszkańcami (badania ankietowe, konsultacje, dyskusje w grupach fokusowych) wybrała takie, które w opinii większości powinny być objęte programem w pierwszej kolejności. Podzielono je na dwie kategorie: z uwagi na dostęp do rynku pracy: są to młodzi ludzie, którzy pozostają bez pracy po zakończeniu edukacji, osoby w wieku produkcyjnym 50+ , którzy nie mogą znaleźć zatrudnienia oraz z uwagi na warunki życia i jakość życia na obszarze LGD. Tutaj wybrano grupę – dzieci i młodzież oraz drugą grupę osoby starsze w wieku 60+. Więcej na temat grup defaworyzowanych na obszarze omówiono w rozdziale III. Diagnoza obszaru. LGD zamierza zachęcić te grupy do wspólnych działań. Planuje się pomóc członkom grup defaworyzowanych w wejściu na rynek pracy, dzieciom i młodzieży, osobom starszym proponowane będą zajęcia aktywizujące, inwestycje w infrastrukturze rekreacyjnej, które stworzą lepsze warunki do spędzania wolnego czasu. Planuje się również wsparcie dla organizacji pozarządowych poprzez szkolenia. LGD chce wykorzystać zaplanowane działania by zwiększyć zainteresowanie wdrażaniem LGD i zachęcić inne podmioty i mieszkańców do wspólnego podejmowania inicjatyw dając podstawy do integracji i aktywizacji.

5. Opis struktury LGD

Strukturę Stowarzyszenia LGD Zielone Mosty Narwi tworzą:

- Walne Zebranie Członków
- Zarząd
- Komisja Rewizyjna
- Rada
- Biuro LGD

Organy te działają w oparciu o statut i Regulaminy. Ponadto dla sprawnego działania poszczególnych organów i

Biura opracowano dodatkowo procedury, które regulują między innymi: zasady aktualizacji LSR, zasady dokonywania ewaluacji i monitoringu, zasady wyboru i oceny operacji w ramach LSR, kryteria wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów oraz inne procedury, których zadaniem jest porządkowanie działań i ujednolicenie trybu postępowania podczas wdrażania LSR.

Nie jest możliwe łączenie funkcji w Radzie LGD z funkcją w Zarządzie lub Komisji Rewizyjnej co uregulowane jest w Statucie Stowarzyszenia.

Walne Zebranie Członków

Obecnie w Stowarzyszeniu jest 84 członków, którzy reprezentują: w 73% sektor społeczny (61 osób), w 17% sektor gospodarczy (14 osób) i w 11% sektor publiczny (9 osób). Mieszkańcy obszaru to 55 % wszystkich członków. **Tak więc skład Walnego Zebrania Członków jest reprezentatywny dla specyfiki obszaru objętego LSR i przyjętych kierunków działania.**

W podziale na osoby prawne i fizyczne struktura Stowarzyszenia wygląda następująco: osoby prawne to 22 podmioty, osoby fizyczne to 51 osób, a osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą to 11 osób.

Walne Zebranie Członków jest najwyższą władzą Stowarzyszenia. Do jego kompetencji należy podejmowanie uchwał o kierunkach i programie działania Stowarzyszenia, decyzji w sprawie zatwierdzenia i aktualizacji LSR, zatwierdzanie kryteriów wyboru operacji oraz wybór i odwołanie członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady, a także rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań finansowych, Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady oraz podejmowanie pozostałych decyzji przewidzianych w statucie.

Charakterystyka członków sektora publicznego - Możemy wymienić tu pracowników administracji publicznej (urzędnicy samorządowi, doradcy rolni, pracownicy ośrodków pomocy społecznej), dyrektorów szkół i nauczycieli (szkoła rolnicza w Gołdkowie, szkoła podstawowa w Błędostowie).

Charakterystyka członków sektora społecznego - reprezentują go głównie osoby fizyczne, ludzie o różnym wykształceniu (z przewagą osób z wykształceniem wyższym) i prowadzonej działalności. W tej grupie znalazły się też organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju lokalnego takie między innymi jak Stowarzyszenie PULTOVIA, Stowarzyszenie Puszcza Biała – Moja Mała Ojczyzna, Stowarzyszenie Przyjaciół Gminy Winnica, Klub Sportowy Wkra, Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów Świerczewianka, Społeczny Instytut Ekologiczny i ochotnicze straże pożarne).

Charakterystyka członków reprezentujących sektor gospodarczy – Są tu głównie osoby fizyczne prowadzące własną działalność gospodarczą z przewagą usług na rzecz mieszkańców. Są też przedstawiciele rolników (w tym rolnicy prowadzących produkcję ekologiczną).

W latach 2009-2014 odbyło się 5 posiedzeń Walnego Zgromadzenia Członków, na których przyjęto zmiany do LSR oraz przeprowadzono wybór Rady LGD. Frekwencja na tych spotkaniach nie była tak wysoka jak w okresie tworzenia LSR i wynosiła od 28% do 44%. Wynikało to między innymi z tego, że każdorazowo wcześniej konsultowano zmiany w LSR z członkami LGD i obecność członków na Walnym Zebraniu Członków miała bardziej formalny charakter. Z analizy zgromadzonych dokumentów i przeprowadzonych analiz ankiet wynika, że Walne Zgromadzenie Członków działa zgodnie ze Statutem, podejmuje uchwały zapewniające sprawne działanie Stowarzyszenia oraz realizację zadań ujętych w Lokalnej Strategii Rozwoju. Członkowie otwarci są na nowe inicjatywy i zainteresowani kontynuowaniem działań, które przyczynią się do zrównoważonego rozwoju obszaru i aktywizacji społecznej mieszkańców./Raport z ewaluacji ex post 2015/

Sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD

Zasady i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD określa statut Stowarzyszenia. Grupa jest otwarta na nowych partnerów, zarówno osoby fizyczne jak i osoby prawne. Zgodnie ze statutem członkiem stowarzyszenia może zostać pełnoletnia osoba fizyczna lub prawna, która działa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, złoży stosowną rekomendację (szczegóły zawiera Statut) i deklarację członkowską. LGD będzie czyniło starania o pozyskanie nowych podmiotów prawnych i osób fizycznych każdego z trzech sektorów, społecznego, gospodarczego i publicznego. Zwiększenie potencjału członków Stowarzyszenia przyczyni się do lepszego i bardziej skutecznego wpływu na zmiany na obszarze działania LGD. Poprzez podejmowane działania członkowie Stowarzyszenia będą zachęcali do aktywnego udziału w różnych przedsięwzięciach, imprezach promocyjnych, akcjach i innych działaniach, które będą mogły mieć pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny obszaru. Szczególna uwaga będzie zwrócona na grupy defaworyzowane. Osoby z tych grup będą włączane do projektów i działań podejmowanych przez Stowarzyszenie oraz będą zachęcane do udziału w projektach.

Zarząd

Zgodnie ze Statutem Zarząd może liczyć od 4 do 7 członków powoływanych uchwałą Walnego Zebrania Członków. Obecnie Zarząd liczy siedem osób. Do kompetencji Zarządu należy przede wszystkim kierowanie pracą Stowarzyszenia, realizacja zadań statutowych i reprezentowanie go na zewnątrz. Członkowie Zarządu mają wieloletnie doświadczenia w zarządzaniu grantami i rozliczaniu projektów. Brali udział w szeregu inicjatywach na rzecz społeczności lokalnej. Cieszą się dużym zaufaniem pozostałych członków Stowarzyszenia. Spotkania Zarządu organizowane są co najmniej cztery razy do roku i podejmuje się na nich uchwały w najważniejszych kwestiach dotyczących funkcjonowania LGD i realizacji LSR. Zarząd nadzoruje też pracę Biura. W trakcie realizacji LSR w ramach PROW 2007-2013 Walne Zebranie Członków i pozostałe organy nie zgłaszały zastrzeżeń do pracy Zarządu. Jak wynika z analizy ankiet i rozmów z pracownikami Biura LGD, współpraca układała się dobrze. Dokumentacja cały czas prowadzona jest prawidłowo, co potwierdziły też wielokrotne kontrole organu nadzorującego, a uchwały podejmowane zgodnie ze Statutem i kompetencjami. W związku z tym należy spodziewać się, że doświadczenia nabyte w poprzednim okresie programowania pozwolą na dobrą i skuteczną pracę oraz prawidłową realizację LSR w nowym okresie programowania na lata 2014-2020. Do zadań Zarządu będzie należało bieżące monitorowanie wdrażania LSR i funkcjonowanie Biura LGD. Co roku Zarząd będzie przedkładał Walnemu Zgromadzeniu Członków sprawozdanie monitorujące realizację zadań. Szczegóły zostały przedstawione w *Procedurach monitorowania i ewaluacji LSR*.

/Raport z ewaluacji ex post 2015/

Zarząd pracuje i podejmuje uchwały zgodnie ze Statutem.

Komisja Rewizyjna

Komisja Rewizyjna zgodnie ze Statutem liczy trzy osoby. Dotychczas spotykała się raz do roku. Do jej zadań należy czuwanie nad prawidłowym funkcjonowaniem Stowarzyszenia wykonaniem zadań merytorycznych i budżetu. W trakcie realizacji LSR w ramach PROW 2007-2013 Komisja Rewizyjna nie stwierdziła żadnych nieprawidłowości w całym okresie funkcjonowania LGD *Zielone Mosty Narwi*. Dotychczasowa ocena pracy Komisji była pozytywna. Nabyte doświadczenia pomogą w realizacji LSR w nowym okresie programowania.

Rada

Rada liczy 10 członków. Głównym zadaniem Rady jest ocena składanych przez beneficjentów wniosków i wybór operacji. Rada działała według *Regulaminu pracy Rady LGD*, który w szczególności określa zasady pracy Rady i procedury wyboru i oceny operacji, jak również procedurę odwoławczą. Członkowie Rady otrzymują wynagrodzenie za udział w posiedzeniach. Jak wynika z raportu z ewaluacji ex post, ocena współpracy wewnątrz

Rady była bardzo dobra. Decyzje i oceny podejmowano zgodnie z procedurą i zastosowaniem kryteriów wyboru. W przypadku podejrzenia konfliktu interesów, poszczególni Członkowie nie brali udziału w głosowaniu. Większość członków Rady się nie zmieniła. Ich doświadczenie pomoże w prawidłowym podejmowaniu decyzji w nowym okresie programowania. Opinie członków Rady były wykorzystywane w procesie konsultacji nad tworzeniem kryteriów wyboru operacji i ustalaniem zasad monitoringu i ewaluacji.

6. Opis składu decyzyjnego

Rada składa się z Przewodniczącego Rady, Wiceprzewodniczącego i członków. Komisja Skrutacyjna powoływana jest każdorazowo na posiedzeniu Rady LGD. Zgodnie z zasadą reprezentatywności i przewagi co najmniej 50% powinno być w Radzie przedstawicieli sektora społecznego i gospodarczego. W 10 osobowym składzie Rady Stowarzyszenia jest 2 przedstawicieli sektora publicznego (20% składu Rady), 4 przedstawicieli sektora społecznego (40% składu Rady) i 4 przedstawicieli sektora gospodarczego (40% składu Rady). Tak więc sektor społeczny i gospodarczy ma zdecydowaną przewagę i reprezentuje łącznie 80% składu Rady, a równocześnie żadna z grup interesu nie ma więcej niż 49% głosów. Członek Rady nie może być równocześnie członkiem innego organu Stowarzyszenia. W celu prawidłowej realizacji powierzonych zadań członkowie Rady będą podnosić swoje kwalifikacje w trakcie wdrażania LSR. Przewidziano Plan Szkoleń, a w nim szkolenia w różnych formach dot. procedur oceny i wyboru operacji, stosowania procedury odwoławczej, zasad zachowania poufności itp. szczegółowe zestawienie zawiera Plan Szkoleń.

7. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Rada swoje decyzje podejmuje w oparciu o Regulamin Pracy Rady oraz Procedury wyboru operacji zatwierdzone przez Walne Zebranie Członków.

Decyzje Rady dotyczące oceny i wyboru operacji oraz ustalanie kwot wsparcia zapadają zwykłą większością głosów przy obecności przynajmniej połowy członków uprawnionych do głosowania. Każdy członek Rady ma jeden głos. W przypadku równej liczby głosów decydujący głos ma Przewodniczący Rady. Aby procedura wyboru operacji była ważna powinna być zachowana reprezentacja członków z każdego sektora – publicznego, społecznego i gospodarczego oraz zapewniona bezstronność osób dokonujących wyboru operacji. Dlatego LGD Zielone Mosty Narwi przewidziało prowadzenie rejestru interesów, w którym każdy z członków podaje swoje miejsce zamieszkania, miejsce pracy i pracy społecznej, tak by wykluczyć powiązania mogące wpłynąć na wiarygodną decyzję Rady. Ponadto przewidziano, że każdy członek Rady podpisze oświadczenie przed przystąpieniem do głosowania nad wyborem każdej operacji, w którym poświadczy brak związków z osobą ubiegającą się o dofinansowanie operacji (np. podległości służbowej z wnioskodawcą, związków rodzinnych, biznesowych i innych) mogących podważyć zasadę bezstronności. Przewodniczący Rady na podstawie złożonych deklaracji, kontroluje czy skład rady obecny na posiedzeniu pozwala na zachowanie parytetów. **Ponadto kontroluje głosowania i czuwa nad prawidłowym przebiegiem wyboru projektów do realizacji, tak by, ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez organ decyzyjny.** Członkowie Rady mają obowiązek uczestniczenia w posiedzeniach, a każda nieobecność powinna być usprawiedliwiona. Może zdarzyć się, że wnioskodawcy nie zaakceptują decyzji Rady i złożą protest, w takim przypadku stosowana jest procedura odwoławcza.

8. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD, sposób uchwalania i aktualizacji, opis głównych kwestii do których się odnoszą

Lp.	Dokument	Sposób uchwalania i aktualizacji	Zakres zadań
1.	Statut	Zmiany w Statucie, aktualizacja mogą być dokonywane po przyjęciu uchwałą przez Walne Zebranie Członków Podjęcie uchwały w sprawie zmiany Statutu wymaga większości, co najmniej 2/3 głosów w obecności, co najmniej 1/3 członków Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia	Zgodnie z Ustawą Prawo o stowarzyszeniach h (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm. statut reguluje – ustalenie nazwy stowarzyszenia, – określenie terenu działania i siedziby stowarzyszenia, – określenie organu nadzoru, – cele i sposoby ich realizacji, – sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa, – prawa i obowiązki członków, – określenie władz stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje, – sposób reprezentowania stowarzyszenia, – zasady zaciągania zobowiązań majątkowych, – warunki ważności uchwał, – zasady tworzenia majątku Stowarzyszenia, – sposób rozwiązania się Stowarzyszenia. Zgodnie z ustawą z 7 marca 2007 o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz.Urz. UE L 277 z 21.10.2005) Wskazuje, że organem nadzoru jest marszałek województwa mazowieckiego.

2.	Regulamin pracy Rady	Uchwalanie Regulaminu i aktualizacja należy do kompetencji Walnego Zebrania Członków i dokonywana jest w drodze uchwały	– szczegółowe kompetencje Rady – szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego, – szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny), – szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, – ustalanie limitów i kwot wsparcia dla Beneficjentów, – opiniowanie zmian w umowie wnioskowanych przez Beneficjentów, – podejmowania decyzji w sprawie operacji własnych, – zasady rozpatrywania wniosków w procedurze odwoławczej, – zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, – zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.
3.	Regulamin Pracy Biura	Uchwalanie Regulaminu i aktualizacja należy do kompetencji Zarządu i dokonywana jest w drodze uchwały Zasady reguluje Statut Stowarzyszenia	– struktura organizacyjna – podział obowiązków pracowników biura, – zakres praw przysługujących pracownikowi, – zasady świadczenia i pomiar efektywności świadczenia usług doradczych, – prowadzenie animacji i współpracy – gromadzenie i przechowywanie dokumentów, – zasady pracy biura.

Zarząd i Komisja Rewizyjna działają na podstawie Statutu Stowarzyszenia. O liczbie członków, o ich wyborze i odwołaniu decyduje Walne Zgromadzenie Członków. Główne zadania jakie reguluje Statut

to w przypadku Zarządu –

- przyjmowanie i wykluczanie członków Stowarzyszenia,
- reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz i działanie w jego imieniu,
- kierowanie bieżącą pracą Stowarzyszenia,
- zwoływanie Walnego Zebrania Członków
- ustalanie wysokości składek członkowskich i terminów ich płatności,
- opracowywanie Lokalnej Strategii Rozwoju,
- przygotowanie projektów do realizacji, które zostaną objęte wnioskiem o dofinansowanie,
- powoływanie i odwoływanie kierownika Biura Stowarzyszenia oraz zatrudnianie innych pracowników tego Biura,
- ustalanie wielkości zatrudniania i zasad wynagradzania pracowników Biura Stowarzyszenia,
- ustalanie regulaminu Biura Stowarzyszenia,
- rozpatrywanie spraw bieżących, które nie leżą w kompetencjach innych organów Stowarzyszenia

Ponadto Zarząd jest upoważniony do zaciągania zobowiązań majątkowych.

Natomiast w przypadku Komisji Rewizyjnej główne zadania, które reguluje Statut to:

- kontrola bieżącej pracy Stowarzyszenia,
- przeprowadzanie przynajmniej raz w roku kontroli działalności merytorycznej i finansowej;
- składanie Walnemu Zebraniu sprawozdań wraz z oceną działalności i wnioskami dotyczącymi Zarządu oraz zgłaszanie wniosków o absolutorium dla Zarządu;
- występowanie z wnioskiem o zwołanie Walnego Zebrania Członków,
- dokonywanie wyboru podmiotu mającego zbadać sprawozdanie finansowe Stowarzyszenia zgodnie z przepisami o rachunkowości.

Oprócz wymienionych powyżej dokumentów na potrzeby funkcjonowania LGD opracowano dokumenty niższego rzędu, procedury. Regulują one:

- **procedura aktualizacji LSR** – zasady wprowadzania zmian do LSR, tryb wnoszenia poprawek i uzupełnień;
- **procedura monitoringu i ewaluacji** regulująca zasady prowadzenia monitoringu, zakres badań i elementy podlegające monitoringowi oraz zasady i czas pomiaru do prowadzenia ewaluacji, zakres ewaluacji i zasady wykorzystania wyników do usprawnienia procesu wdrażania LSR;
- **procedury wyboru i oceny operacji** określające zasady dokonywania wyboru, zadania członków Rady, zasady głosowania, zasady wyłączania z procedury głosowania, procedura odwoławcza od decyzji Rady, zasady upowszechniania informacji o pracach i wynikach pracy Rady.

Opracowano Plan szkoleń w ramach podnoszenia kwalifikacji i poszerzania kompetencji na potrzeby szkoleniowe członków Rady i pracowników Biura.

Wszystkie te dokumenty szczegółowo określają zasady funkcjonowania poszczególnych organów, listę wymaganych zadań, a także zasady działania Biura LGD. **Opisują podział obowiązków pracowników Biura zapewniając adekwatność wymagań przypisanych poszczególnym stanowiskom do przewidzianych obowiązków. Sposób pomiaru jakości doradztwa został również określony i opisany. Została też opracowana ankieta mierząca stopień skuteczności i satysfakcji z udzielonego doradztwa.**

W strategii w planie działania i planie komunikacyjnym przewidziano działania z animacji lokalnej i współpracy w zakresie aktywizowania grup de faworyzowanych na rzecz wspólnej realizacji projektów w LSR. Przewidziano działania wspierające potencjał organizacji pozarządowych, wzmocnienie kapitału społecznego poprzez działania na rzecz ochrony środowiska i zmian klimatu oraz publikacje promujące walory przyrodnicze, historyczne i kulturowe obszaru. Po każdym z działań w zakresie animacji lokalnej i współpracy przewidziano metody ich pomiaru - ankieta mierząca stopień skuteczności i satysfakcji.

Uwzględniono konieczność posiadania przez pracowników Biura odpowiednich kwalifikacji na poszczególnych stanowiskach pracy, ustalono zasady podnoszenia wiedzy i udział w szkoleniach. Zostało to formalnie uregulowane w Regulaminie pracy Biura i charakterystyce poszczególnych stanowisk pracy.

Skuteczność, poprawność, terminowość, podejmowanych działań przez Organy Stowarzyszenia i pracowników Biura oraz wykonanie zadań zgodnie z przyjętymi celami w LSR będzie stale monitorowana, a także będzie podlegała ewaluacji. Zasady opisano w rozdziale XI Monitoring i ewaluacja, a zadania określono szczegółowo w Procedurach monitoringu i ewaluacji.

Obecnie Biuro zatrudnia 3 osoby. Wszystkie zajmowały się wdrażaniem LSR w ramach PROW 2007-2013. Posiadają wiedzę i kwalifikacje do organizacji naborów, prowadzenia konkursów, udzielania doradztwa potencjalnym beneficjentom. Uczestniczyły w realizacji projektów międzyregionalnych i międzynarodowym. Prowadziły zadania związane z promocją obszaru, udziałem w targach, festynach, imprezach promocyjnych. Kwalifikacje i doświadczenie zostało opisane w załączniku nr 16 do Wniosku.

II. Partycypacyjny charakter LSR

Ze względu na charakter pracy nad LSR rozpoczęto pracę nad opracowaniem strategii od analizy wniosków i rekomendacji o charakterze ex-post z wdrożenia LSR 2007-2013. Podstawą partycypacyjnych metod pracy były

zidentyfikowane najbardziej istotne oceny efektów i rezultatów osiągniętych w ramach realizacji interwencji publicznej w okresie programowania 2007-2013. Dzięki temu w sposób świadomy zminimalizowano ryzyko wpływu określonego kontekstu związanego z występowaniem użytych przez siebie danych. Ponadto wykorzystanie danych z różnych źródeł, daje możliwość większej obiektywizacji procesu badawczego, a także ustalenia relacji pomiędzy analizowanymi zjawiskami i ich uwarunkowaniami. W tak rozumianej pracy nad LSR w postępowaniu LGD obowiązywała generalna zasada dialogu: jednym z naczelných jej zadań było doprowadzenie do tego, aby każda grupa, wyróżniona ze względu na swe roszczenia (wymagania), troski (oczekiwania), dążenia lub zasoby, mogła je wyrazić oraz skonfrontować z tym, jak swoje problemy postrzegają inne grupy. Realizacji takiego podejścia służyły zastosowanie odpowiedniego zestawu narzędzi, zawierającego metody i techniki pozwalające na konfrontację różnych opinii/stanowisk oraz na wypracowywanie konsensusu wokół konkluzji i kształtu LSR jeszcze przed ostatecznym sformułowaniem dokumentu strategii.

Lokalna Strategia Rozwoju była przygotowana przez członków Stowarzyszenia LGD Zielone Mosty Narwi przy udziale lokalnej społeczności oraz wsparciu administracyjno-technicznym pracowników biura LGD.

Głównym zadaniem osób przygotowujących strategię było podejmowanie działań zmierzających do opracowania planu włączenia społeczności lokalnej w proces tworzenia LSR i inicjowanie różnych form aktywizacji mieszkańców do udziału w opracowaniu dokumentu. Osoby przygotowujące strategię posiadają kwalifikacje jak i wcześniejsze doświadczenie w tworzeniu podobnego dokumentu w ramach PROW 2007-2013, a także jego wdrażaniu w poprzedniej perspektywie finansowej. Członkowie Zarządu i pracownicy biura LGD przyczynili się do bardzo dobrej i skutecznej realizacji LSR w ramach PROW 2007-2013 osiągając zakładane wskaźniki i wykorzystując budżet na wdrażanie LSR na poziomie 94% co uplasowało ich w czołówce najlepszych LGD w woj. mazowieckim. Przygotowano plan działania, który obejmował listę zadań, które powinny być zrealizowane by w jak najszerszym zakresie zapewnić udział społeczności lokalnej w tworzeniu LSR oraz listę działań informacyjnych i promocyjnych ważnych z punktu widzenia upowszechniania informacji i zwiększenia zainteresowania mieszkańców prowadzonymi pracami i możliwościami programu Leader.

Określone zostały główne elementy LSR, które zaplanowano opracować z partycypacyjnym zaangażowaniem mieszkańców: diagnoza i analiza SWOT obszaru, cele i wskaźniki, kryteria wyboru operacji, plan komunikacji, ewaluacja i monitoring. Prace rozpoczęto od akcji informacyjnej w Internecie i w mediach. Ukazały się informacje o programie i zaproszenia do udziału w spotkaniach informacyjnych i konsultacjach na stronie WWW LGD ZMN, na stronach internetowych gmin oraz artykuły w lokalnych mediach.

Do dobrego zdiagnozowania i przeprowadzenia analizy SWOT obszaru zaproszono szerokie grono mieszkańców każdej z gmin. Przeprowadzono otwarte konsultacje w gminach: Gzy, Świercze, Pomiechówek, Zatory, Obryte, Pułtusk, Winnica, Pokrzywnica i Nasielsk. Do udziału w konsultacjach zaproszono przedstawicieli organizacji pozarządowych, grup nieformalnych, podmiotów gospodarczych, rolników, samorządów i jednostek im podległych takich jak szkoły, domy kultury, świetlice, GOPS-y i MOPS-y oraz mieszkańców. Podczas spotkań omawiano aktualne zasoby gmin i możliwości rozwoju obszaru w oparciu o posiadany potencjał materialny, niematerialny i ludzki. Zwracano uwagę na niewykorzystane zasoby związane z rolnictwem dla rozwoju przedsiębiorczości i przetwórstwa, zasoby przyrodnicze i historyczne dla rozwoju turystyki, a także zasoby ludzkie w tym ważny potencjał, ludzi młodych poszukujących pracy. Wskazywano na słabości i przeszkody, które hamują rozwój terenu działania LGD, a w tym rozdrobnione rolnictwo, małą liczbę przedsiębiorstw i bezrobocie. Dyskutowano też o szansach jakie daje rozwijająca się gospodarka w Polsce, czy bliskość Warszawy. Zwracano uwagę na bariery i zagrożenie zewnętrzne, a w tym między innymi zamknięty rynek na wschodzie dla polskich produktów rolniczych, suszę i obniżony poziom wód gruntowych co ma duży wpływ na rolnictwo i zasoby przyrodnicze obszaru. W wyniku przeprowadzonych konsultacji w gminach wyłoniły się główne kierunki działań dla LGD i na tej podstawie ustalono cele ogólne i szczegółowe oraz przedsięwzięcia. **Wyloniono też grupy defaworyzowane**, które wymagają szczególnego wsparcia z uwagi na dostęp do rynku pracy (ludzie młodzi i osoby w wieku 50+) oraz grupy wymagające wsparcia z uwagi na dostęp do kultury, infrastruktury sportowej,

różnych form aktywizacji i innych elementów wpływających na poziom życia w gminach (dzieci i młodzież oraz osoby starsze w wieku 60+). Na wybór grup defaworyzowanych miał też wpływ wynik badania ankietowego, który skierowano do wszystkich mieszkańców obszaru. Podczas konsultacji w gminach dyskutowano także o budżecie, limitach na poszczególne rodzaje operacji i podziale środków zgodnie z wybranymi kierunkami działań. Uzyskane opinie posłużyły do przygotowania budżetu. Na wniosek mieszkańców uczestniczących w spotkaniach przyjęto górne możliwe limity na każdą operację. Otwarte konsultacje prowadzono również podczas dożynek gminnych i powiatowych.

Badania w formie ankiety odbyły się w każdej z gmin, ankiety rozdawano na spotkaniach, imprezach masowych takich jak dożynki, spotkaniach konsultacyjnych, w urzędach gmin. Ankieta była też dostępna do pobrania na stronie internetowej Stowarzyszenia. Zebrane informacje przeanalizowano i wykorzystano w opracowywaniu diagnozy obszaru i analizy SWOT, określaniu celów i kierunków działań, planowaniu wskaźników, a także identyfikacji grup defaworyzowanych. Ankieta zawierała wypunktowane problemy z których respondent miał wybrać najważniejsze lub te które trzeba rozwiązać w pierwszej kolejności, w tym odnoszące się do identyfikacji grup defaworyzowanych i wyboru tych, które wymagają szczególnej pomocy.

Przeprowadzono wywiady z wójtami i pracownikami samorządów na temat diagnozy obszaru i analizy SWOT. Swoje uwagi urzędy gmin przekazywały w formie pisemnej do Biura LGD. Materiał ten został wykorzystany przy opracowaniu diagnozy obszaru i analizy SWOT.

Uruchomiono punkt konsultacyjny w Biurze LGD, gdzie udzielano indywidualnego doradztwa i w ramach **wywiadów pogłębianych** zbierano informacje o planowanych operacjach. W rozmowach indywidualnych dyskutowano o możliwościach wykorzystania lokalnego potencjału i posiadanych zasobach gmin (analiza SWOT), ustalano możliwe do osiągnięcia wskaźniki (w ramach planowanych operacji) i najbardziej skuteczne sposoby komunikacji i wymiany informacji (plan komunikacji). Uzyskane informacje wykorzystano przy opracowaniu analizy SWOT i wyborze wskaźników, a także planowaniu budżetu. Natomiast zebrane uwagi dotyczące wymiany informacji i komunikacji z mieszkańcami pomogły w opracowaniu Planu komunikacji.

Dla bardziej szczegółowego zdiagnozowania problemów zaproponowano utworzenie kilku **grup fokusowych** by skonsultować zidentyfikowane problemy obszaru wymagające szczególnego wsparcia. Należały do nich – problem bezrobocia i szanse utworzenia nowych miejsc pracy w istniejących mikro i małych przedsiębiorstwach lub w nowych firmach, problem słabej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej obszaru i możliwości realizacji nowych inwestycji, które mogłyby przyczynić się do ożywienia ruchu turystycznego, a także wpłynąć na poprawę jakości życia mieszkańców obszaru, tak by stał się bardziej atrakcyjny dla mieszkańców i turystów. Rozpatrywano też problem grup defaworyzowanych takich jak dzieci i młodzież oraz osoby starsze z uwagi na dostęp do kultury, możliwości spędzania wolnego czasu, aktywnych form wypoczynku. W tym celu zorganizowano dyskusję w grupie fokusowej, do której zaproszono przedstawicieli organizacji pozarządowych. Zbieranie informacji i konsultowanie z mieszkańcami wybranych problemów w formie grup fokusowych było nową formą konsultacji, na tym terenie wcześniej nie stosowaną. Możemy powiedzieć, że **była to metoda innowacyjna** wprowadzona przez LGD. Pozwoliła na lepsze zdiagnozowanie problemów i ustalenie zakresu operacji możliwych do wykonania w ramach wdrażania LSR zgodnie z potrzebami i oczekiwaniami grup defaworyzowanych.

Aby dotrzeć do ludzi młodych i określić ich potrzeby pod kątem dostępu do rynku pracy zastosowano **innowacyjną metodę konsultacji**. W kilku wybranych szkołach średnich zadano młodzieży pytania dotyczące planów młodych ludzi związanych z ich dalszą karierą, kształceniem i wyborem pracy. Informowano równocześnie o możliwościach jakie daje młodym ludziom udział w programie, a w tym pozyskania środków finansowych na założenie swojej firmy. Pytania były wypisane na planszach i każda osoba zainteresowana mogła przedstawić swoją opinię. Były to konsultacje z wykorzystaniem **metody metaplanu**. Zebrane informacje pomogły uzupełnić diagnozę o informacje dotyczące młodych ludzi wchodzących na rynek pracy. Natomiast

dyskusja z młodzieżą pozwoliła wyznaczyć wskaźniki związane z tworzeniem miejsc pracy w nowych firmach. Metoda okazała się skuteczna, dużo osób zainteresowało się LSR, zgłaszało swoje propozycje i przedstawiało do konsultacji planowane operacje.

Podczas Walnego Zebrania Członków otwartego też dla wszystkich zainteresowanych mieszkańców obszaru objętego LSR konsultowano kluczowe elementy LSR, a w tym przyjęte zasady monitoringu i ewaluacji LSR, harmonogram przyjętych działań, plan komunikacji, budżet i kryteria wyboru operacji. Uzyskane opinie i wnioski wykorzystano do dokonania ostatnich poprawek w LSR przed oficjalnym przyjęciem uchwałą LSR do realizacji.

Tabela: Kluczowe etapy działań związanych z udziałem społeczności lokalnej w tworzeniu LSR

Kluczowe etapy tworzenia strategii	Zastosowane partycypacyjne metody zaangażowania mieszkańców obszaru w proces tworzenia LSR			
	Metoda I	Metoda II	Metoda III	Metoda IV
Diagnoza obszaru / analiza SWOT/ Budżet	Otwarte konsultacje społeczne w gminach	Wywiady indywidualne z mieszkańcami wspomagane ankietą w Biurze LGD	Badania ankietowe skierowane do mieszkańców	Indywidualne telefoniczne wywiady pogłębione (IDI)
Data/liczba osób	Pułtusk 18.08/17 Nasielsk 19.08/22 Pomiechówek 19.08/8 Świercze 24.08/17 Gzy 24.08/13 Obryte 25.08/15 Zatory 23.08/30 Zatory 25.08/12 Winnica 23.08/18 Winnica 27.08/26 Pokrzywnica 27.08/13 Pokrzywnica 13.09/21 Sokołów Włoś. 6.09/10	Sierpień – listopad 2015/37	sierpień – listopad 2015/246	Wrzesień – listopad 2015/42
Określanie celów i wyznaczanie wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania	Zogniskowany wywiad grupowy (grupy fokusowe z przedstawicielami sektora gospodarczego i publicznego)	Wywiady pogłębione z autorami fiszek projektowych	Badania ankietowe skierowane do mieszkańców- zgłaszane propozycje projektów na fiskach projektowych	Konsultacje z młodzieżą w formie grup dyskusyjnych metodą metaplanu
Data/liczba osób	Pokrzywnica 29.10/10 Pokrzywnica 29.10/34	sierpień – listopad 2015 / 35	sierpień – listopad 2015/46	Nasielsk 5.11/87 Pułtusk 5.11/66 Gołdkowo 5.11/312

Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji,	Panel dyskusyjny z przedstawicielami sektora gospodarczego	Wywiady telefoniczne z przedstawicielami sektora gospodarczego, społecznego i publicznego (CATI)	Wywiady pogłębione z przedstawicielami gmin wspomagane komputerowo	Konsultacje i dyskusja podczas Walnego Zebrania Członków
Data/liczba osób	Pokrzywnica 19.11/5	październik – listopad 2015/24	październik – listopad 2015/ 9	Pokrzywnica 15.12/48
Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR	Panel dyskusyjny z przedstawicielami sektora gospodarczego	Wywiady indywidualne wspomagane ankietą w Biurze LGD	Wywiady pogłębione z przedsiębiorcami, przedstawicielami samorządów, organizacjami pozarządowymi (IDI)	Konsultacje i dyskusja podczas Walnego Zebrania Członków
Data/liczba osób	Pokrzywnica 19.11/5	Sierpień – listopad 2015/37	październik – listopad 2015/ 12	Pokrzywnica 15.12/48
Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru	Zogniskowany wywiad grupowy (grupa fokusowa z przedstawicielami sektora społecznego)	Panel dyskusyjny z przedstawicielami sektora gospodarczego	Wywiady pogłębione z beneficjentami, którzy realizowali operacje w ramach PROW 2007-2013 (CATI)	Konsultacje i dyskusja podczas Walnego Zebrania Członków
Data/liczba osób	Pułtusk 9.11/25	Pokrzywnica 19.11/5	Wrzesień 2015/8	Pokrzywnica 15.12/48

Wyniki konsultacji odnoszą się do wszystkich kluczowych elementów strategii, które zostały uwzględnione w poszczególnych rozdziałach:

- bliskość rynku zbytu jakim jest Warszawa,
- tereny atrakcyjne turystycznie, które mogą przyciągnąć turystów weekendowych,
- duży potencjał ludzi młodych i wykształconych,
- niewykorzystany potencjał rolniczy, w tym szansa na rozwój przetwórstwa produktów rolniczych,
- jest zainteresowanie przetwórstwem produktów rolnych,
- komunikacja z miastami, a w tym z Warszawą jest bardzo słaba. Z wielu miejsc nie ma dojazdu autobusem. Mieszkańcy bez samochodu nie mają jak dotrzeć do sklepów, urzędów, szkoły średniej, ośrodków zdrowia.
- Brakuje dużych zakładów pracy, które stworzyłyby miejsca pracy dla większej liczby osób,
- wszystkie gminy mają łączność internetową, a możliwości jakie daje internet dla rozwoju gospodarczego i promocji obszaru jest niewykorzystany,
- mieszkańcy oczekują większych inwestycji w infrastrukturę społeczną, kulturalną, rekreacyjną i turystyczną
- jest duże zainteresowanie rozwojem turystycznym obszaru. Mieszkańcy wskazują szereg niewykorzystanych możliwości jak atrakcyjność Pułtusa, rzeki do rozwoju turystyki kajakowej, lasy i tereny rolnicze,
- mało jest miejsc do aktywnej rekreacji takich jak np. place zabaw, siłownie zewnętrzne. Brakuje boisk do

prowadzenia zajęć sportowych.

- jest duże zainteresowanie podnoszeniem kwalifikacji w celu zdobycia nowej pracy lub podniesienia dochodu,
- zidentyfikowano wiele grup na obszarze, które mają różnorodne problemy. Z uwagi na ograniczone możliwości finansowe, kadrowe i organizacyjne nie jest możliwe dotarcie z pomocą do wszystkich grup,
- jest duże poparcie mieszkańców do kierowania pomocy w pierwszej kolejności do bezrobotnych ludzi młodych i osób w wieku 50+ by pomóc im w wejściu na rynek pracy,
- działaniami aktywizującymi i integracyjnymi powinni być objęci w pierwszej kolejności dzieci i młodzież oraz ludzie starsi w wieku 60+,
- jest zainteresowanie działaniami związanymi z ochroną środowiska, wdrażaniem nowych technologii ograniczającymi negatywne skutki zmian klimatu,
- wiele młodych osób zainteresowanych jest zakładaniem firm i otwieraniem własnej działalności gospodarczej.

Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji zostały przedstawione w poszczególnych kluczowych rozdziałach LSR. Sporządzono je w oparciu o wszystkie metody ilościowe i jakościowe wykorzystane w badaniach. Zastosowano różne metody i narzędzia, w tym również metody innowacyjne, nie stosowane dotychczas w badaniach przez LGD – metodę fokusową. Metoda ta sprawdziła się w praktyce i będzie stosowana w przyszłości. Również po raz pierwszy przeprowadzono badania na dużej grupie młodzieży metodą metaplanu. Wnioski wykorzystano przy opracowaniu diagnozy obszaru, w analizie SWOT, określaniu celów i wskaźników. Przy analizie wniosków wzięto również pod uwagę Raport z ewaluacji ex post. Analiza wyników była prowadzona przez pracowników Biura i konsultowana z Zarządem.

Analiza pozwoliła na wybranie głównych problemów obszaru i wykreślenie zagadnień, którymi LGD nie będzie się zajmowała. LGD nie będzie zajmowała się problemami informatyzacji, komunikacją, problemem braku dużych zakładów pracy. LGD nie będzie również dofinansowywała boisk sportowych, ponieważ nie ma możliwości prawnych na realizację tego typu inwestycji. Ma możliwość natomiast dofinansowania infrastruktury na cele rekreacyjne, co zostało uwzględnione w LSR. **Uwzględniono wszystkie działania wykorzystujące zasoby lokalne i aktywizujące mieszkańców, w tym odnoszące się do problemów ochrony środowiska i zmian klimatycznych, innowacji na obszarach wiejskich, a przede wszystkim planujące utworzenie nowych miejsc pracy.**

Metody angażowania społeczności lokalnej w proces realizacji LSR

Lp.	Etapy realizacji LSR	Zastosowana metoda badawcza i grupa docelowa
1.	Monitorowanie i ocena realizacji strategii	Ankieta monitorująca dla mieszkańców gmin wybieranych do badania losowo – oceniająca działalność i funkcjonowanie LGD, jej działania informacyjne, promocyjne, doradcze, obsługa klientów, beneficjentów, skuteczność i efektywność, stopień zadowolenia z inwestycji infrastrukturalnych w gminach, innych działań aktywizujących i wpływających na poprawę jakości życia. Ankiety po każdym szkoleniu dla uczestników szkoleń – oceniające jakość szkolenia i jego użyteczność. Ankiety dla beneficjenta, skierowana do osób, które skorzystały z dofinansowania – oceniające jakość obsługi i doradztwa, a także realizację wskaźników. Ankieta dla osób korzystających z usług doradczych – skierowana do osób, które z tych usług korzystały – oceniająca jakość świadczonych usług doradczych. Ankieta mierząca stopień skuteczności i satysfakcji – skierowana do osób, które będą korzystały z działań z zakresu animacji i współpracy organizowanych przez LGD Konsultacje z wykorzystaniem internetu - wykorzystanie strony internetowej do zbierania uwag, konsultacji.
2.	Aktualizacja strategii	Ankieta monitorująca dla mieszkańców gmin wybieranych do badania losowo – opinia na temat proponowanych do wprowadzania zmian związanych z nowymi możliwościami, czy nowymi potrzebami
3.	Opracowanie i zmiana kryteriów wyboru	Panel dyskusyjny z udziałem Rady, Zarządu, beneficjentów, którzy korzystali ze środków oraz potencjalnych beneficjentów, podczas którego poddane będą konsultacji kryteria wyboru operacji. Opracowanie i zmiana kryteriów będzie miała miejsce w wypadku zgłoszenia takiego wniosku wraz z uzasadnieniem przez Radę lub beneficjenta lub przyszłego beneficjenta.

III. Diagnoza – opis obszaru i ludności

Diagnoza obszaru LGD powstała w oparciu o wyniki badań społecznych przeprowadzonych na terenie LGD Zielone Mosty Narwi. Wykorzystano metody partycypacyjne by zaangażować mieszkańców do aktywnego uczestnictwa w tworzeniu LSR. Zorganizowano spotkania w każdej z gmin, utworzono Punkt Konsultacyjny w Biurze LGD, opracowano i rozdano ankiety, oraz fiszki projektowe, tak by zebrać jak najwięcej informacji i opinii oraz przedyskutować kluczowe problemy obszaru. Wynikiem przeprowadzonych konsultacji była identyfikacja głównych grup docelowych oraz problemów jako podstawa do zbudowania logiki interwencji. Ponadto do opracowania diagnozy wykorzystano dane statystyczne opracowywane przez podmioty publiczne takie jak urzędy gmin, GOPS, MOPS czy PUP oraz szczebla wojewódzkiego jak WUP i krajowego jak np. GUS.

Wyniki konsultacji społecznych wykorzystanych w opisie diagnozy obszaru

Obszar objęty LSR LGD Zielone Mosty Narwi, z uwagi na bliskość Warszawy i korzystny układ komunikacyjny,

atrakcyjne w większości warunki przyrodnicze, zasoby kulturowe i historyczne powinien cechować się dynamicznym rozwojem, a jednak obserwuje się słaby rozwój gospodarczy i odpływ ludzi „miejscowych” poza obszar LGD, a napływ ludzi z miast, w tym z Warszawy, którzy osiedlają się na obszarze działania LGD. Mieszkańcy zwracają uwagę na niewykorzystany potencjał obszaru, zarówno ten materialny jaki i ludzki.

W rezultacie procesów zachodzących w gospodarce kraju zmienia się struktura ekonomiczna i społeczna terenów na którym działa LGD. Rolnictwo, niegdyś dominujący dział gospodarki ma dziś drugorzędne znaczenie, ustępując miejsca usługom i malej przedsiębiorczości. Zasoby przyrodnicze i kulturowe przyciągnęły na ten obszar miłośników rekreacji (działki rekreacyjne) i nowych stałych mieszkańców, zachęconych dodatkowo dobrymi powiązaniami drogowymi z Warszawą, w której często pracują. Jednak póki co w ograniczonym stopniu, ze względu na niedostatki infrastruktury turystycznej i planowych, skoordynowanych działań promocyjnych, służą rozwojowi turystyki i rekreacji na obszarze. Może ona być znaczącym działem gospodarki na tym terenie ze względu na bliskość olbrzymiego rynku warszawskiego i ogólny wzrost zainteresowania społeczeństwa tą sferą, a także produktami, twórcami i tradycją lokalną, wynikający z bogacenia się społeczeństwa polskiego, a szczególnie mieszkańców stolicy, a także alternatywą dla właścicieli słabszych gospodarstw rolnych i ich rodzin. Utrzymanie korzystnej dynamiki procesów rozwojowych na obszarze wymaga, obok sprzyjającej ogólnej sytuacji ekonomicznej i właściwej polityki Państwa na rzecz rozwoju gospodarczego i społecznego, aktywizacji działań społeczności lokalnych i samorządów, wykraczającej poza obszar jednej gminy. W chwili obecnej społeczność obszaru cechuje raczej niski poziom integracji społeczności i zbyt niski w stosunku do potrzeb i możliwości poziom aktywności większych grup mieszkańców. Obszar cechuje nierównomierna aktywność społeczna, od gmin, w którym aktywnie działają organizacje pozarządowe, do gmin o bardzo niskiej aktywności mieszkańców. Także władze samorządowe, choć nie ograniczają się do działań na obszarze własnych gmin (uczestnictwo w związkach międzygminnych, współpraca międzynarodowa), nie wykorzystują w pełni możliwości współpracy na rzecz rozwoju lokalnego. Również współpraca samorządów i lokalnych organizacji społecznych ma w większości gmin bardziej spontaniczny niż planowy charakter (brak programów współpracy).

To wszystko sprawia, że - znaczący na tle innych obszarów wiejskich Mazowsza – potencjał ludzki LGD Zielone Mosty Narwi nie jest w pełni wykorzystywany dla jej rozwoju. Co więcej, brak lub niedostatek działań integracyjnych i aktywizacyjnych, przy intensywności procesu osadniczego na części obszaru, może powodować alienację zarówno ‘starych’, jak i ‘nowych’ mieszkańców, skutkującą konfliktami społecznymi lub przynajmniej spowolnionym rozwojem społecznym obszaru. Podejmowanie zaś takich działań – przy jednoczesnym rozwoju infrastruktury społecznej i systemu informowania o wydarzeniach i imprezach, obejmującego cały obszar - może zaś ograniczać, w wymiarze psychologicznym i społecznym, skutki takich zewnętrznych zagrożeń, jak: presja urbanizacyjna aglomeracji warszawskiej skutkująca zmianami w przestrzeni i stylu życia, degradacja środowiska naturalnego i kulturowego wskutek zbyt dużej antropopresji, spadek lub znaczące spowolnienie wzrostu zamożności społeczeństwa, efekt „globalnej wioski” – zanik tożsamości lokalnej, gwałtowne pogorszenie się sytuacji makroekonomicznej (*vide* kryzys finansowy) i ograniczenie napływu kapitału do Polski, polityka Państwa niesprzyjająca rozwojowi przedsiębiorczości i społeczeństwa obywatelskiego, dalszy spadek opłacalności produkcji rolnej, nieefektywne wdrażanie programów unijnych w Polsce.

Kapitał społeczny

W 2013 roku obszar LGD zamieszkiwały 80203 osoby. Analizując stan ludności na obszarze od 2010 roku do 2013 roku możemy zauważyć systematyczny wzrost liczby mieszkańców. Niemniej w rozbiciu na poszczególne gminy rozkład jest nierównomierny. Z uwagi na bliskość Warszawy, położenie poszczególnych gmin i połączenia komunikacyjne gminy takie jak Pomiechówek, Nasielsk, Pokrzywnica czy Pułtusk odnotowują stały wzrost liczby mieszkańców. Natomiast w gminach mało atrakcyjnych dla osadnictwa takich jak Gzy, Świercze, Obryte, Zatory obserwowany jest powolny systematyczny spadek liczby ludności. Warto zwrócić też uwagę na to, że co prawda w gminach ubywa stałych mieszkańców to wzrasta liczba działek rekreacyjnych, gdzie turyści, głównie z

Warszawy przyjeżdżają na weekendy odpoczywać. Poniżej tabela obrazująca zmieniającą się sytuację demograficzną obszaru.

Tabela: Liczba mieszkańców obszaru

GMINA	Stan ludności				Gęstość zaludnienia na 1 km ²	Powierzchnia w km ²
	ROK					
	2010	2011	2012	2013	2013	2013
Gzy	3959	3950	3952	3932	38	104,46
Obryte	4878	4864	4891	4871	35	12,57
Pokrzywnica	4855	4876	4878	4923	41	193,20
Pułtusk - miasto	19143	19155	19191	19228	836	139,76
Pułtusk – obszar wiejski	4768	4823	4871	4873	44	120,54
Świercze	4766	4740	4694	4675	50	102,68
Winnica	4098	4100	4076	4079	35	22,8
Zatory	4813	4824	4838	4814	40	110,9
Nasielsk - miasto	7599	7617	7665	7650	609	93,37
Nasielsk – obszary wiejskie	12051	12110	12115	12132	63	115,04
Pomiechówek	8926	8941	8992	9026	88	120,12
Ogółem mieszkańców na terenie LGD	79856	80000	80163	80203	x	Powierzchnia LGD ogółem 1135,44
Średnia gęstość zaludnienia na terenach wiejskich LGD	x	x	x	x	48,2	

Opracowano na podstawie danych GUS

Gęstość zaludnienia nie jest równomierna we wszystkich gminach i waha się od 35 osób/ km² (gmina Obryte, Winnica) do 88 osób/ km² (gmina Pomiechówek). W dużej mierze jest to spowodowane położeniem i odległością od Warszawy jak i komunikacją ze stolicą. Im bliżej i lepsze połączenie drogowe i kolejowe, tym większa gęstość zaludnienia. Wyraźnie widać tu wpływ dużej aglomeracji na osadnictwo na obszarze LGD. Średnia gęstość zaludnienia na terenach wiejskich objętych działaniami LGD jest mniejsza (48,2 os/km²) od średniej wojewódzkiej (55 48,2 os/km²). Słabe zaludnienie może mieć niekorzystny wpływ na rozwój gospodarczy obszaru, oprócz turystyki, gdzie mała liczba ludności i walory przyrodnicze (las, rzeka Narew) podnosi atrakcyjność terenu. Udział kobiet i mężczyzn w całej populacji obszaru jest proporcjonalny. Mężczyźni stanowią 49,5%, a kobiety 50,5% ogółu mieszkańców. Natomiast liczba urodzin i zmiany analizowane na przestrzeni ostatnich lat (2010-2013) wskazują na coraz niższy przyrost naturalny.

Tabela przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2010 – 2013

GMINA	OGÓŁEM			
	2010	2011	2012	2013
Powiat pułtuski	-0,5	0,7	1,1	-1,1
Nasielsk i Pomiechówek razem	3,9	0,7	0,9	-3

Woj. mazowieckie	1,4	0,8	0,5	0,2
------------------	-----	-----	-----	-----

Dane GUS

Na obszarze LGD funkcjonują 53 szkoły podstawowe i gimnazja, do których uczęszcza 2594 dzieci i młodzieży co stanowi 5,5% dzieci i młodzieży z terenów wiejskich woj. mazowieckiego. Współczynnik skolaryzacji jest niższy (96,8%) niż dla województwa mazowieckiego (98,11%). Jest to niepokojące zjawisko, które będzie miało wpływ na wybór obszarów problemowych przez LGD. Liczba uczniów w latach 2010 – 2014 utrzymuje się na podobnym poziomie, natomiast liczba corocznie zawieranych małżeństw maleje. Od 2010 roku do 2014 roku zmalała o 27%. Również wskaźnik liczby zawieranych małżeństw na obszarze LGD na 1000 mieszkańców jest niższy (4,4) w stosunku do woj. mazowieckiego, który wynosi 5,1. Tendencja tych zmian jest niekorzystna dla obszaru. Można spodziewać się w kolejnych latach mniejszej liczby urodzin, spadek osób w wielu przedprodukcyjnym. Problemy demograficzne scharakteryzowane powyżej są również obserwowane przez mieszkańców. **Dlatego wśród grup defaworyzowanych, które według nich powinny być objęte wsparciem (by wpłynąć na rozwój obszaru i zapobiegać wykluczeniu społecznemu), w pierwszej kolejności wymieniane są dzieci i młodzież oraz ludzie starsi w wieku 60+./** Ewaluacja ex post 2015/.

Infrastruktura społeczna

Wpływ na kształtowanie kapitału ludzkiego mają też ośrodki kultury, świetlice. Warto zwrócić uwagę, że nie we wszystkich gminach są gminne ośrodki kultury. Domy kultury są tylko w Pułtusk, Nasielsku i Pomiechówku. Nie ma ich w gminie Gzy i w gminie Świercze. Rolę tę pełnią gminne biblioteki publiczne. Z uwagi na ograniczone możliwości biblioteki również i aktywność kulturalna i rekreacyjna jest ograniczona. W Zatorach natomiast rolę ośrodka kultury pełni regionalna Izba „Kuźnia Kurpiowska” prowadzona przez Stowarzyszenie „Puszcza Biała – Moja Mała Ojczyzna”. Świadczy to **słabym zaangażowaniu mieszkańców w sprawy społeczne gminy** i ich małą aktywność. We wszystkich gminach są braki w infrastrukturze rekreacyjnej i kulturalnej. Jedną z przyczyn niskiego zainteresowania problemami gminy może być brak miejsc spotkań. **W trakcie konsultacji otwartych mieszkańcy zgłaszali potrzeby budowania świetlic, miejsc do wypoczynku, siłowni zewnętrznych, placów zabaw dla dzieci, zagospodarowania centrów miejscowości.** W związku z brakami w infrastrukturze nie są zatrudniani animatorzy lokalni, którzy pełnią rolę liderów angażujących mieszkańców do wspólnych przedsięwzięć, organizacji imprez, integrują i spajają środowisko. Rola takich osób w środowisku wiejskim jest bardzo duża. Zintegrowana społeczność chętniej podejmuje wspólne wyzwania, rozwiązuje problemy nie oczekując pomocy z zewnątrz. W związku z tym możemy powiedzieć, że problemem i wyzwaniem jaki możemy określić dla obszaru niedostatek w infrastrukturę, które możemy zmienić po to by poprawić standard życia mieszkańców i zintegrować środowisko.

Charakterystyka gospodarki i branże z potencjałem rozwojowym

Struktura liczby podmiotów gospodarczych na terenie LGD odbija dualny charakter gmin członkowskich. Czynnikiem decydującym jest tu oczywiście łatwość komunikacji z Warszawą. Im lepsze skomunikowanie tym większa liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w danej gminie. Cechą wspólną gmin jest rosnąca liczba rejestrowanych firm. Niemniej liczba firm przypadająca na 10 tys. ludności jest dosyć zróżnicowana. Najmniejszą aktywność gospodarczą obserwujemy w gminach Gzy, Obryte i Świercze, a najwyższą w Nasielsku i Pomiechówku.

Tabela . podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2009-2014 na obszarze LGD, w podziale na gminy

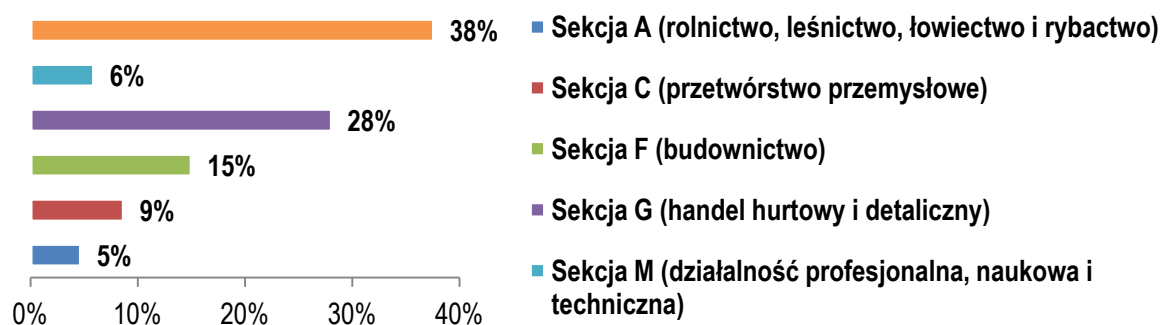
Jednostka	ROK
-----------	-----

terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Mazowieckie	1238	1293	1277	1319	1364	1391
Powiat pułtusi	739	776	730	744	755	776
Powiat nowodworski	843	894	491	916	935	943
Gzy	423	500	487	493	498	526
Obryte	531	560	650	497	532	566
Pokrzywnica	654	674	943	677	691	716
Pułtusk	964	1009	426	954	953	973
Świercze	369	415	566	435	462	470
Winnica	593	598	628	606	635	633
Zatory	671	679	491	641	648	688
Nasielsk	743	795	797	809	808	831
Pomiechówek	775	847	872	909	913	935
Obszar LGD	2257	2418	2399	2462	2476	2542

Dane GUS

Struktura podmiotów gospodarki narodowej na terenie gmin członkowskich LGD jest podobna do innych obszarów wiejskich – dominacja działalności związanej z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem), z silną pozycją budownictwa (które jednak ma mniejszy potencjał generowania miejsc pracy na obszarze LGD) i słabą pozycją przetwórstwa przemysłowego. Warto jednak zwrócić uwagę, na fakt że żadna z silnych branż obecnych na terenie LGD nie ma znaczącego potencjału innowacyjności. Przy czym wynika to z cech charakterystycznych obszaru LGD jako rolniczego o niskim poziomie działalności przemysłowej. LSR LGD Zielone Mosty Narwi, chociażby z racji wielkości budżetu, nie ma realnych możliwości zmian tej specyfiki terenu gmin członkowskich LGD w okresie programowania 2014-2020.

Tabela: Udział podmiotów gospodarki narodowej w ogóle podmiotów na obszarze LGD wg sekcji PKD w 2013 roku

Dane GUS

Wśród branż rozwijających się na pierwszym miejscu jest rolnictwo i budownictwo. Mimo dominującej branży rolniczej, przetwórstwo słabo się rozwija. Brakuje przemysłu i większych zakładów pacy. Dlatego mieszkańcy gmin w poszukiwaniu miejsca pracy wyjeżdżają poza obręb obszaru LGD. Nie jest to zjawisko korzystne dla dalszego rozwoju obszaru. Jak wynika z konsultacji w gminach oraz rozmów fokusowych z przedsiębiorcami słaba koniunktura na rynku lokalnym nie skłania do inwestowania. Niemniej przedsiębiorcy są zainteresowani poszerzaniem produkcji, wprowadzaniem innowacji wykorzystując środki jakie będą w dyspozycji LGD Zielone Mosty Narwi. Istnieją też obawy przed korzystaniem ze środków unijnych. Duża biurokracja i trudności w

samodzielnym przygotowaniu wniosku i jego rozliczeniu zniechęcają przedsiębiorców do sięgania po środki. Doradztwo ze strony LGD mogło by pomóc w aplikowaniu o środki. **Wielu przedsiębiorców nie dysponuje odpowiednim kapitałem** stąd oferta dofinansowania operacji cieszyła się zainteresowaniem. Ponieważ rolnicy i inni mieszkańcy gmin zgłaszali chęć przetwarzania produktów rolniczych istnieje potrzeba zajęcia się tym problemem i uwzględnienia tego problemu przy ustalaniu przedsięwzięć i wskaźników.

Podsumowując, mimo występującego zróżnicowania między gminami członkowskimi LGD w zależności od skomunikowania z Warszawą, obszar LGD ze względu na charakterystykę dominujących branż w działalności gospodarczej jest wewnętrznie spójny

Opis rynku pracy

Zróżnicowanie stopy bezrobocia jest odbiciem wskazywanej już w tej strategii wewnętrznego zróżnicowania gmin członkowskich w zależności od położenia i możliwości skomunikowania z Warszawą.

Tabela: Stopa bezrobocia na obszarze LGD

Jednostka terytorialna	Rok			
	2010	2011	2012	2013
Powiat pułtuski	19,7	21,4	23,3	23,7
Powiat nowodworski	12,4	13,4	13,0	12,8
woj. mazowieckie	9,7	9,8	10,7	11,1
Polska	12,4	12,5	13,4	13,4

Opracowano na podstawie danych GUS

Stopa bezrobocia na obszarze LGD utrzymuje się cały czas na wysokim poziomie (18,25%), szczególnie w gminach powiatu pułtuskiego (23,7%) i jest znacznie wyższa od stopy bezrobocia na terenie woj. mazowieckiego (11,1%).

Tabela: Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych			
	2010	2011	2012	2013
Gzy	9,5	10,7	11,3	11,5
Obryte	9,5	11,1	13,1	13,8
Pokrzywnica	12,2	14,1	14,0	14,9
Pułtusk	13,5	14,9	16,2	16,3
Świercze	11,6	12,6	13,6	14,3
Winnica	12,3	12,9	14,6	13,6
Zatory	11,7	14	16,3	16,1
Nasielsk	9,6	9,5	9,3	9,2
Pomieczówek	6,3	7,1	6,8	7,4
Średnia w powiecie pułtuskim	12,3	13,7	15,0	15,2
Średnia w powiecie nowodworskim	6,8	7,3	7,3	7,6
Średnia dla obszaru LGD				13,04
Średnia wojewódzka	7,1	7,4	8,2	8,5

Opracowano na podstawie danych GUS

Czynnik tego wewnętrznego podziału pomiędzy gminami członkowskimi LGD zostanie uwzględniony w fazie realizacji LSR. Jednak tego typu podejście musi stanowić kompromis pomiędzy jak najbardziej uzasadnionym preferowaniem gmin o gorszym położeniu (gorzej skomunikowanymi z Warszawą) a wymaganiami rynku. Celem interwencji LGD jest bowiem tworzenie trwałych miejsc pracy i nowych podmiotów gospodarczych zdolnych do przetrwania na bardzo konkurencyjnym rynku.

Analizując stosunek liczby bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze LGD możemy ocenić, że był wysoki i wyższy od średniej województwa mazowieckiego i wynosił **13,04% na koniec 2013 roku, natomiast średnia wojewódzka była na poziomie 8,5%**. Niepokojące jest utrzymujące się w kolejnych latach duże bezrobocie w gminach Zatory, Pułtusk, Świercze. Natomiast w gminach powiatu nowodworskiego bezrobocie jest o połowę niższe. Wpływ na to mają: bliskość Warszawy, duże zakłady przemysłowe w Nowym Dworze Maz., lotnisko. Na przykładzie tej tabeli widać też małą mobilność mieszkańców gmin. Mimo, że nie mogą znaleźć pracy nie szukają jej w sąsiednich gminach. Dojazd do pracy jest dla nich ważnym motywem nie podejmowania zatrudnienia z dala od miejsca zamieszkania.

Podczas spotkań konsultacyjnych z młodzieżą wchodzącą na rynek pracy dyskutowano o ich preferencjach związanych z podjęciem pierwszej pracy. Część z nich zainteresowana jest zakładaniem samodzielnej działalności gospodarczej jednak z uwagi na ich brak doświadczenia LGD planuje wesprzeć potencjalnych beneficjentów poprzez szkolenia i doradztwo, a także działania promocyjne wytworzonych przez nich produktów lub świadczonych usług. Zwiększy to szansą na utrzymanie miejsca pracy i usamodzielnienie się beneficjenta.

Na rynku pracy obszaru LGD Zielone Mosty Narwi występują podobne trendy jak w całej Polsce jeśli chodzi o grupy osób znajdujących się w szczególnie trudnym położeniu:

- osoby młode pozostające bez pracy do 30 roku życia z powodu braku lub też niewielkiego doświadczenia zawodowego; ich sytuacja jest w pewnym stopniu łagodzona przez migracje w inne miejsca w Polsce lub też zagranicę, ale odbywa się to kosztem osłabiania potencjału rozwojowego obszaru LGD,
- osoby w wieku 50+, szczególnie długotrwale bezrobotne; w przypadku tych osób problem jest szczególnie trudny, ponieważ ich możliwości poszukiwania alternatywnych rozwiązań są bardzo ograniczone z powodu ich małej atrakcyjności dla pracodawców na każdym rynku pracy, co zdecydowanie ogranicza ich mobilność.

Wspomniane w poprzednim akapicie zjawisko osłabiania potencjału rozwojowego gmin członkowskich LGD jest bardzo dobrze zilustrowane w saldzie migracji w ruchu wewnętrznym w latach 2010-2013.

Tabela : Saldo migracji w ruchu wewnętrznym w latach 2010 - 2013

Obszar	Saldo migracji			
	2010	2011	2012	2013
Gzy	-12	-20	-9	-13
Obryte	-11	-6	48	9
Pokrzywnica	24	22	11	11
Pułtusk - miasto	-86	-16	-32	-12
Pułtusk – obszar wiejski	63	42	30	37
Świercze	3	-16	-23	-8
Winnica	-5	-4	-17	-4
Zatory	2	14	-10	-16
Nasielsk - miasto	-8	-1	35	-23
Nasielsk – obszary wiejskie	5	53	1	14
Pomieczówek	43	20	60	53
Ogółem				

Średnia w powiecie pułuskim	-22	16	-2	4
Średnia w powiecie nowodworskim	71	173	203	273

Opracowano na podstawie danych GUS

Negatywne trendy migracji są wyraźnie bardziej nasilone w gminach bardziej oddalonych od silnego centrum wzrostu Warszawy, przy migracji pozytywnej w gminach znajdujących się w obszarze bezpośredniego oddziaływania wielkiej aglomeracji stolicy.

Działalność sektora społecznego i integracja społeczeństwa obywatelskiego

Na obszarze LGD zarejestrowane są 193 organizacje pozarządowe. Mimo tak dużej liczby istniejących organizacji, tylko niewiele z nich jest aktywnych. Zakres zadań organizacji jest bardzo zróżnicowany, ale przeważają ochotnicze straże pożarne, które często organizują wydarzenia kulturalne i sportowe w swoich wsiach. Na uwagę zasługują kluby sportowe których jest zarejestrowanych ponad 40 podmiotów. Małe zaangażowanie organizacji może mieć swoją przyczynę w słabym przygotowaniu zarządów organizacji do zarządzania, słabą znajomością przepisów i również niewielkim zainteresowaniem członków. Jedną z przyczyn może być też trudność lub nieumiejętność w poszukiwaniu sponsora i znajdowania różnych źródeł finansowania. Dlatego zidentyfikowany problem – **mała aktywność organizacji** może być rozwiązana poprzez szkolenia i spotkania z przedstawicielami tych organizacji i dostarczenia im niezbędnej wiedzy do prowadzenia stowarzyszenia bądź fundacji. Ponadto mało jest przykładów wspólnych działań różnych organizacji i zdobywanie doświadczeń ze współpracy. Obserwowana jest **mała aktywność mieszkańców** nie tylko w działalności społecznej ale również swoim terenem zamieszkania. Mało osób przychodzi na spotkania, uczestniczy w szkoleniach. Niedużo osób wypełniała ankiety. (na podstawie badań ankietowych i organizowanych spotkań z mieszkańcami przez LGD).

Problemy społeczne, a w tym ubóstwo, wykluczenie społeczne

Jako punkt wyjścia przeglądu problemów społecznych na obszarze LGD warto zwrócić uwagę na dużą dysproporcję dochodów budżetów gmin członkowskich LGD w stosunku do średniej wojewódzkiej. Nawet przy wzięciu pod uwagę punktu odniesienia, czyli Warszawy jako ogólnokrajowego centrum wzrostu, dysproporcja jest na znacząca. Ma ona wpływ na możliwości podejmowania działań lokalnych przez samorządy gmin członkowskich LGD.

Tabela: Dochód budżetów gmin na 1 mieszkańca

Jednostka terytorialna	Dochód na mieszkańca			
	2010	2011	2012	2013
	zł	zł	zł	zł
Średnia z gmin obszaru LGD				3067,70
Gzy	2390,36	2407,26	2649,43	2796,85
Obryte	2812,45	2864,74	2868,17	2941,94
Pokrzywnica	2337,01	2674,32	2841,91	3178,12
Pułusk	2477,80	2579,25	2828,43	3215,26
Świercze	2620,21	2666,90	3270,06	3344,00
Winnica	2850,08	3593,81	3505,89	3180,34
Zatory	2751,63	3105,28	2937,15	3005,59
Nasielsk	2319,06	2434,35	2450,64	2617,38
Pomiechówek	3094,41	2881,51	2790,51	3329,89

Średnia w powiecie pułuskim	2558,40	2740,41	2924,65	3143,00
Średnia w powiecie nowodworskim	3056,29	3236,91	3148,01	3400,78
Średnia wojewódzka	4018,71	4275,61	4510,84	4597,56

Opracowano na podstawie danych GUS

Analizując wielkość budżetu gminy na jednego mieszkańca w należy stwierdzić, że co prawda cały czas stopniowo rośnie, to jednak **wskaźnik dla całego obszaru LGD, który wynosi 3067,70** jest niższy od **wskaźnika średniej wojewódzkiej o 33,% i wynosi 4597 zł/mieszkańca**. Dlatego LGD będzie podejmowała działania zmierzające do poprawy tego wskaźnika między innymi wspierając mieszkańców w podejmowaniu działalności gospodarczej oraz firmy w inwestowaniu i poszerzaniu prowadzonej działalności gospodarczej, która wpłynie na tworzenie nowych miejsc pracy.

Analizując ostatnie cztery lata możemy stwierdzić, że nie maleje liczba osób korzystających z pomocy społecznej. W 2013 roku z pomocy na terenie LGD skorzystało 9 186 osób. Tak wysoka liczba nie dziwi, gdy porównamy ją ze stopą bezrobocia. Utrzymująca się w badanym okresie na podobnym poziomie liczba osób bezrobotnych i pobierających świadczenia jest negatywnym zjawiskiem, które pogłębia ubóstwo w regionie i wpływa na wykluczenie społeczne dużej grupy osób.

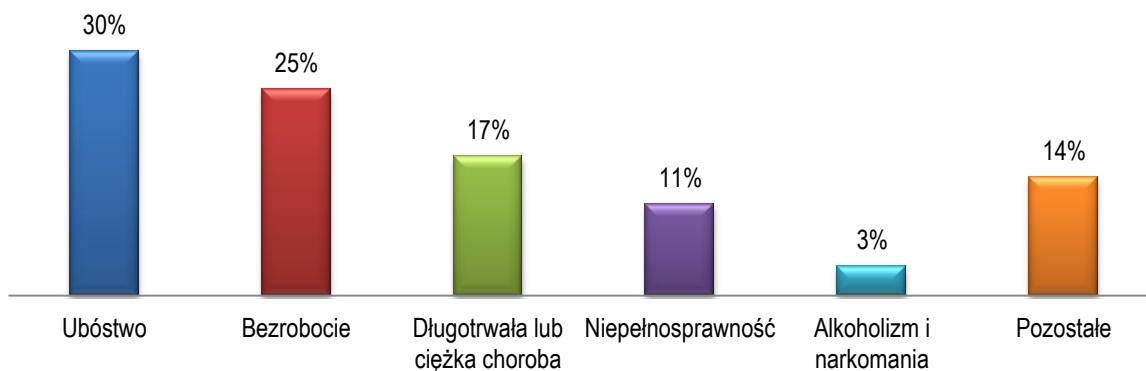
Tabela: Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminach członkowskich LGD

Jednostka terytorialna	Rok			
	2010	2011	2012	2013
Gzy	470	440	435	429
Obryte	587	584	605	659
Pokrzywnica	1032	862	742	895
Pułusk	2008	1827	1933	2008
Świercze	1337	1252	1187	1262
Winnica	880	863	928	871
Zatory	758	749	880	862
Nasielsk	1324	1505	1244	1324
Pomiechówek	883	980	970	876
Ogółem LGD	9339	9062	8924	9186
Średnia w powiecie pułuskim	7132	6577	6710	6986
Średnia w powiecie nowodworskim	6727	6604	6331	6338
Średnia wojewódzka	400547	366007	361257	370810

Opracowano na podstawie danych GUS

Jeśli chodzi o przyczyny zmuszające ludzi do korzystania z pomocy społecznej, to zwraca uwagę wyraźna przewaga dwóch ze sobą powiązanych czynników: ubóstwa (30%) i bezrobocia (25%).

Tabela: Udział powodów udzielenia pomocy społecznej w ogóle powodów na obszarze LGD w 2014 roku

Dane GUS

Problemy gmin z budżetem, który nie pozwala na większe inwestycje powoduje, że nie ma środków na infrastrukturę rekreacyjną i kulturalną. Odczuwany jest brak miejsc do spotkań, mało jest propozycji spędzania wolnego czasu. Osoby starsze rzadko wychodzą z domu, bo nie ma dla nich ciekawych ofert na aktywizujące i integrujące zajęcia. Dzieci i młodzież odwożona jest autobusami zaraz po szkole do swoich wsi i też nie ma zbyt wielu propozycji na uatrakcyjnienie czasu wolnego. Mieszkańcy dostrzegają te problemy co wynika z badania ankietowego i prowadzonych konsultacji i wskazuje te dwie grupy do wsparcia w pierwszej kolejności. System opieki nad ludźmi starszymi nie jest w Polsce dobrze rozwinięty. Dlatego utrzymanie w dobrym zdrowiu i kondycji ludzi starszych jest szczególnie ważne. Ponadto takie osoby pozostając w domu izolują się, co prowadzi do wykluczenia społecznego. Aktywizacja ludzi młodych została uznana za priorytetową. Organizacja czasu wolnego to nie tylko rozwijanie osobowości i uczenie samodzielności, ale też proces przygotowania do rynku pracy i zdobycie umiejętności, które w przyszłości pomogą znaleźć zatrudnienie.

Przeprowadzone konsultacje z mieszkańcami wskazały grupy, które powinny być objęte wsparciem. Są to:

- dzieci i młodzież z terenów wiejskich, które powodów ekonomicznych (ograniczone środki finansowe rodziców/opiekunów) mają mniejsze szanse rozwoju potencjału intelektualnego niż ich rówieśnicy w miastach,
- ludzie starsi w wielu 60+; w ich przypadku obok czynników ekonomicznych równie istotną kwestię odgrywają czynniki społeczno-psychologiczne wymagające interwencji na poziomie skłaniania do zmiany postaw na bardziej proaktywną.

Rolnictwo

Obszar LGD jest typowo rolniczy, użytki rolne zajmują ponad 72% powierzchni. Gleby nie są urodzajne, przeważają ziemie słabe IV i V klasy, co determinuje też charakter produkcji i upraw. **Gospodarstwa są rozdrobnione** z przewagą od 1- do 10 ha. nie pozwala to na intensywną produkcję i specjalizację. Niemniej w każdej gminie jest około 20-30 gospodarstw specjalizujących się z wyjątkiem gminy Winnica, gdzie jest kilkakrotnie więcej gospodarstw specjalistycznych. W produkcji przeważają zboża, z uwagi na jakość gleby, głównie żyto, ale także pszenica, ziemniak i w małych ilościach rośliny białkowe. W produkcji zwierzęcej przeważa trzoda chlewna i produkcja mleka. Chowa się też drób. W gminie Winnica i Zatory prowadzona jest też produkcja sadownicza, która nie jest znacząca i stanowi w całej produkcji z obszaru około 2 %. Ponieważ tereny są czyste, nie ma przemysłu i intensywnej gospodarki rolniczej są sprzyjające warunki do rozwoju produkcji ekologicznej. Mimo potencjalnie dużego rynku

zbytu jakim jest Warszawa, nie ma znaczącej produkcji ekologicznej na obszarze. Większość wytworzonych produktów rolniczych w formie nieprzetworzonej trafia na rynek. Z uwagi na **małą rentowność niedużych gospodarstw** nie jest to dobra tendencja. Problem jaki wyłania się to mała i różnorodna produkcja, bez specjalizacji jaką cechował by cały obszar. **Słabe jest zainteresowanie przetwórstwem**, chociaż dobre przykłady produkcji wędlin, czy oleju powinny skłaniać rolników do podejmowania zdecydowanych działań. Barierą może być nieznajomość przepisów, nieznajomość zasad technologicznych w przetwarzaniu, obawa z dostępem do rynków zbytu, brak kapitału czy wreszcie cechy osobowościowe – niechęć do zmian. Wszystkie te czynniki mogą składać się na małą aktywność rolników. Na sytuację w rolnictwie mają też wpływ czynniki niezależne od samych producentów. **Utrzymująca się w kolejnym roku susza** i obniżenie wód gruntowych spowodowało spadki plonów i obniżenie rentowności gospodarstw. **Również sytuacja gospodarcza w Europie i polityczna – embargo na produkty rolnicze wywożone do Rosji nie sprzyjało rolnikom i nie uzyskali oni spodziewanych dochodów.** Są też dobre tendencje zmian. Rośnie ciągle zapotrzebowanie na produkty prosto z gospodarstwa, na produkcję ekologiczną. Jest blisko duży rynek zbytu i sprzedaż hurtowa na rynku w Broniszach. Po konsultacjach i spotkaniach w gminie zainteresowanie przetwórstwem wzrosło. Zidentyfikowany problem to: **mała dochodowość w rolnictwie, niewykorzystany potencjał wytworzonych produktów rolniczych i mała produkcja ekologiczna.** Występujące zagrożenia na które mieszkańcy nie mają wpływu jak zmiany pogodowe – susza, czy sytuacja polityczno – gospodarcza w Europie. Proponowana zmian to propozycja operacji które wesprą rolników i mieszkańców wsi w zdobyciu wiedzy teoretycznej i praktycznej, poprzez szkolenia i wyjazdy do gospodarstw gdzie rozwinięte jest przetwórstwo oraz możliwość podjęcia działalności gospodarczej i uzyskania premii na rozpoczęcie produkcji.

Turystyka i walory przyrodnicze obszaru

Charakterystyczną cechą terenu objętego LSR jest duży udział lasów w ogólnej powierzchni obszaru. Zajmują one od 17% (gmina Winnica) do ponad 30% (gmina Zatory, Pomiechówek). Licznie występuje chroniona flora i fauna oraz cenne przyrodniczo obiekty – pomniki przyrody i użytki ekologiczne. Część terenów obejmuje obszar Natura 2000 (gmina Pomiechówek, Zatory i Obryte), występują rezerваты i Nadbużański Park Krajobrazowy, Puszcza Biała. Cechą charakterystyczną są też rzeki takie jak Narew, Wkra, Niestępowka, Nasienna, Pokrzywnica. Są dogodne warunki do organizacji spływów i rajdów pieszych i rowerowych. Mało jest jednak oznakowanych szlaków, miejsc noclegowych. Na 10 tysięcy mieszkańców przypadają 4,54 miejsca noclegowe, co jest niskim wskaźnikiem w porównaniu do średniej woj. mazowieckiego – 8,8 miejsc na 10 tys osób. Z uwagi na bliskość Warszawy i atrakcyjne tereny przyrodnicze i krajobrazowe w gminach osiedlają się nowi ludzie, którzy głównie pracują w Warszawie. Sporym zainteresowaniem cieszą się też działki rekreacyjne, których ciągle przybywa. **Teren jest atrakcyjny dla osób z zewnątrz i turystów, na wypoczynek weekendowy**, jednak mieszkańcy nie potrafią wykorzystać tego potencjału do rozwoju gospodarczego. Obszar posiada też inne walory i zasoby historyczne, kulturowe. Występują tu ciekawe zabytki w tym wiele wpisanych na listę zabytków. Na uwagę zasługuje Pułtusk, w przeszłości siedziba Biskupów Płockich. Pułtusk należy do jednego z najstarszych miast Mazowsza. Atrakcją turystyczną jest zabytkowy zamek z renesansowymi wnętrzami i najdłuższy rynek brukowany w Europie. Tereny wokół zamku są zagospodarowane na cele rekreacyjne i sportowe. W innych gminach jest wiele zespołów pałacowych i parków, kościoły i zachowana ciekawa architektura kurpiowska. Kultura kurpiowska jest dużym atutem obszaru. Nadal podtrzymywane są tradycje i obrzędy. Zachowały się stroje kurpiowskie, charakterystyczne ozdoby, hafty i wycinanki. Jak wynika z przeprowadzonych konsultacji mieszkańcy dostrzegają posiadany potencjał i zasoby obszaru, ale nie umieją wykorzystać go do rozwoju turystycznego. Zwracają uwagę na niedostateczną promocję i zagospodarowanie szlaków, miejsc wypoczynku, tras rowerowych. Brakuje też dobrej strategii rozwoju turystycznego

obszaru. Zagrożeniem dla rozwoju turystycznego obszaru może być konkurencja innych gmin, których atrakcje turystyczne mogą przyciągnąć turystów. Cały czas wokół Warszawy wytyczane są nowe szlaki turystyczne, powstaje coraz więcej miejsc rekreacyjnych, wiat przystankowych, siłowni zewnętrznych, placów zabaw. Budowane są hotele i otwierane gospodarstwa agroturystyczne. Przed mieszkańcami obszaru stają nowe wyzwania w jak atrakcyjnej formie przygotować ofertę turystyczną by przyciągnąć więcej ludzi na teren powiatu pułtuskiego do gminy Nasielsk i Pomiechówek. Jak kształtować wizerunek obszaru by miejsce kojarzyło się z dobrą ekologiczną żywnością, czystymi rzekami i lasami.

Wewnętrzna spójność obszaru

Cechą wspólną dla gmin wchodzących w skład LGD jest położenie geograficzne blisko Warszawy, przy drogach krajowych. Warszawa jest chłonnym rynkiem zbytu na towary i usługi, ponadto stanowi duży rynek pracy dla mieszkańców obszaru.

Mimo tego że w skład wchodzi gminy z dwóch powiatów łączy je podobna struktura demograficzna, podobne warunki jeśli chodzi o rynek pracy.

Ponadto na spójność obszaru składa się wspólna historia, kultura i tradycja, zachowane obrzędy. Liczne są zabytki, w tym wpisane na listę zabytków budynki, zachowana architektura związana z kulturą kurpiowską

Cechą wspólną są zasoby przyrodnicze obszaru – duży udział lasów, obszary chronione, rezerваты, użytki ekologiczne i pomniki przyrody. Z uwagi na brak przemysłu cennym walorem jest czyste i nie zanieczyszczone powietrze, czyste rzeki.

Podobnie w marę spójnie charakteryzuje się rolnictwo rozwijające się głównie na słabych glebach z rozdrobnionymi gospodarstwami, uprawą zbóż, ziemniaków, hodowlą trzody chlewnej, produkcją mleka i drobiu.

Mieszkańcy mają podobne problemy w swoich gminach związane z bezrobociem, małą przedsiębiorczością mieszkańców, brakiem przemysłu i większych zakładów pracy co wiąże się z brakiem miejsc pracy oraz dosyć dużym odsetkiem osób, które wymagają wsparcia socjalnego głównie z powodu zagrożenia ubóstwem, bezrobociem i wykluczeniem społecznym.

Na całym terenie mieszkańcy zgłaszają ubogą ofertę na spędzanie wolnego czasu, braki w infrastrukturze rekreacyjnej, kulturalnej i sportowej

Spójne są również zasoby przyrodnicze i kulturowe do wykorzystania dla rozwoju turystyki. Jest to spory nie zagospodarowany potencjał, nie wypromowany, który mógłby stać się motorem rozwoju przedsiębiorczości na obszarze realizacji LSR.

Mieszkańców obszaru łączy też mała aktywność i w sferze gospodarczej i społecznej. Mało osób interesuje się swoim otoczeniem, nie angażuje się w życie społeczne wsi. Mimo wielu zarejestrowanych organizacji pozarządowych niewiele z nich jest aktywnych, działa i ma efekty tych działań w terenie.

Podsumowując możemy powiedzieć że obszar jest spójny, ma wiele podobnych cech i uwarunkowań. Nie wszystkie z nich możemy postrzegać jako atuty obszaru, ale jako bariery – problemy, które możemy starać się poprzez wdrożenie LSR rozwiązać.

Grupy szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR, problemy i obszary interwencji odnoszące się do tych grup

Na podstawie analizy ankiet jak i konsultacji z mieszkańcami (w tym spotkania z przedstawicielami osób starszych i pozostających bez pracy, niepełnosprawnymi i z młodzieżą), wywiadów pogłębionych, rozmów w ramach grup fokusowych zidentyfikowano grupy defaworyzowane którymi zajmować się będzie LGD i dla których przewidziano różne formy

wsparcia. Biorąc pod uwagę dostęp do rynku pracy wybrano dwie grupy defaworyzowane:

- a) młodzież do 30 roku życia, która po zakończeniu szkoły nie może znaleźć pracy,
- b) osoby w wieku 50+, które z różnych przyczyn pozostają bez pracy

dla których przewidziano szkolenia i doradztwo celem wsparcia wejścia na rynek pracy i pomocy w kształtowaniu postaw przedsiębiorczych. Skierowano też działania na otwieranie działalności gospodarczej (tzw. premia) i wskazano możliwość zatrudniania osób z grup defaworyzowanych przez osoby rozwijające działalność gospodarczą co będzie premiowane w kryteriach oceny wniosków. Natomiast rozpatrując problemy pod kątem rozwoju społecznego obszaru i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu wyróżniono:

- a) dzieci i młodzież z terenów wiejskich,
- b) ludzie starsi w wieku 60+.

dla których przewidziano ofertę związaną z zagospodarowaniem czasu wolnego oraz inwestycjami w infrastrukturę społeczną, z wykorzystaniem istniejącego potencjału dziedzictwa lokalnego, uwzględniającymi ochronę środowiska i zmianę klimatu

Ponadto na podstawie diagnozy obszaru LGD i konsultacji w grupach fokusowych zidentyfikowano pozostałe kluczowe grupy docelowe:

- **Przedstawiciele organizacji pozarządowych i grup nieformalnych** – jako podmioty działające w sferze kultury, zachowania tradycji, integrujące środowiska lokalne. Prowadzące działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego i zagwarantowania spójności społecznej obszaru.
- **Przedsiębiorcy, podmioty gospodarcze, osoby chcące założyć własną działalność gospodarczą** – jako podmioty, które mogą przyczynić się do utworzenia nowych miejsc pracy i przywrócić grupy defaworyzowane na rynek pracy
- **Samorządy gminne** – jako podmioty odpowiedzialne m.in. za rozwój infrastruktury i oferty czasu wolnego oraz ich beneficjenci, a także jako podmioty odpowiedzialne za politykę kulturalną, społeczną.
- **LGD Zielone Mosty Narwi** – jako podmiot działający na rzecz integracji środowiska, wspierający i aktywizujący mieszkańców w kierunku rozwoju przedsiębiorczości, a także zachowania dziedzictwa kulturowego. Zachęcający do działań innowacyjnych oraz na rzecz ochrony środowiska i zmian klimatu.

IV. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	Odniesienie do diagnozy /procesu partycypacyjnego	SŁABE STRONY	Odniesienie do diagnozy / procesu partycypacyjnego
Dogodne położenie geograficzne - bliskość Warszawy to sąsiedztwo aglomeracji warszawskiej o wysokiej sile nabywczej, popycie na produkty rolnicze i produkty związane z rekreacją, turystyką i wypoczynkiem	<i>Diagnoza – położenie str. 29 Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno- konsultacyjnych</i>	Mieszkańcy mało aktywni w podejmowaniu działalności gospodarczej, utrzymujące się bezrobocie wśród ludzi młodych i ludzi w wieku 50+	<i>Diagnoza - Rynek pracy – str23 Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno- konsultacyjnych</i>

Młodzież zainteresowana wejściem na rynek pracy, zakładaniem działalności gospodarczej	<i>Diagnoza – str 24 rynek pracy oraz grupy defaworyzowane</i>	Mało ofert pracy dla ludzi wchodzących na rynek pracy,	<i>Diagnoza – str 22, 24 Zgłoszono podczas konsultacji z młodzieżą metodą</i>
Przedsiębiorcy chętni do rozwoju firm i wykorzystanie potencjału rynku zbytu - Warszawy	<i>Konsultacje metodą metaplanu oraz grup fokusowych z przedsiębiorcami</i>	Brak kapitału do tworzenia nowych firm i rozwijania istniejących przedsiębiorstw	<i>metaplanu oraz grup fokusowych z przedsiębiorcami</i>
Potencjał rolniczy, produkcja rolnicza, w tym produkcja ekologiczna	<i>Diagnoza – str 27, 28 rolnictwo Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych</i>	rozdrobnione rolnictwo	<i>Diagnoza – rolnictwo str 27, 28 Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych</i>
Dobre warunki do rozwoju turystyki – atrakcyjne położenie, walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe	<i>Diagnoza – str 28 walory przyrodnicze i kulturowe obszaru Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych</i>	Niewykorzystane zasoby przyrodnicze i kulturowe do rozwoju turystyki na obszarze, mało oznakowanych szlaków, słaba promocja obszaru, uboga oferta dla turystów, mało miejsc noclegowych	<i>Diagnoza – Turystyka str 28 Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych</i>
Puszcza Biała – walory przyrodnicze i kulturowe, nadal utrzymujące się tradycje kurpiowskie	<i>Diagnoza – str 28 walory przyrodnicze i kulturowe obszaru Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych Oraz dyskusji w grupach fokusowych z organizacjami pozarządowymi</i>	Mało aktywni mieszkańcy, słabo angażujący się w działaniach społecznych co sprzyja marginalizacji mieszkańców obszaru, niska frekwencja na spotkaniach i zebraniach wiejskich Malo aktywnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, słaba współpraca pomiędzy organizacjami, niska świadomość zalet współpracy	<i>Diagnoza – 25, 26 Kapitał społeczny Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych Oraz dyskusji w grupach fokusowych z organizacjami pozarządowymi</i>
Istniejące zasoby obszaru (potencjał ludzki, zasoby przyrodnicze, produkty lokalne) możliwe do wykorzystania dla rozwoju przedsiębiorczości	<i>Diagnoza – str 29 Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych</i>	Mała wiedza o zasobach obszaru i możliwościach wykorzystania ich do rozwoju przedsiębiorczości Słaba wiedza o prowadzeniu działalności gospodarczej w oparciu o istniejące produkty lokalne	<i>Diagnoza – str 24 Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych oraz wywiadów pogłębionych w PUP</i>

		Spora grupa osób zagrożona wykluczeniem społecznym, korzystająca z pomocy społecznej, szczególnie z powodu ubóstwa, długotrwałego bezrobocia i przewlekłych chorób	<i>Diagnoza –str 27 Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych oraz wywiadów pogłębionych w PUP</i>
Zainteresowanie części mieszkańców czynnym wypoczynkiem i rekreacją	<i>Diagnoza – 27 kapitał społeczny Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych</i>	Słaba oferta na zagospodarowanie czasu wolnego	<i>Diagnoza –27 Infrastruktura społeczna Zgłoszono podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych</i>
		Słaba infrastruktura społeczna, mało świetlic, placów zabaw, terenów rekreacyjnych	
SZANSE	Odniesienie do diagnozy /procesu partycypacyjnego	ZAGROŻENIA	Odniesienie do diagnozy / procesu partycypacyjnego
Wzrost zainteresowania osiedlaniem się poza miastem - migracja osób z miasta na wieś	<i>Str 28 Przedstawione szanse wynikają z analizy trendów przedstawionych w diagnozie społeczno-gospodarczej obszaru LGD oraz zostały zgłoszone podczas spotkań informacyjno - konsultacyjnych</i>	Skomplikowana sytuacja polityczna i gospodarcza w Europie, zamknięty dla Polski rynek produktów rolniczych w Rosji	<i>Str 25 i 28 Przedstawione szanse wynikają z analizy trendów przedstawionych w diagnozie społeczno-gospodarczej obszaru LGD oraz zostały zgłoszone podczas spotkań informacyjno - konsultacyjnych</i>
Wzrost zainteresowania żywnością ekologiczną i przetworzoną prosto z gospodarstwa		Obniżanie się rentowności produkcji rolniczej	
Możliwość korzystania z Funduszy Unijnych		Trudności w aplikowaniu o środki z Funduszy Unijnych, skomplikowane procedury, biurokracja	
Dalszy rozwój gospodarczy kraju i wzrost dochodów społeczeństwa	<i>Str 28 Przedstawione szanse wynikają z analizy trendów przedstawionych w diagnozie społeczno-gospodarczej obszaru LGD oraz</i>	Ciekawa oferta na spędzenie czasu wolnego w Warszawie i innych gminach atrakcyjnych przyrodniczo np. Zalew Zegrzyński	<i>Przedstawione szanse wynikają z analizy trendów przedstawionych w diagnozie społeczno-gospodarczej obszaru LGD oraz zostały zgłoszone podczas spotkań</i>
Rozwijająca się turystyka weekendowa		Słaba infrastruktura turystyczna i rekreacyjna, brak kompleksowych planów zagospodarowania turystycznego obszaru	

Rosnące zainteresowanie aktywnym wypoczynkiem	<i>zostały zgłoszone podczas spotkań informacyjno - konsultacyjnych</i>	Mało wytyczonych i oznakowanych ścieżek rowerowych wokół Warszawy	<i>informacyjno - konsultacyjnych</i>
---	---	---	---------------------------------------

Analiza SWOT obszaru została przygotowana w oparciu o konsultacje z mieszkańcami podczas spotkań w gminach, analizy ankiet wypełnianych i przekazywanych do Biura LGD, dyskusji w grupach fokusowych, a także prowadzonych wywiadów pogłębionych z osobami przychodzącymi do Biura LGD.

Tabelaryczną matrycę logiczną powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników przedstawiono powyżej:

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cel szczegółowy	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
- utrzymujące się bezrobocie, szczególnie wśród ludzi młodych i osób w wieku 50+, - słabe wykorzystanie posiadanego potencjału lokalnego, w tym produkcji rolniczej, produktów lokalnych, - słaba przedsiębiorczość i aktywność gospodarcza mieszkańców	Rozwój gospodarczy obszaru przy wykorzystaniu lokalnych zasobów i rozwiązań innowacyjnych	Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu tworząc nowe miejsca pracy	Przedsięwzięcie 1.1	Wp. 1.1	Wr. 1.1.1	Wo. 1.1 Wo. 1.2	Sytuacja społeczno gospodarcza w kraju i na rynkach zagranicznych,
Wp. 1.2				Wr. 1.1.2	Zainteresowanie ludzi produkcją z gospodarstwa rolnego		
Wp. 1.3				Wr. 1.1.3	Popyt na rynku na produkty lokalne wytwarzane metodami tradycyjnymi		
- niska wiedza na temat możliwości przetwarzania produkcji rolniczej. - mała znajomość zasad prowadzenia działalności gospodarczej		Wspieranie przedsiębiorczości poprzez inwestowanie w kapitał społeczny	Przedsięwzięcie 2.1	Wp. 2.1	Wr. 1.2.1	Wo. 1.1 Wo. 1.2	Zmieniające się przepisy utrudniające rozpoczęcie działalności gospodarczej
				Wp. 2.2	Wr. 1.2.2		Słaba znajomość obsługi komputera do uczestniczenia w szkoleniach e-learningowych
							Zainteresowanie mieszkańców podnoszeniem kwalifikacji w celu uzyskania praktycznej wiedzy przydatnej do prowadzenia działalności gospodarczej

							Wykorzystanie technik informatycznych do pozyskania klientów na wytworzone produkty i usługi
słaby dostęp do infrastruktury społecznej, mało świetlic i miejsc do spotkań mało jest miejsc do spędzania atrakcyjnie czasu wolnego	Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Zielone Mosty Narwi	Wspieranie aktywności mieszkańców przez inwestycje w sferze turystyki, rekreacji, wypoczynku i kultury	Przedsięwzięcie 3.1	Wp. 3.1	Wr.2.1	Wo. 2.1 Wo. 2.2	Zwiększone zainteresowanie aktywnym wypoczynkiem i napływ większej liczby turystów na teren LGD
niewykorzystany potencjał przyrodniczy i kulturowy do rozwoju turystycznego obszaru niska aktywność organizacji pozarządowych w tym również do działań wspólnych słaba wiedza na temat ochrony środowiska i zmian klimatu							
		Wzmocnienie kapitału społecznego, w tym poprzez działania na rzecz zachowanie dziedzictwa lokalnego i promocji obszaru	Przedsięwzięcie 4.1	Wp. 4.1	Wr.2.2		
			Przedsięwzięcie 4.2	Wp. 4.2	Wr.2.3		
			Przedsięwzięcie 4.3	Wp. 4.3	Wr.2.4		
			Przedsięwzięcie 4.4	Wp. 4.4	Wr.2.5		
			Przedsięwzięcie 4.5	Wp. 4.5	Wr.2.6		

V. Cele i wskaźniki

Przystępując do określania celów, przedsięwzięć i wyznaczania wskaźników w pierwszej kolejności zebrano materiały i dostępne informacje o problemach mieszkańców. Następnie przeprowadzono analizę zebranego materiału podczas konsultacji i badań, uwzględniono informacje zawarte w diagnozie obszaru i analizie SWOT. Wnioski z przeprowadzonej analizy SWOT posłużyły do zidentyfikowania problemów i wyzwań, które pozwoliły na pogrupowanie ich tematycznie i opracowanie na tej podstawie celów szczegółowych. Określono dwie grupy problemowe.

I grupa problemów i wyzwań odnosi się do rynku pracy i rozwoju gospodarczego obszaru. Mieszkańcy zwracają uwagę na posiadany potencjał, zasoby lokalne do rozwoju turystycznego obszaru, produkcję rolniczą, bliskość rynku zbytu – Warszawy, ale równocześnie dostrzegają swoje słabości. Zidentyfikowano w związku z tym następujące problemy/wyzwania:

- utrzymujące się bezrobocie, szczególnie wśród ludzi młodych i osób w wieku 50+,
- słabe wykorzystanie posiadanego potencjału lokalnego, w tym produkcji rolniczej, produktów lokalnych,

- słaba przedsiębiorczość i aktywność gospodarcza mieszkańców,
- niska wiedza na temat możliwości przetwarzania produkcji rolniczej,
- mała znajomość zasad prowadzenia działalności gospodarczej.

II grupa problemów i wyzwań związana jest z poziomem życia mieszkańców obszaru, ich dostępem do infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej, ofertą na spędzanie czasu wolnego. Szczególnie dotyczy to grup w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym, dzieci i młodzieży oraz osób starszych w wieku 60+. Zidentyfikowano następujące problemy:

- słaby dostęp do infrastruktury społecznej, mało świetlic i miejsc do spotkań. Są gminy, w których nie ma domów kultury, część obiektów wymaga remontów i jest słabo wyposażona,
- mało jest miejsc do spędzania atrakcyjnie czasu wolnego. Brakuje miejsc do rekreacji, placów zabaw dla dzieci, siłowni zewnętrznych, boisk,
- niewykorzystany potencjał przyrodniczy i kulturowy do stworzenia atrakcyjnej oferty na spędzania czasu wolnego,
- niewykorzystany jest również potencjał przyrodniczy i kulturowy do rozwoju turystycznego obszaru,
- niska aktywność organizacji pozarządowych w tym do działań wspólnych,
- słaba znajomość ochrony środowiska i zmian klimatu.

Dlatego dla zniwelowania problemów kierunkiem działania przyjętym dla LGD będzie **tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości**, szczególnie wśród zidentyfikowanych grup defaworyzowanych, dostarczanie narzędzi w postaci wiedzy i praktycznych umiejętności, pokazywania dobrych praktyk, zachęcania i aktywizowania oraz świadczenia usług doradczych. Tworzenie warunków dla przedsiębiorców, którzy mogą stworzyć miejsca pracy poprzez ułatwianie zdobycia im funduszy na rozwinięcie działalności gospodarczej, wspieranie poprzez działania doradcze, informacyjne i promocyjne. Promowanie rozwiązań innowacyjnych oraz chroniących środowisko naturalne i zapobiegających zmianom klimatu. Kolejnym kierunkiem będzie odpowiedź na wyzwania związane w **poprawą jakości życia i tworzeniem oferty na atrakcyjne spędzanie wolnego czasu oraz włączaniem grup defaworyzowanych** i zachęcaniem do większej aktywności poprzez inwestycje w infrastrukturze kulturalnej, rekreacyjnej i turystycznej. Włączenie organizacji pozarządowych do podejmowania działań na rzecz integracji mieszkańców i realizacji wspólnych projektów. Wspieranie lokalnych liderów i tworzenie płaszczyzny dialogu pomiędzy podmiotami trzech sektorów. Ważnym dla rozwoju obszaru jest zidentyfikowany problem słabej oferty turystycznej, nie wykorzystującej posiadanych zasobów dziedzictwa lokalnego. Stąd kolejnym wyzwaniem będzie **rozwój turystyki w oparciu o zasoby przyrodnicze i kulturowe obszaru**, tradycje kurpiowskie, rzeki, potencjał twórców ludowych i artystów. Tworzenie atrakcyjnej oferty będzie sprzyjało napływowi turystów i pobudzało gospodarczo obszar LGD.

Wszystkie wyzwania i przyjęte kierunki rozwoju obszaru powinny wpłynąć na zmianę nastawienia mieszkańców do identyfikowania się z obszarem, samodzielnego rozwiązywania problemów, kształtowania przedsiębiorczych postaw, otwartych na zmiany, dostrzegających swoje słabości i podejmujących konkretne działania w celu poprawy poziomu życia swojego i swojej rodziny. Realizacja przyjętych kierunków działań powinna zapobiegać ubóstwu i pobudzać przedsiębiorczość. LGD będzie stymulowało te zmiany wykorzystując swoje możliwości i możliwości programu.

Wyznaczono dwa cele ogólne jako odpowiedź na problemy obszaru i mieszkańców:

- pierwszy - Rozwój gospodarczy obszaru przy wykorzystaniu lokalnych zasobów i rozwiązań innowacyjnych,
- drugi - Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Zielone Mosty Narwi

Do każdego z nich przypisano po dwa cele szczegółowe:

Do celu ogólnego I

Cel szczegółowy 1: Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu tworząc nowe miejsca pracy

Cel szczegółowy 2: Wspieranie przedsiębiorczości poprzez inwestowanie w kapitał społeczny

Do celu ogólnego II

Cel szczegółowy 3: Wspieranie aktywności mieszkańców przez inwestycje w sferze turystyki, rekreacji, wypoczynku i kultury

Cel szczegółowy 4: Wzmocnienie kapitału społecznego, w tym poprzez działania na rzecz zachowanie dziedzictwa lokalnego i promocji obszaru

Cel ogólny I: Rozwój gospodarczy obszaru przy wykorzystaniu lokalnych zasobów i rozwiązań innowacyjnych – mierzony liczbą miejsc pracy utworzonych przez istniejące mikro i małe przedsiębiorstwa, a także liczbą miejsc pracy w nowo utworzonych firmach, wykorzystujących zasoby lokalne i uwzględniających rozwiązania innowacyjne, liczbą inicjatyw i osób objętych doskonaleniem zawodowym, szkoleniami i doradztwem oraz wytwarzaniem produktów lokalnych i tradycyjnych. Mierzony liczbą operacji wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe, wspierających rozwój przedsiębiorstw, firm tworzących i dystrybuujących produkty tradycyjne i lokalne, świadczących szeroko pojęte usługi turystyczne i doradcze, osób podejmujących tradycyjne zawody, tworzących i rozwijających gospodarstwa agroturystyczne.

Cel ogólny II – Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Zielone Mosty Narwi - mierzony liczbą inicjatyw i projektów na rzecz propagowania i zachowania walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszaru, ochrony i rewitalizacji materialnego i duchowego dziedzictwa kulturowego, wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe, zorganizowanych imprez integracyjnych i promocyjnych, narzędzi służących integracji i komunikacji mieszkańców obszaru, przedsięwzięć na rzecz rozwoju infrastruktury społecznej służącej integracji i aktywizacji społeczności lokalnej.

Cele zostały sformułowane na podstawie szerokich konsultacji z mieszkańcami podczas spotkań w gminach, wywiadów prowadzonych na imprezach otwartych takich jak dożynki, analizy zgłaszanych operacji na fiskach projektowych, wywiadów pogłębionych z osobami przychodzącymi na konsultacje do Biura LGD, analizami ankiet składanych przez mieszkańców do Biura LGD. Na formułowanie celów miały też wpływ dyskusje podczas grup fokusowych, które koncentrowały się na dwóch tematach: jednym związanym z rynkiem pracy i tworzeniem miejsc pracy na obszarze i drugim związanym z budowaniem kapitału społecznego i wspieraniem aktywności społecznej poprzez inwestycje w infrastrukturze oraz działaniach integracyjnych i aktywizujących mieszkańców.

Cele te są zgodne z realizowanymi w Polsce strategiami i działaniami na rzecz rozwoju obszarów wiejskich określonymi w „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa” na lata 2012-2020 (SZRWRIR), Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW), Strategicznym Planie Adaptacji do zmian klimatu 2020. Są spójne z celami określonymi w ustawie RLKS. Stanowią rozwiązanie dla zidentyfikowanych w procesie tworzenia w strategii problemów i wyzwań.

Uzasadnienie zgodności wyboru celu ogólnego I:

- Tworzenie możliwości zatrudnienia poza rolnictwem bez zmiany miejsca zamieszkania. – cel 09 PROW i cele szczegółowe 6A) Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw, a także tworzenia miejsc pracy i 6B) Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich oraz priorytet 1.2 oraz priorytet 1.3 SZRWRIR.

Uzasadnienie zgodności wyboru celu ogólnego II:

- Rozwój infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich. – cel 10. PROW i celu szczegółowego 6B) Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich oraz priorytety SZRWRIR celu szczegółowego 2, SPA oraz RDW

- Aktywizacja mieszkańców obszarów wiejskich i wykorzystanie potencjałów endogenicznych na rzecz rozwoju lokalnego – cel 11. PROW i cel szczegółowy 6B) Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich oraz

priorytety celu szczegółowego 1 SZRWRiR: w priorytet 1.3 oraz priorytet 1.4.

Z przeprowadzonej analizy identyfikacji problemów wynika, że mieszkańcy potrzebują dobrych przykładów, które zmotywowałyby ich do większego wysiłku w celu osiągnięcia widocznej zmiany. Dlatego LGD postanowiło zrealizować dwa projekty współpracy.

Projekt krajowy: ~~Multimedialne Centrum Edukacji Lokalnej – akronim MultiCel~~

Okres realizacji: do końca 2018 roku Planowany budżet: 100 000,00

Projekt realizowany w partnerstwie Lokalnych Grup Działania będzie miał charakter współpracy międzyregionalnej. Działania objęte projektem będą nakierowane na wzrost umiejętności przedsiębiorczych i kompetencji zawodowych mających wpływ na sytuację mieszkańców obszarów wiejskich na obszarze objętym działaniem Partnerskich LGD.

~~Realizatorzy – 6 LGD: „Razem dla Radomki” Stowarzyszenie LGD Zielone Mosty Narwi – Lider projektu, Stowarzyszenie Korona Północnego Krakowa, Miechowskie Stowarzyszenie Gmin JAKSA, Stowarzyszenie Dziedzictwo i Rozwój, Stowarzyszenie „Puszcza Kozienicka”.~~

~~Cel ogólny:~~

~~Wzrost umiejętności przedsiębiorczych i kompetencji zawodowych mających wpływ na sytuację mieszkańców obszarów wiejskich na obszarze objętym działaniem Partnerskich LGD.~~

~~Cele szczegółowe:~~

~~Wsparcie szkoleniowe i doradcze przedstawicieli grup defaworyzowanych na rynku pracy, zwiększenie szans na zatrudnienie osób młodych, promocja postaw przedsiębiorczych i kreatywnych w różnych grupach wiekowych, zwiększenie szans na efektywne prowadzenie działalności gospodarczej pozarolniczej i utrzymanie/zwiększenie liczby miejsc pracy.~~

Wszyscy partnerzy realizują zadania proporcjonalnie do posiadanych budżetów.

~~Działania merytoryczne: szkolenia e-learningowe z przedsiębiorczości dla grup defaworyzowanych połączone z doradztwem on – line, doradztwo stacjonarne dla grup defaworyzowanych. Wirtualne przedsiębiorstwo + konkurs dla najsukceszniejszego przedsiębiorcy, wizyty studyjne w ramach partnerstwa. Dodatkowo LGD Zielone Mosty Narwi jako narzędzie aktywizacji zaplanowała w ramach projektu wizyty studyjne na obszarze Partnerstwa.~~

Projekt współpracy zakłada realizację wskaźników w ramach **Celu Szczegółowego LSR: 1.2** Wspieranie przedsiębiorczości poprzez inwestowanie w kapitał społeczny, **Wskaźniki: produktu:** liczba zrealizowanych projektów współpracy - 1; **rezultatu:** Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne – 1.

Projekt Międzynarodowy:

Okres realizacji: do końca 2022 roku Planowany budżet: 200 000,00

Projekt realizowany w partnerstwie Lokalnych Grup Działania będzie miał charakter współpracy międzynarodowej z przynajmniej jednym partnerem zagranicznym.

~~Realizatorzy – 5 LGD: 2 LGD Krajowe – LGD Zielone Mosty Narwi i LGD Zaścianek Mazowska, oraz 3 LGD z Niemiec „Dolitzscher Land” „Naturpark Dübener Heide” – Saksonia, „Naturpark Dübener Heide” – Saksonia-Anhalt.~~

Opis projektu: Promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych. Odkrywanie, zachowanie, promowanie i wykorzystanie lokalnych zasobów oraz integracja, wymiana doświadczeń i aktywizacja społeczna na obszarze objętym działaniem partnerskich LGD.

Projekt przewiduje podjęcie działań związanych z promowaniem lokalnych zasobów i aktywizację społeczności lokalnej obszaru Partnerów, wymianę doświadczeń jak i prezentację dorobku kultury obszarów wiejskiej poza terenem kraju.

W ramach projektu Partnerzy realizować będą zadania: zaprezentowane zostanie piękno dziedzictwa kultury wiejskiej, upowszechnianie znajomości lokalnych zasobów, ~~oraz ich prezentacja na portalach internetowych partnerów~~, wymiana dobrych praktyk ~~(zagraniczny wyjazd studyjny) poprzez prezentacje~~. Wybrane działania w projekcie skierowane będą również do grup defaworyzowanych. Projekt współpracy zakłada realizację wskaźników w ramach **Celu Szczegółowego LSR**: 1.2 Wspieranie przedsiębiorczości poprzez inwestowanie w kapitał społeczny; **Wskaźniki: produktu**: liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym współpracy międzynarodowej – 1; **rezultatu**: Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne – 1.

Obydwa cele ogólne i wszystkie cele szczegółowe spełniają kryteria SMART. **Są specyficzne**, wynikają z diagnozy obszaru przeprowadzonej analizy SWOT, uwzględniają opinie mieszkańców wyrażoną podczas konsultacji społecznych. Stanowią rozwiązanie określonych w strategii problemów i wyzwań. Wszystkie **są mierzalne** poprzez wskaźniki. **Są ambitne** i możliwe do osiągnięcia (**realne**) w **określonej perspektywie czasowej**. Przewidziano również **monitorowanie osiągania wskaźników**, stopień realizacji przedsięwzięć i celów. W procesie monitorowania LSR co roku będzie sporządzany raport monitorujący, które pozwoli na bieżącą ocenę poprawności wykonania LSR zgodnie z przyjętymi założeniami.

1.0		CEL OGÓLNY I	Rozwój gospodarczy obszaru przy wykorzystaniu lokalnych zasobów i rozwiązań innowacyjnych			
1.	Cele szczegółowe	Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez tworzenie nowych miejsc pracy				
2.		Wspieranie przedsiębiorczości poprzez inwestowanie w kapitał społeczny				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2014 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
Wo 1.1	Podmioty gosp. narodowej wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym		szt.	1234,1	1240,0	Dane statystyczne GUS
Wo 1.2	Stopa bezrobocia rejestrowanego		%	22,2	20	Dane statystyczne GUS
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2014 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
Wr. 1.1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach		szt.	0	22	wg ankiety monitorującej beneficjenta
Wr. 1.1.2	Liczba nowo założonych firm		szt.	0	16	wg ankiety monitorującej beneficjenta
Wr. 1.1.3	Liczba nowo założonych firm przez osoby z grup defaworyzowanych (młodzież, osoby w wieku 50+)		szt.	0	6	wg ankiety monitorującej beneficjenta
Wr. 1.2.1	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne		projekty	0	2	Wg danych z Biura LGD
Wr. 1.2.2	Liczba projektów własnych skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inni		projekty	0	2	Wg danych z Biura LGD, wg danych beneficjenta

Przedsięwzięcie		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						Początkowa 2013 rok	Końcowa 2023 rok	
1.1	Rozwój działalności gospodarczej na obszarze	Podmioty gospodarcze	konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	22	wg ankiety monitorującej beneficjenta
1.2	Zakładanie nowej działalności gospodarczej na obszarze	Osoby fizyczne	konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	16	wg ankiety monitorującej beneficjenta
1.3	Zakładanie nowej działalności gospodarczej na obszarze przez osoby z grup defaworyzowanych (młodzież i osoby w wieku 50+)	Osoby fizyczne z grup defaworyzowanych (młodzież i osoby w wieku 50+)	konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa przez osoby z grup defaworyzowanych	szt.	0	6	wg ankiety monitorującej beneficjenta

2.1	Rozwój przedsiębiorczości i współpracy	Mieszkańcy obszaru, a w tym przedsiębiorcy, osoby zainteresowane rozpoczęciem działalności gospodarczej, osoby defaworyzowane	Projekt współpracy	liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym współpracy międzynarodowej	Szt.	0	2	wg danych z Biura LGD,
			Projekt własny	liczba zrealizowanych projektów własnych	Szt.	0	2	wg danych z Biura LGD, wg danych beneficjenta
2.0 CEL OGÓLNY I I Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Zielone Mosty Narwi								
3.	Cele szczegółowe	Wspieranie aktywności mieszkańców przez inwestycje w sferze turystyki, rekreacji, wypoczynku i kultury						
4.		Wzmocnienie kapitału społecznego, w tym poprzez działania na rzecz zachowanie dziedzictwa lokalnego i promocji obszaru						
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
Wo2.1	Wskaźnik ruchu turystycznego (ilość udzielonych noclegów na 1000 mieszkańców)		osoby	455,9	Wzrost o 10% w stosunku do 2014 roku	Dane GUS		
Wo2.2	Wzrost odsetka osób deklarujących poprawę warunków i jakości życia na terenie LGD		%	44	Wzrost o 15% w stosunku do 2014 roku	Dane własne LGD (ankiety monitorujące)		

		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
Wr. 2.1	Liczba osób korzystająca z nowej, zmodernizowanej, odnowionej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i w sferze kultury		osoby	0	20 000	dane z gminnych i powiatowych instytucji kultury, ankiety monitorujące LGD		
Wr. 2.2	Liczba osób zaktywizowanych poprzez udział w przedsięwzięciach zachowujących dziedzictwo przyrodnicze, historyczne i kulturowe obszaru		osoby	0	1000	Ankiety osób uczestniczących w przedsięwzięciach		
Wr.2.3	Liczba osób które podniosły swoją wiedze poprzez publikacje o produktach i usługach lokalnych		osoby	0	600	Liczba odwiedzin portalu/ liczba rozdanych publikacji		
Wr.2.4	Liczba organizacji które wzięły udział w konkursach i szkoleniach		organizacje	0	24	Na podstawie ankiet , dane z biura LGD		
Wr.2.5	Liczba osób, które zwiększyły swoją wiedzę na temat ochrony środowiska i zmian klimatu		osoby	0	180	Na podstawie list obecności i ankiet, dane z biura LGD		
Wr.2.6	Liczba osób, która podniosła swoje kwalifikacje podczas szkoleń		osoby	0	22	Na podstawie list obecności, dane z biura LGD		
Przedsięwzięcie		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						Początkowa 2014 rok	Końcowa 2023 rok	

3.1	Budowa, modernizacja obiektów z przeznaczeniem na cele turystyczne i rekreacyjne	Mieszkańcy obszaru, w tym grupy defaworyzowane, turyści	konkurs	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt	0	23	Dane z ankiet beneficjenta
4.1	Przedsięwzięcia zachowujące i promujące dziedzictwo przyrodnicze, historyczne i kulturowe obszaru	Mieszkańcy obszaru i grupy defaworyzowane, turyści	konkurs	Liczba przedsięwzięć zachowujących i promujących dziedzictwo lokalne	szt	0	16	Dane z ankiet beneficjenta
4.2	Publikacje promujące walory przyrodnicze, historyczne i kulturowe obszaru	Mieszkańcy obszaru i grupy defaworyzowane, turyści	aktywizacja	Liczba publikacji	publikacji	0	2	Dane z Biura LGD
4.3	Działania wspierające potencjał organizacji pozarządowych	Organizacje pozarządowe na obszarze	aktywizacja	Konkursy i szkolenia wzmacniające potencjał organizacji	szt	0	4	Dane z ankiet, listy obecności
4.4	Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez działania na rzecz ochrony środowiska i zmian klimatu	Grupy defaworyzowane (dzieci i młodzież oraz ludzie starsi)	aktywizacja	Konkursy i akcje promocyjne dla grup defaworyzowanych dot. ochrony środowiska i zmian klimatu	szt	0	3	Dane z Biura oraz listy obecności
4.5	Wzmocnienie kapitału społecznego	Pracownicy Biura i członkowie Organów LGD	aktywizacja	Liczba przeprowadzonych szkoleń dla pracowników i członków organów LGD	szt	0	2	Dane z Biura oraz listy obecności

Tabela Adekwatność celów i przedsięwzięć do diagnozy i wniosków z konsultacji ze społecznością lokalną

CEL OGÓLNY I	Przedsięwzięcie 1.1. - Rozwój działalności gospodarczej na obszarze - przedsięwzięcie to jest odpowiedzią na zdiagnozowane w LSR problemy związane z wysokim bezrobociem, małą liczbą miejsc pracy i stosunkowo niskim wskaźnikiem przedsiębiorczości. Rozwijanie podmiotów gospodarczych jest jedną z form skutecznego przeciwdziałania bezrobociu, podnoszenia poziomu aktywności zawodowej społeczeństwa, a także stymulowania rozwoju gospodarczego i społecznego obszaru. Premiowane będą przedsięwzięcia generujące nowe miejsca pracy, innowacyjne. <i>Sposób realizacji – konkurs.</i> Przedsięwzięcie 1.2 - Zakładanie nowej działalności gospodarczej na obszarze - Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane w LSR problemy związane z wysokim bezrobociem, małą liczbą miejsc pracy i stosunkowo niskim wskaźnikiem przedsiębiorczości. Powstawanie nowych podmiotów gospodarczych jest jedną z form skutecznego przeciwdziałania bezrobociu, podnoszenia poziomu aktywności zawodowej społeczeństwa, a także stymulowania rozwoju gospodarczego i społecznego obszaru. Premiowane będą przedsięwzięcia zakładające tworzenie nowych miejsc pracy. <i>Sposób realizacji – konkurs.</i> Przedsięwzięcie 1.3 - Zakładanie nowej działalności gospodarczej na obszarze przez osoby z grup defaworyzowanych (młodzież do lat 30 i osoby w wieku 50+) – przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane w LSR problemy związane z wysokim bezrobociem, małą liczbą miejsc pracy i stosunkowo niskim wskaźnikiem przedsiębiorczości. Powstawanie nowych podmiotów gospodarczych jest jedną z form skutecznego przeciwdziałania bezrobociu, podnoszenia poziomu aktywności zawodowej społeczeństwa, a także stymulowania rozwoju gospodarczego i społecznego obszaru. <i>Sposób realizacji – konkurs.</i> Przedsięwzięcie 2.1 - Rozwój przedsiębiorczości i współpracy - przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowany problem, konsultacje społeczne, w tym ze zidentyfikowanymi grupami docelowymi, (młodzież bezrobotna do lat 30, osoby bez pracy powyżej 50 roku życia, przedsiębiorcy) niewykorzystania produktów przetworzonych w rolnictwie a także niska wiedza na temat prowadzenia działalności gospodarczej. Ma też za zadanie wspierać i promować przedsiębiorców z obszaru <i>Sposób realizacji – projekt współpracy oraz operacja własna - konkurs</i>
--------------	---

Przedsięwzięcie 3.1 - Budowa, modernizacja obiektów z przeznaczeniem na cele turystyczne i rekreacyjne – przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy i konsultacje z mieszkańcami, analizę fiszek projektowych i związane jest z ubogą i niedostateczną infrastrukturą turystyczną i rekreacyjną obszaru. Wspierane będą inwestycje z przeznaczeniem na cele niekomercyjne. Preferowane będą operacje, które będą miały wpływ na poprawę środowiska naturalnego lub klimatu obszaru, wpłyną na poprawę atrakcyjności turystycznej obszaru, będą innowacyjne i skierowane będą do grup defaworyzowanych – *sposób realizacji - konkurs*

Przedsięwzięcie 4.1 - Przedsięwzięcia zachowujące i promujące dziedzictwo przyrodnicze, historyczne i kulturowe obszaru - przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy i konsultacje z mieszkańcami, analizę fiszek projektowych i związane jest z ubogą i niedostateczną ofertą turystyczną i rekreacyjną obszaru. Preferowane będą operacje, które będą aktywizowały mieszkańców i wpłyną na poprawę atrakcyjności turystycznej obszaru, będą innowacyjne i skierowane będą do grup defaworyzowanych - *sposób realizacji – konkurs*.

Przedsięwzięcie 4.2- Publikacje promujące walory przyrodnicze, historyczne i kulturowe obszaru - przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy i konsultacje z mieszkańcami, analizę fiszek projektowych i związane jest z ubogą i niedostateczną ofertą turystyczną. Preferowane będzie opracowanie takiej publikacji która wpłynie na poprawę atrakcyjności turystycznej obszaru, będzie innowacyjna i skierowana do grup defaworyzowanych – *sposób realizacji - w ramach działań animacyjnych, zapytanie ofertowe*

Przedsięwzięcie 4.3 - Działania wspierające potencjał organizacji pozarządowych - przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy i wnioski z konsultacji z organizacjami pozarządowymi w ramach grupy fokusowej. Zadanie będzie miało na celu wzmocnić organizacje z obszaru i dać im narzędzia, które pomogą im w pracy społecznej. Planuje się realizację zadania w formie szkoleń i konkursów – *realizacja w ramach zadań z animacji*.

Przedsięwzięcie 4.4 - Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez działania na rzecz ochrony środowiska i zmian klimatu – przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy obszaru i wnioski z konsultacji z mieszkańcami. W ramach przedsięwzięcia planuje się organizację akcji i konkursów skierowanych do grup defaworyzowanych. Zadanie będzie realizowane w ramach działań animacyjnych i ma na celu zaangażowanie dzieci, młodzieży i ludzi starszych do wspólnych działań informacyjnych i promocyjnych dot. ochrony środowiska i zmian klimatu z przedsiębiorcami – *realizacja w ramach przyjętych zadań z animacji*.

Przedsięwzięcie 4.5 - Wzmocnienie kapitału społecznego – przedsięwzięcie jest odpowiedzią na potrzeby szkoleniowe pracowników Biura i Rady, którzy dla sprawnej i właściwej obsługi projektu będą uczestniczyli w cyklu szkoleń przygotowujących ich do wyboru projektów do realizacji, obsługi Biura zgodnie z procedurami i właściwej obsługi beneficjentów.

VI SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Lokalna Grupa Działania Zielone Mosty Narwi będzie realizować cele zawarte w LSR przez następujące typy operacji:

- operacje indywidualne realizowane w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny, a następnie przesyłanych do jednostki wdrażającej (Samorząd Województwa) w celu ich weryfikacji;
- projekty własne;
- projekty współpracy.

Wytyczne dotyczące sposobu wyboru i oceny operacji, a także kryteria wyboru opisane zostały dla pierwszego i drugiego typu operacji w dokumencie wewnętrznym „Procedury Lokalnej Grupy Działania Zielone Mosty Narwi w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020”. Natomiast projekty współpracy przewidziane do realizacji w strategii będą w całości obsługiwane przez instytucję wdrażającą. Procedury opracowano dla usystematyzowania procesu przeprowadzania naborów. W trakcie opracowywania rozwiązań formalnych dbano przede wszystkim o zgodność zapisów z przepisami obowiązującymi dla RLKS, a także dopasowanie ich do specyfiki obszaru objętego LSR. Przyjęte rozwiązania zostały skonstruowane w taki sposób, żeby umożliwiały sprawny i przejrzysty wybór operacji w oparciu o ustalone kryteria wyboru. W celu realizacji złożenia LSR opracowano szczegółową procedurę obsługi naborów wniosków o przyznanie pomocy.

Procedura uwzględnia: terminy i zasady naboru wniosków, zasady ustalania i zmiany kryteriów, ocenę wniosków, wybór operacji, ustalenie kwot wsparcia, wnoszenia i rozpatrywania protestu. Ponadto ustala zasady przekazywania dokumentów do Urzędu Marszałkowskiego dotyczących przeprowadzonego naboru wniosków, wydawania opinii w zakresie zmiany umowy przez Wnioskodawcę oraz zasady postępowania w przypadku operacji własnych.

W dokumencie opisane są szczegółowo wszystkie etapy procesu od ogłoszenia konkursu poprzez przygotowanie wniosku o przyznanie pomocy, przyjęcie go przez LGD, ocenę (zgodności z celami LSR, formalno-merytoryczną oraz według kryteriów wyboru operacji), aż do podpisania umowy o przyznanie pomocy, kontroli, monitoringu i rozliczenia operacji. Ponadto w dokumencie szczegółowo opisano:

- a) sposób organizacji naborów wniosków: wskazano i opisano sposób podawania do publicznej wiadomości ogłoszenia o naborze, a także informacje dotyczące terminu i zakresu operacji, kryteriów wyboru operacji, minimalnej liczby punktów, będącej warunkiem wyboru operacji;
- b) zasady oraz sposób składania wniosków;
- c) zasady oraz sposób rejestrowania wniosków;
- d) zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, w tym:
 - zasady oraz sposób wyłączenia członków organu decyzyjnego z oceny i wyboru operacji;
 - sposób informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu;

Procedury mają za zadanie ujednolicienie postępowania w ramach wyboru operacji do dofinansowania, zapewnienie przejrzystości i poprawności, a także usprawnienie pracy Rady.

Procedury również uwzględniają: zasady i tryb postępowania w przypadku zastosowania **procedury odwoławczej** (termin, warunki i sposób wniesienia protestu) zgodnie z ustawą z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowych w perspektywie finansowej 2014-2020.

W celu dobrej komunikacji i przejrzystości podejmowanych decyzji przez Radę ustalono zasady podawania do publicznej informacji protokołów, z każdego etapu procesu wyboru operacji (zawierają tym samym także informacje o wyłączeniach członków organu decyzyjnego z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których

wniosków wyłączenie dotyczy).

Przewidziano też sposób postępowania w sytuacji rozbieżnych ocen w ramach kryteriów.

Do każdej szczegółowej procedury opracowano też wzory dokumentów, które stanowią załącznik do „Procedury”.

Kryteria wyboru operacji

W celu zapewnienie obiektywnej oceny i wyboru wniosków opracowano kryteria wyboru operacji.

Kryteria mają charakter oceny wagowo-punktowej i zawierają szczegółowy opis wyjaśniający sposób oceny wskazujący wymagania konieczne do spełnienia danego kryterium.

Ich zadaniem jest w pierwszej kolejności zweryfikowanie, czy wniosek został ważnie złożony i czy zakres tematyczny operacji zgodny jest z zakresem interwencji przewidzianych w LSR oraz przepisów obowiązujących dla RLKS.

Po ocenie formalnej jest druga ocena merytoryczna wniosku. Ocena merytoryczna polega na sprawdzeniu wniosku pod kątem zgodności proponowanego projektu z zapisami zawartymi w Lokalnej Strategii Rozwoju, w tym przede wszystkim z diagnozą obszaru zawartą w Strategii, a także przewidzianymi w dokumencie wskaźnikami produktów i rezultatów.

Ponadto w związku z określeniem **grup defaworyzowanych** punktowane będą dodatkowo operacje przyczyniające się do rozwiązania problemu tych grup.

Inne kryteria dodatkowo punktują doświadczenie wnioskodawcy w realizacji projektów o podobnym charakterze, **korzystanie z usług doradztwa** świadczonego przez LGD w Biurze, uwzględnienie **pozytywnego wpływu operacji na środowisko czy zapobiegających zmianom klimatycznym**. Przez operacje mające pozytywny wpływ na stan środowiska naturalnego rozumie się operacje zmniejszające emisję hałasu, zanieczyszczeń lub promieniowania poprzez modernizację dotychczasowego źródła emisji lub zastąpienie go innym urządzeniem, maszyną, środkiem transportu lub rozwiązaniem technicznym. Ponieważ LGD przyjęła w kierunkach swoich działań podniesienie atrakcyjności obszaru dla turystów i mieszkańców, preferowane będą operacje, które będą miały **pozytywny wpływ na atrakcyjność obszaru**. Mogą to być inwestycje w infrastrukturze społecznej lub rekreacyjnej, doposażenie obiektów, działania promocyjne i aktywizujące mieszkańców. Dodatkowo punktowane będą też **operacje innowacyjne**. Przez **innowacje** rozumiemy **zastosowanie lub wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów, procesów (technologii), metod organizacji lub marketingu poprzez praktyczne wykorzystanie lokalnych zasobów unikalnych i charakterystycznych na obszarze LSR (przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych)**. Innowacyjne może być ich nietypowe, niestandardowe wykorzystanie czy promocja.

Preferencyjnie traktowane będą operacje **o dłuższym okresie oddziaływania** oraz takie, które przewidują **wkład własny wnioskodawcy** na poziomie przekraczającym intensywność pomocy określoną w Programie. Celem jest promowanie projektów angażujących środki inne niż środki Programu. W ramach kryterium oceniana będzie wielkość zaangażowanych środków własnych wnioskodawcy w ramach wymaganego wkładu własnego w realizację projektu. Premiowane będą projekty, w których wnioskodawcy deklarują wkład własny na poziomie wyższym niż minimalny określony w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. Zwracana będzie też uwaga na realizację wskaźników i **powiązanie operacji z innymi projektami**. Komplementarność rozumiana będzie jako: powiązanie projektu z innymi przedsięwzięciami, zarówno tymi zrealizowanymi, jak też z tymi, które są w trakcie realizacji, lub które dopiero zostały zaakceptowane do realizacji (bez względu na źródło finansowania czy też podmiot realizujący), w szczególności w następującym zakresie: czy przy realizacji projektu będą wykorzystywane efekty realizacji innego projektu, czy nastąpi wzmocnienie trwałości efektów jednego przedsięwzięcia realizacją innego, czy projekty są adresowane do tej samej grupy docelowej, tego samego terytorium, czy rozwiązują ten sam problem; czy realizacja jednego projektu jest uzależniona od przeprowadzenia innego przedsięwzięcia; czy projekt jest elementem szerszej strategii realizowanej przez szereg projektów komplementarnych; czy projekt stanowi ostatni etap szerszego przedsięwzięcia lub kontynuację wcześniej realizowanych przedsięwzięć. W przypadku projektów związanych z rozwojem przedsiębiorczości obligatoryjnym wymogiem jest utworzenie **miejsca pracy**. Dodatkowo punktowane będą operacje zakładające utworzenie większej liczby miejsc pracy w ramach zgłaszanej operacji. Ostatnie kryterium preferuje realizację **operacji w miejscowości poniżej 5 tys. mieszkańców**. Celem jest pobudzenie aktywności i przedsiębiorczości na

terenach o mniejszym zaludnieniu. Wszystkie kryteria zostały opisane szczegółowo wraz z uzasadnieniem w Procedurze będącym załącznikiem nr 9 do wniosku.

Sposób ustanawiania i zmiana kryteriów określone zostały w Procedurze. Przewidziano, możliwość zgłaszania zmiany kryteriów. Warunkiem jest złożenie go formalnie na piśmie w Biurze LGD wraz z uzasadnieniem. Wniosek powinien zawierać: wskazanie celu, w ramach którego zmienia się lokalne kryteria wyboru nazwę aktualizowanego, likwidowanego kryterium lub nowego kryterium, maksymalną liczbę punktów przyznawanych za to kryterium, możliwości wyboru odpowiedzi wraz z odpowiadającą im punktacją. Wniosek opiniuje Rada i po uzyskaniu pozytywnej opinii jest poddany konsultacjom społecznym. Proponowana zmian nie może wpływać negatywnie na wdrażania LSR. Musi być zgodna z diagnozą i analizą SWOT obszaru oraz celami i wskaźnikami. Jeśli nie wpłyną żadne uwagi i zastrzeżenia wniosek o zmianę lub wprowadzenie nowego kryterium rozpatrywany jest przez WZC, a decyzja o jego przyjęciu lub odrzuceniu podejmowana jest w formie uchwały.

W Procedurze uwzględniono też rozpatrywanie **projektów własnych**, które podlegają takiej samej „ścieżce oceny” jak pozostałe projekty zgłaszane przez wnioskodawców. W przypadku przyjęcia operacji do realizacji na stronie www LGD Zielone Mosty Narwi ukazuje się ogłoszenie o możliwości złożenia oferty na wykonanie zadania. Wykonawcą projektu własnego może być LGD w przypadku, gdy żaden podmiot nie odpowie na ogłoszenie i nie podejmie się realizacji tej operacji lub nie spełnia wymogów określonych w zapytaniu ofertowym. Szczegółowe zasady postępowania w przypadku operacji własnych zostały opisane w Procedurze (pkt nr 7), która stanowi załącznik do wniosku.

Określenie intensywności pomocy na każdego beneficjenta przedstawiono w tabeli poniżej. Uwzględnia ona zasady ustalania wysokości wsparcia na realizację operacji w ramach LSR oraz określa intensywność pomocy w zależności od kategorii beneficjenta lub rodzaju operacji.

Wykaz kwot wsparcia i intensywności pomocy przyznawanej dla projektów realizowanych w ramach poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

	Wysokość wsparcia (PLN)	Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%)	Wysokość wsparcia (PLN)	Maksymalna wysokość intensywności i wsparcia (%)	Wysokość wsparcia (PLN)	Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%)
A – jednostki sektora finansów publicznych, B – podmioty wykonujące działalność gospodarczą, C – pozostałe podmioty						
	Konkurs/projekty podstawowe		Projekty krajowe międzynarodowe		Operacje własne	
Przedsięwzięcie 1.1	Od 50 000 do 150 000	B – 70				
Przedsięwzięcie 1.2	100 000	premia				
Przedsięwzięcie 1.3	100 000	premia				
Przedsięwzięcie 2.1			Od 5 000	C – 100	Od 5 000 do 50 000	A – 63,63 B – 70 C – 100

Przedsięwzięcie 3.1	Od 50 000	A – 63,63 B – 70 C – 100				
Przedsięwzięcie 4.1	Od 50 000 do 65 000	A – 63,63 C – 100				
Przedsięwzięcie 4.2					Od 0,00	C – 100
Przedsięwzięcie 4.3					Od 0,00	C – 100
Przedsięwzięcie 4.4					Od 0,00	C – 100
Przedsięwzięcie 4.5					Od 0,00	C – 100

VII PLAN DZIAŁANIA

Przygotowując Plan działania konsultowano z mieszkańcami terminy realizacji poszczególnych operacji i niezbędne limity wykonania wskaźników i budżetu, szczególnie z I okresie realizacji LSR tj. do końca 2018 roku. Konsultacje odbyły się podczas rozmów z osobami zgłaszającymi projekty, z pracownikami Biura i członkami Organów. Plan działania poddano również dyskusji podczas Walnego zebrania Członków. Podzielono przeprowadzenie planowanych operacji na 3 etapy:

Etap I – w latach 2016-2018

Etap II – w latach 2019-2020

Etap III – w latach 2021-2023

Podział ten wynika z wymogów unijnych nowej perspektywy finansowej na lata 2014-2020, w tym z wytyczeniem celów pośrednich na lata 2018 i celów końcowych na rok 2023 oraz z powiązania wyników osiągania wskaźników produktu z finansowymi karami i nagrodami, o których mowa w projekcie umowy ramowej. Wykorzystanie środków i realizację wskaźników dostosowano do wymogów zawartych w umowie ramowej.

Szczegółowa informacja o Planie Działania znajduje się w tabeli będącym załącznikiem nr 3 do LSR.

Etapy wdrożenia LSR będą podobne co do sposobu, sekwencji i intensywności działań, wzajemnie ze sobą powiązanych. Każdy z tych etapów będzie rozpoczynał się realizacją działań szkoleniowych i doradczych umożliwiających przyszłym wnioskodawcom zdobycie wiedzy niezbędnej do przygotowania dobrych wniosków. Przewiduję się zwiększoną intensywnością w I etapie wdrożenia LSR. W kolejnych etapach wydatkowanie środków LGD następować będzie sukcesywnie. Planuje się osiągnięcie poziomu, co najmniej 50% każdego ze wskaźników produktu, który został przewidziany do realizacji w latach 2016 – 2018. LGD planuje również wykorzystanie, co najmniej 40% środków finansowych na realizację LSR, w tym 20% środków finansowych na realizację LSR na operacje dedykowane w LSR grupom defaworyzowanym i 40% środków finansowych na realizację LSR na utworzenie miejsc pracy.

VIII BUDŻET LSR

Maksymalne kwoty środków działania LEADER przewidziane na poddziałanie 19.2 PROW w odniesieniu

do LSR wyniosą 10 000 000 zł. Zgodnie z wymogami PROW 2014-2020, 55% budżetu LSR przeznaczonego na realizację poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” w ramach PROW przeznaczone jest na przedsięwzięcia związane z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy. Maksymalna kwota środków działania LEADER przewidziana na poddziałanie 19.3 PROW, która została uwzględniona w LSR na etapie wyboru LSR stanowi równowartość 2% kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.3, czyli 200 000 zł, jednak gdy będzie taka możliwość LGD będzie wnioskowało o podniesienie **progu do 3 %**.

Pracując nad budżetem LGD Zielone Mosty Narwi prowadziła konsultacje z mieszkańcami podczas spotkań w poszczególnych gminach, a także podczas dyskusji w grupach fokusowych. Podział środków w budżecie był też tematem dyskusji na spotkaniu (mini – grupa) członków Zarządu i pracowników Biura oraz na Walnym Zebraniu Członków. Wynikiem tych rozmów było określenie limitów na poszczególne kategorie operacji. Ustalono, że na operacje związane z rozwinięciem prowadzonej działalności gospodarczej będzie można uzyskać maksymalne dofinansowanie w wysokości 150 tys. złotych. Natomiast premię na utworzenie miejsca pracy w nowej firmie – w wysokości 100 tys. złotych. Ustalając limity kierowano się również informacjami z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, z których wynikało, że w poprzednim okresie programowania beneficjenci z terenu LGD wnioskowali kwoty na rozwinięcie działalności gospodarczej nie większe niż 140 tys. złotych. Limit na operację własną ustalono na poziomie 50 tys. złotych. Ustalono, że na operacje w ramach przedsięwzięcia „Przedsięwzięcia zachowujące i promujące dziedzictwo przyrodnicze, historyczne i kulturowe obszaru” będzie można uzyskać maksymalne dofinansowanie w wysokości 65 tys. złotych. Podjęto również decyzję, że nie będzie projektów grantowych. **LGD w kryteriach wyboru operacji wyznaczyła zasady premiowania projektów, w których wkład wnioskodawcy przekracza intensywność pomocy określoną w poszczególnych programach. LGD przywidiuje w ramach projektów własnych LGD większy udział środków własnych o 1 % niż wynika to z przepisów dotyczących poszczególnych programów**

Środki wydatkowane na realizację strategii pochodzić będą głównie z 3 źródeł, w tym:

- Budżet EFRROW,
- Budżet państwa,
- Wkład własny.

Poniżej w formie tabeli przedstawiono powiązania budżetu z poszczególnymi celami, które mają przyczynić się do zrealizowania LSR zgodnie z przyjętymi założeniami i oczekiwaniami mieszkańców

Tabela: Powiązania budżetu z poszczególnymi celami LSR

CEL OGÓLNY NR 1		
CEL SZCZEGÓŁOWY	BUDŻET NA REALIZACJĘ CELU PLN	POWIĄZANIE BUDŻETU Z CELAMI
Cel szczegółowy 1 Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez tworzenie nowych miejsc pracy	5 500 000,00	Szansą na rozwój obszaru są nowe miejsca pracy, które mogą być motorem do kolejnych zmian i pobudzenia przedsiębiorczości na terenie LGD. Celem jaki przyjęło Stowarzyszenie jest wspieranie powstawania nowych firm jak i pomoc przedsiębiorcom, którzy utworzą nowe miejsca pracy. Ponieważ rozwój przedsiębiorczości jest głównym priorytetem przyjętym w strategii LGD, na ten cel przeznaczono ponad połowę budżetu (55%) .

Cel szczegółowy 2 Wspieranie przedsiębiorczości poprzez inwestowanie w kapitał społeczny	100 000,00	Produkcja rolnicza na terenie LGD stanowi ważną gałąź gospodarki. Większość produktów sprzedaje się w formie nieprzetworzonej, dlatego przygotowanie rolników do przetwarzania produkcji w swoich gospodarstwach jest szansą na podniesienie dochodu i poprawę sytuacji materialnej rodzin rolniczych. Na realizację tego celu Stowarzyszenie przeznaczyło 1,0% budżetu
CEL OGÓLNY NR 2		
Cel szczegółowy 1 Wspieranie aktywności mieszkańców przez inwestycje w sferze turystyki, rekreacji, wypoczynku i kultury	3 400 000,00	Poprawa jakości życia mieszkańców stanowi ważny cel dla rozwoju obszaru. Stworzenie warunków do godnego życia, niwelowanie różnic pomiędzy wsią i miastem w dostępie do miejsc wypoczynku i rekreacji ma zachęcić ludzi młodych do osadnictwa i zahamować wyludnianie się obszaru. Ponadto inwestycje w infrastrukturze rekreacyjnej mogą przyciągnąć turystów, co zwiększy atrakcyjność terenu. Dlatego na osiągnięcie tego celu LGD przeznaczyło 34% budżetu .
Cel szczegółowy 2 Wzmocnienie kapitału społecznego, w tym poprzez działania na rzecz zachowanie dziedzictwa lokalnego i promocji obszaru	1 000 000,00	Podstawą rozwoju obszaru jest aktywne społeczeństwo, które same podejmuje działania na rzecz poprawy jakości życia w swoich gminach. Aby zachęcić mieszkańców do większej aktywności i wykorzystania istniejącego potencjału jakim jest dziedzictwo lokalne i liczne zasoby obszaru podejmowane będą różnorodne działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne. Mało aktywne organizacje pozarządowe nie wspierają mieszkańców na wystarczającym poziomie. Dlatego też edukowanie lokalnych liderów i zachęcanie ich do większego zaangażowania może znacząco poprawić i wzmocnić kapitał społeczny obszaru LGD. Na realizację tego celu przeznaczono 10,0% środków z budżetu na wdrażanie LSR
Razem	10 000 000,00	

IX Plan Komunikacji

Główne cele i przesłanki powstania Planu Komunikacji

Mając na uwadze doświadczenie LGD z wdrażania LSR w latach 2007-2013 (15), oparte o udaną współpracę z lokalną społecznością, władzami oraz sektorem prywatnym LGD przeprowadziła konsultacje społeczne i badania rozpoznawalności LGD w celu udoskonalenia działań komunikacyjnych w przyszłym okresie programowania. Dokonano oceny dotychczasowych metod komunikacji oraz preferencji mieszkańców w zakresie oczekiwanych sposobów komunikacji z otoczeniem. W związku z podjętymi wnioskami z powyżej opisanych działań LGD podkreśla, iż:

Celem ogólnym Planu Komunikacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 jest wsparcie efektywnego wdrażania LSR do roku 2020(23).

Cel ogólny zostanie zrealizowany poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

1. Informowanie o realizacji LSR poprzez wspieranie pomysłów projektowych wnioskodawców oraz upowszechnianie dobrych praktyk.

2. Angażowanie grup defaworyzowanych określonych w LSR do korzystania ze wsparcia w ramach LSR.
3. Budowanie przyjaznego wizerunku LGD jako instytucji wspierającej rozwój lokalny.

Działania komunikacyjne, środki przekazu oraz grupy docelowe, wskaźniki i efekty działań komunikacyjnych

Zgodnie z założeniami w Planie Komunikacji zaprezentowanym w załączniku do LSR przedstawione zostały: działania komunikacyjne, środki przekazu skierowane do poszczególnych, **w tym zidentyfikowanych grup docelowych, w tym określonych w LSR jako defaworyzowane**. W Planie określone zostały również zakładane efekty realizacji wraz z budżetem.

Analiza efektywności działań komunikacyjnych i zastosowanych środków przekazu

Analiza efektywności działań komunikacyjnych oraz zastosowanych środków przekazu odbywać się będzie poprzez okresowe (nie rzadziej niż raz w roku) monitorowanie osiągnięcia wskaźników realizacji działań komunikacyjnych oraz ewaluację efektów realizacji. Monitoring oparty będzie o zbierane na bieżąco statystyki wejść na stronę; listy obecności; liczby złożonych projektów, ilości udzielonego doradztwa itd., stosownie do charakteru danego wskaźnika. Ewaluacja dotyczyć będzie oceny trafności dobranych działań komunikacyjnych i środków przekazu w stosunku do grup docelowych oraz założonych efektów (rezultatów) Planu Komunikacji. Ewaluacja będzie miała charakter śródkresowy i końcowy.

Korygowanie i aktualizacja Planu Komunikacji w oparciu o wnioski Otoczenia LGD

W biurze LGD będą zbierane wnioski i opinie dotyczących realizacji LSR oraz działań komunikacyjnych. Jednocześnie Raport z monitoringu oraz z ewaluacji poddawany będzie publicznemu oglądowi – poprzez opublikowanie go na stronie LGD. Wnioski i opinie wpływające z otoczenia zewnętrznego LGD, dotyczące korygowania Planu będą analizowane przez Zarząd i w przypadku zasadności i racjonalności proponowanych ulepszeń, popartych wynikami ewaluacji i monitoringu, niezwłocznie będą wprowadzane do Planu Komunikacji.

Załącznik nr 5 - Planu Komunikacji

Budżet na realizację planu komunikacji to 400 000 zł na lata 2016 – 2023.

X Zintegrowanie

Cele sformułowane w trakcie opracowywania LSR zostały przeanalizowane pod kątem ich zgodności i komplementarności z celami strategicznymi w dokumentach wyższego rzędu i są zgodne na poziomie lokalnym, wojewódzkim, krajowym.

Kluczowe kwestie odnośnie opisu zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi przedstawiono w tabeli poniżej

Cele szczegółowe Lokalnej strategii Rozwoju LGD Zielone Mosty Narwi i powiązanie ich z innymi dokumentami planistycznymi /strategiami celem wykazania ich spójności			
Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez tworzenie nowych miejsc pracy	Wspieranie przedsiębiorczości poprzez inwestowanie w kapitał społeczny	Wspieranie aktywności mieszkańców przez inwestycje w sferze turystyki, rekreacji, wypoczynku i kultury	Wspieranie aktywności mieszkańców przez inwestycje w sferze turystyki, rekreacji, wypoczynku i kultury
Strategia rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 - aktualizacja			

Cel strategiczny – poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju	Cel strategiczny – poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju	Cel strategiczny – poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju	Cel strategiczny – poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju
Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 Innowacyjne Mazowsze			
Cel rozwojowy Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii	Cel rozwojowy poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki	Cel rozwojowy poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki	Cel rozwojowy Kultura i dziedzictwo Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia
Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020			
Cele strategiczne Wzrost efektywności wsparcia i finansowania działalności proinnowacyjnej w regionie Kształtowanie i promowanie postaw proinnowacyjnych oraz przedsiębiorczych sprzyjających kreatywności i kooperacji	Cele strategiczne Wzrost efektywności wsparcia i finansowania działalności proinnowacyjnej w regionie Kształtowanie i promowanie postaw proinnowacyjnych oraz przedsiębiorczych sprzyjających kreatywności i kooperacji		Cel strategiczny Wzmocnienie kapitału ludzkiego do aktywności, samodzielności i integracji społecznej Cele główne Wzmocnienie inkluzji społecznej poprzez realizację działań profilaktycznych i aktywizujących. Poprawa dostępności i jakości usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym przy zwiększonym udziale organizacji pozarządowych w realizacji zadań polityki społecznej Regionu.
Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 - 2020			

Oś Priorytetowa VIII Rozwój rynku pracy Wzrost zatrudnienia osób które zostały zidentyfikowane jako zagrożone na rynku pracy	Oś Priorytetowa IX Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem Zwiększenie dostępu do usług społecznych dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w szczególności usług środowiskowych Oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej	Oś priorytetowa VI Jakość życia Ożywienie obszarów zmarginalizowanych poprzez przywrócenie lub nadanie im nowych funkcji społeczno - gospodarczych	
Strategia Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2007-2020			
Redukcja poziomu bezrobocia Poprawa dochodowości gospodarstw rolnych	Redukcja poziomu bezrobocia Atrakcyjna promocja przedsiębiorczości	Zwiększona dostępność obszarów leśnych atrakcyjnych turystycznie	Dostępna oferta w zakresie organizacji czasu wolnego dzieci, młodzieży, emerytów, rencistów i osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich powiatu Rozszerzona i atrakcyjna oferta zajęć pozaekcyjnych
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Pułtusk do 2020 roku			
Cel I Organizacyjne i finansowe wsparcie rozwoju przedsiębiorczości	Cel I Organizacyjne i finansowe wsparcie rozwoju przedsiębiorczości	Cel V Środowisko przyrodnicze i infrastruktura techniczna V Cel operacyjny Wspieranie rozwoju turystyki oraz rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej w gminie Pułtusk	Cel III Partnerska współpraca w powiecie pułtuskim oraz promocja gminy Pułtusk w kraju i za granicą z wyeksponowaniem wartości historyczno – przyrodniczych oraz możliwości inwestycyjnych
Strategia Rozwoju Gminy Pokrzywnica na lata 2015-2022			
Cel 3 Zwiększenie liczby i jakości miejsc pracy oraz inwestycji mieszkaniowych na terenie gminy	Cel 3 Zwiększenie liczby i jakości miejsc pracy oraz inwestycji mieszkaniowych na terenie gminy	Cel I Zapewnienie poprawy jakości życia mieszkańców gminy przez podnoszenie standardów cywilizacyjnych w obszarze infrastruktury technicznej i usług użyteczności publicznej	Cel 2 Podniesienie poziomu wykształcenia lokalnej społeczności i dostosowanie go do wymogów współczesnego rynk pracy Cel 4 Rozwój usług społecznych oraz integracja mieszkańców gminy
Strategia Rozwoju Gminy Pomiechówek na lata 2008-2015			

Cel strategiczny I Rozwinięta przedsiębiorczość w obszarze turystyki usług, zapewniająca mieszkańcom gminy dobre warunki pracy i rozwoju zawodowego.	Cel strategiczny I Rozwinięta przedsiębiorczość w obszarze turystyki usług, zapewniająca mieszkańcom gminy dobre warunki pracy i rozwoju zawodowego.	Cel strategiczny II Wysoka jakość usług społecznych zaspokajająca najważniejsze potrzeby mieszkańców oraz zapewniająca warunki do podejmowania aktywności społecznej i obywatelskiej w różnych dziedzinach.	Cel strategiczny II Wysoka jakość usług społecznych zaspokajająca najważniejsze potrzeby mieszkańców oraz zapewniająca warunki do podejmowania aktywności społecznej i obywatelskiej w różnych dziedzinach.
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Nasielsk do roku 2020			
Cel strategiczny 3 Aktywizacja gospodarcza gminy i tworzenie miejsc pracy	Cel strategiczny 3 Aktywizacja gospodarcza gminy i tworzenie miejsc pracy	Cel strategiczny 4 Podniesienie atrakcyjności gminy w oczach mieszkańców potencjalnych mieszkańców, inwestorów i turystów	Cel strategiczny 1 Integracja społeczności rozwój kapitału ludzkiego i wykorzystanie potencjału społeczności gminy
Strategia Rozwoju Gminy Winnica na lata 2015 - 2025			
Cel 4 zwiększenie miejsc pracy oraz inwestycji mieszkaniowych na obszarze gminy	Cel 4 zwiększenie miejsc pracy oraz inwestycji mieszkaniowych na obszarze gminy	Cel strategiczny 1 Poprawa jakości życia mieszkańców gminy poprzez podniesienie standardów cywilizacyjnych w obszarze infrastruktury technicznej i usług użyteczności publicznej	Cel strategiczny 3 Rozwój usług społecznych oraz integracja mieszkańców gminy
Strategia Rozwoju Gminy Świercze na lata 2002-2015			
Gmina Świercze obszarem dobrze rozwiniętego rolnictwa wraz z jego otoczeniem	Gmina Świercze obszarem dobrze rozwiniętego rolnictwa wraz z jego otoczeniem	Gmina Świercze umożliwiającą godne życie jej mieszkańców	Gmina Świercze umożliwiającą godne życie jej mieszkańców

Cele LSR wpisują się w cele strategiczne poszczególnych gmin, które skupiają się na wzmocnieniu rozwoju gospodarczego obszaru, na wspieraniu edukacji i podnoszenie wiedzy mieszkańców w celu ułatwienia wejścia na rynek pracy, na działaniach inwestycyjnych w infrastrukturze rekreacyjnej i kulturalnej w celu poprawy standardów i jakości życia, stymulowanie rozwoju społecznego mieszkańców, wykorzystanie zasobów lokalnych obszaru do rozwoju przedsiębiorczości i lepszych warunków życia.

Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów i zasobów w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć

W zakresie integrowania sektorów i partnerów – w ramach realizacji celu szczegółowego nr 2 przewidziane są operacje podnoszące poziom wiedzy na temat przedsiębiorczości i wspieranie biznesu lokalnego poprzez działania promocyjne z udziałem podmiotów gospodarczych i organizacji pozarządowych, mieszkańców

W zakresie integrowania podmiotów gospodarczych, społecznych i publicznych – w ramach realizacji celu szczegółowego nr 4 przewidziane są operacje mające na celu upowszechnianie informacji o ochronie środowiska i

zapobieganiu zmianom klimatycznym do których zaangażowani będą przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i grupy nieformalne, dzieci i młodzież oraz samorządy. Planowane są również operacje promujące walory turystyczne obszaru i dziedzictwo lokalne w które zaangażowane będą samorządy, organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorcy działający w sferze usług turystycznych.

W zakresie integrowania sektorów publicznych i społecznych, mieszkańców – w ramach realizacji celu nr 3 zostaną wykonane inwestycje w infrastrukturze rekreacyjnej i kulturalnej w które zaangażowane będą samorządy, równocześnie organizacje pozarządowe, grupy nieformalne i mieszkańcy przygotowują imprezy i wydarzenia wykorzystując wyremontowane, odnowione obiekty

XI Monitoring i ewaluacja

Zadaniem Lokalnej Grupy Działania Zielone Mosty Narwi jest monitorowanie wdrażania strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność i operacji będących przedmiotem wsparcia oraz prowadzenie szczegółowych działań ewaluacyjnych związanych z tą strategią zgodnie z Rozporządzeniem 1303/2013 Art. 34.KE. Ponadto w rozdziale wzięto pod uwagę i uwzględniono wskazówki Ministra Infrastruktury i Rozwoju zawarte w „Wytycznych w zakresie ewaluacji polityki spójności na lata 2014-2020”.

Badaniem objęte będą działania Stowarzyszenia i jego funkcjonowanie oraz ocena wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju w ramach PROW 2014-2020. Prowadzony będzie bieżący monitoring oraz ewaluacja.

1. Opis rozwiązań w zakresie monitorowania LSR wskazujący potencjał Lokalnej Grupy Działania do Realizacji LSR.
 - A. Monitoring funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania będzie polegał na:
 - ocenie aktywności Organów Stowarzyszenia prowadzony na podstawie list obecności i protokołów spotkań,
 - ocenie aktywności pracowników prowadzony na podstawie list obecności i udziału w spotkaniach (w tym imprezach, targach, szkoleniach itp.),
 - ocenie aktywności pracy Biura na podstawie liczby wpisów na stronę www, liczby artykułów ukazujących się w mediach, audycji radiowych i telewizyjnych i innych działaniach informacyjnych i promocyjnych podejmowanych przez Biuro,
 - ocenie ilości świadczonego doradztwa (na podstawie liczby osób którym w formie pisemnej lub ustnej udzielono pomocy doradczej) badanego na podstawie wpisów (rozmowy telefoniczne), liczby wysłanych odpowiedzi na pytania w formie elektronicznej i pisemnej i ewidencji doradztwa prowadzonego przez Biuro,
 - ocenie jakości świadczonego doradztwa (badanie poziomu zadowolenia z udzielonego doradztwa na podstawie ankiety),
 - ocenie jakości prowadzonych szkoleń na podstawie ankiety po każdym szkoleniu,
 - ocenie jakości współpracy z beneficjentem mierzone na podstawie ankiety wypełnianej przez beneficjentów realizujących operacje,
 - ocenie jakości i sprawności pracy biura badany na podstawie analizy prowadzonej korespondencji i gromadzonej dokumentacji,
 - B. Monitoring wdrażania LSR będzie polegał na:
 - ocenie realizacji przyjętych celów i przedsięwzięć prowadzony na podstawie liczby i rodzaju wybranych przez Radę operacji (protokoły z posiedzeń Rady),
 - ocenie stopnia realizacji budżetu prowadzony na podstawie liczby podpisanych umów z beneficjentami (informacje z Biura LGD i Urzędu Marszałkowskiego),
 - ocenie stopnia realizacji wskaźników na podstawie ankiet składanych przez beneficjentów,

Za bieżące monitorowanie funkcjonowania LGD, jakości prowadzonych działań i wdrażania LSR zgodnie z przyjętymi celami i przedsięwzięciami, a także harmonogramem i posiadanym budżetem będzie odpowiadał Zarząd. Pełną dokumentację będzie prowadziło Biuro LGD, którego zadaniem będzie również zbieranie i analizowanie danych i przedkładanie ich Zarządowi. Zarząd będzie sprawdzał otrzymane informacje, dokumenty i przygotowywał raporty półroczne i roczne. Przygotowane raporty przez Zarząd będą przedstawione na Walnym Zebraniu Członków. Zakres raportów oraz zasady gromadzenia danych koniecznych również do przeprowadzenia ewaluacji i przetwarzania informacji omówiono szczegółowo w załączniku: Procedury ewaluacji i monitoringu.

Pracownicy Biura posiadają doświadczenie i odpowiednie kwalifikacje do prowadzenia wszelkich działań związanych z monitoringiem. Ich praca została dobrze oceniona w Raporcie ewaluacyjnym ex post opracowanym po zakończeniu realizacji LSR w ramach PROW 2007-2014. W skład Zarządu wchodzi osoby, które również mają doświadczenie z poprzedniego okresu programowania. Zakres badań a także doświadczony zespół pozwoli na właściwe monitorowanie wdrażania LSR przez LGD. Raporty uwzględniały będą informacje dotyczące działań zapobiegających wszelkim formom dyskryminacji, a także równość szans kobiet i mężczyzn.

2. Opis szczegółowych rozwiązań dotyczących ewaluacji.

Wpływ wdrażania LSR będzie ewaluowany w odniesieniu do zakładanych celów LSR i PROW na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnego, zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu, w tym wsparciu rozwoju rynku pracy.

Zakres ewaluacji będzie obejmował:

a) wykorzystanie raportu ex post opracowanego po zakończeniu realizacji LSR w ramach PROW za lata 2007-2013 i wykorzystanie zawartych w nim rekomendacji oraz doświadczeń z realizacji celów i przedsięwzięć w poprzednim okresie programowania do wdrażania LSR w ramach PROW na lata 2014-2020.

b) ewaluację mid – term która zostanie przeprowadzona w połowie wdrażania LSR to jest w 2019 roku w celu poprawy jakości projektowania i wdrażania LSR oraz jej efektywności, skuteczności i wpływu na rozwój obszaru.

c) ewaluację ex post po zakończeniu wdrażania LSR, której celem będzie ocena całego procesu i osiągniętych efektów. Będzie określała postęp dla potrzeb przeglądu średniookresowego, a w tym wykonania budżetu i realizacji wskaźników zgodnie z zawartą umową z Zarządem Województwa.

Dla zapewnienia bezstronności i obiektywności oceny organów oraz osób odpowiedzialnych za funkcjonowanie LGD i wdrażanie LSR ewaluacja mid – term i ewaluacja ex post zostaną powierzone firmie/ekspertowi zewnętrznemu. Pracownicy Biura będą odpowiedzialni za dostarczenie niezbędnych dokumentów i informacji potrzebnych do opracowania obu raportów z przeprowadzonych badań, a Zarząd będzie odpowiedzialny za wybór eksperta i ocenę otrzymanych opracowań.

Zarząd ustali główne wymagania dotyczące planowanych badań a w tym: identyfikację potrzeb informacyjnych, określi tematy badania ewaluacyjnego, ustali problemy badawcze, uzgodni z firmą/ekspertem metodologię badawczą, terminarz działań, a także określi odbiorców i ustali jak będą wykorzystane wyniki badań oraz sposób ich rozpowszechniania.

Szczegółowy zakres obowiązków związanych z procesem ewaluacji i zakresem merytorycznym raportów opisano w załączniku nr 2. Procedury ewaluacji i monitoringu

Co będzie badane w procesie ewaluacji:

A. Funkcjonowanie LGD, ocena sprawności i efektywności działania LGD

1. Walne Zebranie Członków

2. Zarząd
3. Komisja Rewizyjna
4. Rada
5. Biuro LGD
6. Doradztwo
7. Działania informacyjne i promocyjne
8. Nabywanie umiejętności i aktywizacja

B. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju LGD *Zielone Mosty Narwi*

1. Ocena diagnozy i analizy SWOT obszaru
2. Realizacja celów, przedsięwzięć i wskaźników
3. Realizacja projektów współpracy
4. Analiza przebiegu konkursów
5. Ocena procedury wyboru operacji
6. Realizacja budżetu

C. Studia przypadku

1. Przykłady operacji innowacyjnych
2. Przykłady operacji skierowanych do grup defaworyzowanych
3. Przykłady operacji szczególnie zasługujących na upowszechnienie

Wyniki ewaluacji zostaną wykorzystane do:

- podsumowania i oceny efektów realizacji LSR,
- poprawy jakości działań bieżących i planowanej interwencji,
- podniesienia poziomu uspołecznienia działań i zwiększenia poparcia społecznego
- zaprezentowania efektów działań Stowarzyszenia i realizacji LSR.

Dla standaryzacji prowadzonych badań w zakresie monitoringu ewaluacji została opracowana procedura, która stanowi załącznik nr 2 do LSR.

XII STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

W związku z przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.) i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. Nr 213, poz. 1397, ze zm.), LGD przeanalizowało zapisy tych aktów prawnych pod kątem konieczności przeprowadzenia takiej oceny, w odniesieniu do tej kategorii dokumentu planistycznego jaką jest LSR, zawartości dokumentu i zewnętrznych uwarunkowań jego realizacji. Analizę przeprowadzono po to, żeby określić czy LSR kwalifikuje się do oceny i czy istnieje ryzyko wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000 w związku z realizacją działań planowanych w LSR,

Dokument obejmował przeprowadzoną analizę pod kątem art. 49 ustawy z dn.2.10.2008 roku a w tym:

1. omówienie głównych celów i przedsięwzięć LSR oraz zgodności celów z kierunkami rozwoju przyjętymi w Strategii Rozwoju województwa Mazowieckiego do 20130 roku.
2. charakter działań przewidzianych w dokumentach:
 - stopień, w jakim dokument ustala ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, w odniesieniu do usytuowania, rodzaju i skali tych przedsięwzięć;
 - powiązania z działaniami przewidzianymi w innych dokumentach;
 - przydatność w uwzględnieniu aspektów środowiskowych, w szczególności w celu wspierania

zrównoważonego rozwoju, oraz we wdrażaniu prawa wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska;

- powiązania z problemami dotyczącymi ochrony środowiska.

2. rodzaj i skalę oddziaływania na środowisko:

- prawdopodobieństwo wystąpienia, czas trwania, zasięg, częstotliwość i odwracalność oddziaływań;
- prawdopodobieństwo wystąpienia oddziaływań skumulowanych lub transgranicznych;
- prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi lub zagrożenia dla środowiska,

3. cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w tym:

- obszary o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego, wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu;
- formy ochrony przyrody w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody oraz obszary podlegające ochronie zgodnie z prawem międzynarodowym;

Po dokonanej analizie stwierdzono, że LSR nie będzie negatywnie oddziaływać na środowisko i należy uzyskać oficjalną decyzję w tej sprawie.

Ponieważ decyzję o przeprowadzeniu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dokonuje Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie LGD zwróciło się z zapytaniem (pismo nr ZMN 0717-13/15) z dn. 29.10.2015 czy z uwagi na przedstawioną analizę LSR kwalifikuje się do oceny.

Lokalna Strategia Rozwoju stanowi instrument finansowy realizacji założeń Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku poprzez między innymi wykorzystanie środków z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020. W skład zaplanowanych działań wchodzi zarówno działania inwestycyjne jak i nie inwestycyjne. Informacje o zaplanowanych działaniach inwestycyjnych charakteryzują się wysokim stopniem uogólnienia. Szczegółowy zakres inwestycji znany będzie dopiero na etapie składania wniosków o dofinansowanie. W przypadku inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko wnioskodawca/inwestor będzie zobligowany do uzyskania stosownej decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Biorąc pod uwagę fakt, że zakres planowanych działań nie będzie wykraczać poza ramy Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku i Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020, czyli dokumentów które zostały już poddane strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie stwierdził, że nie jest konieczne przeprowadzenie odrębnej procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Zielone Mosty Narwi. (Pismo nr WOOŚ- 1.410.818.2015 JD z dn.30.11.2015)

Literatura

1. Strategia Rozwoju Kraju 2020;
2. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020;
3. Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności;
4. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020;
5. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020;
6. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020.
7. Wytyczne w zakresie ewaluacji polityki spójności na lata 2014-2020, Minister Infrastruktury i Rozwoju, 2015
8. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku

9. Strategia Rozwoju Turystyki w woj. mazowieckim na lata 2014-2020.
10. Strategia Rozwoju Kultury w woj. mazowieckim na lata 2015-2020.
11. Rekomendowane działania na rzecz równoważenia rozwoju województwa mazowieckiego – wyniki badania opracowane w ramach projektu „Trendy Rozwojowe Mazowsza”, *praca zbiorowa Warszawa 2015*.
12. *Rynek pracy województwa mazowieckiego – raport z badania z serii Trendy rozwojowe Mazowsza, Warszawa, 2013*.
13. Model partycypacyjnego opracowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji lokalnych strategii rozwoju obszarów wiejskich na terenie województwa lubelskiego, *Anna Kłos i Katarzyna Sieńko, Lublin 2015*.
14. Materiały szkoleniowe z zakresu tworzenia lokalnych strategii rozwoju, przygotowania strategii komunikacyjnej lokalnej grupy działania i angażowania społeczności lokalnych w przygotowanie i realizację LSR, *praca zbiorowa, CDR w Brwinowie Oddział w Krakowie, Kraków 2014*.
15. Puls rozwoju czyli pozytywnie ułożona lokalna strategia rozwoju, Bogdan Kamiński, 2015.
16. „Przez współpracę do sukcesu. Partnerstwo lokalne na rynku pracy” – *Min. Pracy i Polityki Społecznej, 2007*.

PROCEDURA AKTUALIZACJI LSR

Cel procedury – tworzy się zasady wprowadzania zmian do LSR oraz określa obszary, które mogą być zmieniane, aktualizowane bądź weryfikowane z partycypacyjnym udziałem społeczności lokalnej, tak by zapewnić mieszkańcom możliwość wpływania na proces wdrażania LSR.

Wykaz skrótów

Użyte w procedurze zwroty oznaczają:

1. LGD – Stowarzyszenie LGD Zielone Mosty Narwi
2. Stowarzyszenie - Stowarzyszenie LGD Zielone Mosty Narwi
3. LSR – Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność dla obszaru LGD Zielone Mosty Narwi;
4. Zarząd– Zarząd LGD Zielone Mosty Narwi ;
5. WZC – Walne Zebranie Członków LGD.

§1

1. Co roku Zarząd przygotowuje Raport z monitoringu realizacji LSR i funkcjonowania Stowarzyszenia.
2. Jeśli wyniki Raportu są przesłanką do przeprowadzenia aktualizacji LSR, Zarząd zamieszcza taką uwagę w Raporcie.
3. Wniosek o aktualizację LSR może złożyć każdy mieszkaniec obszaru objętego LSR, członkowie Stowarzyszenia lub jego Organów.
4. Każdy wniosek wymaga pisemnego uzasadnienia i składany jest do Biura LGD na formularzu udostępnionym na stronie www Stowarzyszenia.
5. Propozycję zmian w LSR przygotowuje Biuro LGD i przedkłada Zarządowi do zatwierdzenia, a Zarząd przedkłada na posiedzenie WZC.
6. Aktualizacja LSR wymaga podjęcia uchwały przez WZC.

§2

1. Aktualizacja może być przeprowadzona w związku z:
 - a. koniecznością dokonania zmian w statucie, jeśli skutkuje to dezaktualizacją zapisów zawartych w LSR;
 - b. zmianą kryteriów oceny lub procedur,
 - c. wnioskiem zawartym w Raporcie monitorującym lub Raporcie ewaluacyjnym i związanym ze:
 - zmianą celów i przedsięwzięć,
 - wskaźników,
 - zmianami w Planie działania,
 - zmianami w Planie komunikacji,
 - zmianami w budżecie
1. Biuro LGD przygotowuje projekt zmian w LSR wraz z uzasadnieniem.

2. Biuro odpowiedzialne jest za kontakt z mieszkańcami i zapewnienie partycypacyjnego udziału mieszkańców w dokonywanej zmianie.
3. Biuro LGD zamieszcza informacje na stronie www Stowarzyszenia LGD ZMN o możliwościach zgłaszania uwag do proponowanych zmian w LSR poprzez internet lub w formie pisemnej do Biura LGD.
4. Zadanie gromadzenia i analizowania postulatów powierza się pracownikom Biura LGD.
5. Na zgłaszanie uwag i propozycji wyznacza się termin nie dłuższy niż 2 tygodnie od ukazania się ogłoszenia w internecie.
6. W Biurze LGD każdy mieszkaniec może skorzystać z konsultacji indywidualnych, doradztwa i gdzie prowadzone będą wywiady pogłębione.
7. Biuro LGD sporządza zestawienie w formie tabeli zgłoszonych uwag Zarządowi oraz uzasadnienie przyjęcia bądź odrzucenia wniosku o wprowadzenie zmiany do LSR.
8. Po przeanalizowaniu propozycji zmian przez Zarząd projekt aktualizacji jest kierowany na Walne Zgromadzenie Członków i zatwierdzany uchwałą na posiedzeniu WZC.

§3

W celu upowszechnienia wyników konsultacji z mieszkańcami i działań podejmowanych przez LGD Zielone Mosty Narwi informacje dotyczące aktualizacji LSR zamieszczane są na stronie www.zielonemostynarwi.pl, oraz udostępnione w Biurze LGD.

PROCEDURA DOKONYWANIA MONITORINGU I EWALUACJI

A. Procedura prowadzenia monitoringu

1. Odpowiedzialność - Za prawidłowy monitoring funkcjonowania LGD i wdrażanie LSR odpowiada Zarząd. Za zbieranie i przetwarzanie danych odpowiada Biuro LGD.
2. Zakres prac monitoringu obejmuje:

W ramach oceny Funkcjonowanie LGD Zielone Mosty Narwi

Lp.	Elementy podlegające badaniu	Sposób pomiaru/ elementy pomiaru	Okres pomiaru	Analiza i ocena danych
1.	Spotkania, szkolenia warsztaty	ankiety monitorujące – liczba uczestników i stopień zadowolenia	na bieżąco po zakończeniu zadania	stopień realizacji wskaźników oraz zgodność osiągniętych wskaźników z planem działania
2.	Imprezy, wydarzenia	ankiety – liczba uczestników i stopień zadowolenia oraz losowo CATI i CAWI	na bieżąco po zakończeniu zadania	stopień realizacji wskaźników oraz zgodność osiągniętych wskaźników z planem działania
3.	Aktywność członków Organów	desk research - listy obecności i protokoły ze spotkań	co pół roku	Ocena zaangażowania członków Organów
4.	Aktywność pracowników Biura	desk research -listy obecności, udział w spotkaniach, szkoleniach, wydarzeniach	co pół roku	Ocena pracy pracowników, terminowość opracowywania dokumentów, prowadzenia dokumentacji, uczestnictwo w szkoleniach, wydarzeniach
5.	Działania informacyjne i promocyjne	desk research - liczba wejść na stronę www, liczba aktualizacji strony www, liczba artykułów, wywiadów w mediach, audycji radiowych i telewizyjnych	co pół roku	Skuteczność przekazywania informacji mieszkańcom i beneficjentom
6.	Działania animacyjne na rzecz mieszkańców i w zakresie współpracy	Ankiety monitorujące skierowane do uczestników – po każdym wydarzeniu	Po zakończeniu każdego działania	Ocena pracy pracowników - jakość przekazywanych informacji i ich skuteczność w aktywizacji mieszkańców i współpracy

7.	Ilość i jakość świadczonego doradztwa	Ankiety – liczba udzielonych porad doradczych, stopień zadowolenia z udzielonego doradztwa, w przypadku doradztwa telefonicznego i przez internet – CATI i CASI	co pół roku	Ocena pracy pracowników, efektywność świadczonego doradztwa, sposób przekazywania informacji potencjalnym beneficjentom, pomoc w rozwiązywaniu problemów, zaangażowanie
8.	ocena przebiegu konkursów	desk research – przegląd dokumentów pod kątem trafności, skuteczności, terminowości	po zakończeniu każdego konkursu	Ocena pracy pracowników, terminowość, jakość pracy i skuteczność, poprawność podejmowanych działań zgodnie z procedurą

W ramach oceny wdrażania LSR

Lp.	Elementy podlegające ocenie	Sposób pomiaru/ elementy pomiaru	Okres pomiaru	Analiza i ocena danych
1.	realizacja przyjętych celów i przedsięwzięć	desk research – analiza dokumentów w Biurze	po zakończonym naborze	Zgodność realizowanych operacji z celami i przedsięwzięciami
2.	stopień realizacji budżetu	desk research– analiza dokumentów w Biurze	co pół roku	Stopień wykorzystania środków w stosunku do zakładanej realizacji budżetu
3.	stopień realizacji wskaźników	desk research– analiza dokumentów w Biurze	co pół roku	stopień realizacji wskaźników oraz zgodność osiąganych wskaźników z planem działania

3. Analiza efektów monitoringu - badania będą analizowane co pół roku przez Zarząd i opracowywane w formie raportu na podstawie zebranych informacji przez Biuro. Raport będzie przedkładany Walnemu Zebraniu Członków.
4. Wykorzystanie analizy danych monitoringowych
 - do bieżącego analizowania pracy organów Stowarzyszenia i pracowników Biura,
 - do szybkiego podejmowanie decyzji usprawniających funkcjonowanie Stowarzyszenia
 - do usprawnienia i korygowania pracy Rady
 - do bieżącej oceny wykorzystania budżetu i realizacji wskaźników
 - do upowszechniania efektów pracy Stowarzyszenia na zewnątrz

B. Procedura prowadzenia ewaluacji

1. Odpowiedzialność – za przeprowadzenie ewaluacji mid – term i ewaluacji ex post odpowiada Zarząd. Za opracowanie dokumentu odpowiada firma/ekspert zewnętrzny wybrany przez Zarząd.
2. Planowanie procesu ewaluacji - zakres prac obejmuje:
 - wybór przez Zarząd firmy/eksperta zewnętrznego do przeprowadzenia ewaluacji i opracowania raportu
 - ustalenie i identyfikacja potrzeb informacyjnych
 - określenie tematów badania ewaluacyjnego,
 - określenie potrzeb badawczych,
 - ustalenie metod badawczych,
 - ustalenie sposobu zapewnienia danych i informacji,
 - określenie terminarza i harmonogramu działań,
 - przedstawienie członkom Stowarzyszenia produktów ewaluacji.

Wszystkie wymienione elementy potrzebne do przeprowadzenia badania i opracowania raportu ewaluacyjnego zostaną omówione i uzgodnione wspólnie z ekspertem zewnętrznym. Ponadto zarząd podejmie decyzje co do listy adresatów raportów ewaluacyjnych, wykorzystania wyników badań i ich rozpowszechnienia.

Minimalne wymagania związane z ewaluacją

Lp.	Zakres prac	Minimalne wymagania
	Ewaluacja mid – term	Okres pomiaru – od podpisania umowy do końca 2018 roku – ewaluacja zrobiona w 2019 rok
	Ewaluacja ex - post	Okres pomiaru – od podpisania umowy w 2016 roku do zakończenia wdrażania w 2022 roku – ewaluacja zrobiona w 2022 roku
	Metody badawcze	wykorzystane metody ilościowe i jakościowe obejmujące jak największą liczbę mieszkańców obszaru
	Lista adresatów raportów	Członkowie Stowarzyszenia, Urząd Marszałkowski, mieszkańcy obszaru, lokalne media
	Wykorzystanie wyników badań	Do oceny funkcjonowania organów i Biura, do usprawnienia pracy organów i Biura, do oceny wdrażania LSR, do analizy uzyskanych efektów do oceny wpływu realizacji LSR na rozwój obszaru
	Rozpowszechnienie wyników badań w formie elektronicznej i papierowej	Członkowie LGD oraz mieszkańcy obszaru poprzez konferencje, spotkania wojewódzkie, lokalne media, samorządy

3. Opracowanie raportu ewaluacyjnego będzie obejmowało:
 - a. Krótkie podsumowanie
 - b. Cele ewaluacji
 - c. Metodologię ewaluacji
 - d. Charakterystykę obszaru objętego działalnością LGD *Zielone Mosty Narwi*
 - e. Charakterystykę LGD *Zielone Mosty Narwi*
 - f. Funkcjonowanie LGD, ocena sprawności i efektywności działania LGD
 - a w tym analizę Walnego Zebrania Członków, funkcjonowania Zarządu, Komisji Rewizyjnej, Rady, Biura LGD, jakości i skuteczności doradztwa, analizę działań informacyjnych i promocyjnych oraz nabywania umiejętności i aktywizacji mieszkańców obszaru.

- g. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju LGD *Zielone Mosty Narwi*, a w tym: ocenę diagnozy i analizy SWOT obszaru, realizację celów, przedsięwzięć i wskaźników oraz projektów współpracy, analizę przebiegu konkursów, ocenę procedur wyboru operacji i realizacji budżetu.
 - h. Studia przypadku na przykładzie wybranych operacji innowacyjnych, skierowanych do grup defaworyzowanych i operacji szczególnie zasługujących na upowszechnienie, projektów współpracy.
 - i. Wnioski i rekomendacje
4. Za przyjęcie raportu ewaluacyjnego odpowiada Zarząd. Kryteria przyjęcia raportu są następujące:
- a. Zawartość dokumentu jest zgodna ze zleceniem,
 - b. Zachowane są minimalne wymogi związane z ewaluacją zawarte w procedurach ewaluacji i monitoringu
 - c. Zastosowano uzgodnioną metodologię
 - d. Ekspert przygotował prezentację multimedialną o wynikach badania ewaluacyjnego
5. **Upublicznienie** – w formie elektronicznej udostępnione na stronie www oraz stronach www samorządów i organizacji pozarządowych, rozesłane drogą e-mailową do członków Stowarzyszenia, przekazany do 30 dni do urzędu Marszałkowskiego, zaprezentowany na konferencjach i spotkaniach.
6. W badaniu uwzględniono kryteria jakości i efektów wdrażania LSR takie jak: skuteczność, efektywność, użyteczność, trafność i trwałość.
7. Analiza efektów ewaluacji i sposób wykorzystania – rekomendacje i wnioski zawarte w raporcie będą oceniane przez Zarząd pod kątem ich praktycznego wykorzystania: do podsumowania i oceny efektywności realizacji LSR, poprawy jakości bieżących działań, planowanej interwencji, podniesienia poziomu społecznienia i zwiększenia poparcia społecznego oraz zaprezentowania efektów działań członkom Stowarzyszenia. Zarząd przygotowuje listę rekomendacji przyjętych do wdrożenia w całości lub częściowo i rekomendacji odrzuconych wraz z uzasadnieniem. Rekomendacje są odrzucane jeśli są nietrafne lub niemożliwe do wdrożenia.

Załącznik nr 3

Plan działania Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność dla obszaru LGD Zielone Mosty Narwi

Cel ogólny 1 Rozwój gospodarczy obszaru przy wykorzystaniu lokalnych zasobów i rozwiązań innowacyjnych	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/zakres Programu (PROW)
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźnikó w	Razem planowan e wsparcie w PLN	
1 Cel szczegółowy	Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez tworzenie nowych miejsc pracy												
Przedsięwzięcie 1.1. Rozwój działalności gospodarczej na obszarze	Wp.1. 1. Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstw a	10 szt	45,5	1500000	10 szt 12 szt.	45,5 54,5	1500000 1800000	2 szt 0	9 0	300000 0	22 szt	3300000	Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność/ Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej PROW

Przedsięwzięcie 1.2 Zakładanie nowej działalności gospodarczej na obszarze	Wp.1.2 Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	7 szt	43,75	700000	7 szt	43,75	700000	2 szt	12,5	200000	16	1600000	Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność/ Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej PROW
	Wp.1.3 Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa przez osoby z grup defaworyzowanych	3 szt	50	300000	3 szt	50	300000	0	0	0	6 szt	600000	Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność/ Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie działalności gospodarczej PROW
Razem 1 cel szczegółowy				2500000			3000000			0		5500000	
2 Cel szczegółowy	Wsparanie przedsiębiorczości poprzez inwestowanie w kapitał społeczny												

Przedsięwzięcie 2.1 Rozwój przedsiębiorczości i współpracy Przedsięwzięcie 2.1	Wp. 2.1. liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym współpracy międzynarodowej	1 szt	50	100000	1 szt	50	200000	0	0	0	2 szt	300000	Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania / wzmocnienie kapitału społecznego PROW
	Wp. 2.2 liczba zrealizowanych projektów własnych	1 szt	50	50000	1 szt	50	50000	0	0	0	2 szt	100000	Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność PROW
Razem 2 cel szczegółowy				150000			250000					400000	Poddziałanie/zakres Programu (PROW)
Cel ogólny 2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Zielone Mosty Narwi	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023 Lata		
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN	
3 Cel szczegółowy	Wsparanie aktywności mieszkańców przez inwestycje w sferze turystyki, rekreacji, wypoczynku i kultury												

Przedsięwzięcie 3.1. Budowa, modernizacja obiektów z przeznaczeniem na cele turystyczne i rekreacyjne	Wp.3.1 Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	17	73,90	2680000	6	26,10	720000	0	0	0	23	3400000	Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność/ Budowa i przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej PROW
Razem 3 cel szczegółowy				2680000			720000			0		3400000	
4. Cel szczegółowy	Wzmocnienie kapitału społecznego, w tym poprzez działania na rzecz zachowanie dziedzictwa lokalnego i promocji obszaru												
Przedsięwzięcie 4.1. Przedsięwzięcia zachowujące i promujące dziedzictwo przyrodnicze, historyczne i kulturowe obszaru	Wp.4.1 Liczba przedsięwzięć zachowujących i promujących dziedzictwo lokalne	7 szt	40	437 500	~~7 szt~~ 9 szt	~~40~~ 60	~~437 500~~ 562500	~~2 szt~~ 0	~~20~~ 0	~~125 000~~ 0	16 szt	1000 000	Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność/ Zachowanie dziedzictwa lokalnego PROW

Przedsięwzięcie 4.2 Publikacje promujące walory przyrodnicze, historyczne i kulturowe obszaru	Wp. 4.2 Liczba publikacji	1 publikacja	50	500 1000	1 publikacja	50	500 1000	0	0	0	2 publikacje	1000 2000	Aktywizacja/ wzmocnienie kapitału społecznego PROW
Przedsięwzięcie 4.3 Działania wspierające potencjał organizacji pozarządowych	Wp. 4.3 Konkursy i szkolenia wzmacniające potencjał organizacji	1 szt	25	1000 4000	2 szt	50	2000 4000	1 szt	25	1000 2000	4 szt	4000 10000	Aktywizacja/ wzmocnienie kapitału społecznego PROW
Przedsięwzięcie 4.4 Wzmocnienie kapitału społecznego, w tym poprzez działania na rzecz ochrony środowiska i zmian klimatu	Wp. 4.4 Konkursy i akcje promocyjne dla grup defaworyzowanych dot. ochrony środowiska i zmian klimatu	1 szt	33,33	1000 2000	2 szt	66,66	2000 2000	0	0	0	3 szt	3000 4000	Aktywizacja/ wzmocnienie kapitału społecznego... PROW
Przedsięwzięcie 4.5	Wp. 4.5 Liczba przeprowadzonych szkoleń dla pracowników i członków organów LGD	1 szkolenie	50	20 000	1 szkolenie	50	20 000	0	0	0	2	40 000	Aktywizacja/ wzmocnienie kapitału społecznego... PROW

Razem 4 cel szczegółowy		464500		589500		2000		1056000	
Razem cel II ogólny		3144500		1309500		2000		4456000	
Razem LSR		5794500		4559500		2000		10356000	

Koszty bieżące w Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność dla obszaru LGD Zielone Mosty Narwi

Koszty bieżące	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/zakres Programu (PROW)
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników w	Razem planowane wsparcie w PLN	
Wskaźnik produktu	Liczba podmiotów/ osób, którym udzielono indywidualnego doradztwa	160 osoby / podmioty	35,13	650000	120 osoby/ podmioty	38,92	720000	20 osoby/ podmioty	25,95	480000	300 osoby/ podmioty	1850000	Wsparcie na funkcjonowanie LGD / koszty bieżące PROW

Wskaźnik rezultatu	Liczba osób/podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	35 osoby / podmioty	35,13	650000	22 osoby/podmioty	38,92	720000	3 osoby/podmioty	25,95	480000	60 osoby/podmioty	1850000	Wsparcie na funkcjonowanie LGD / koszty bieżące PROW
--------------------	---	---------------------	-------	--------	-------------------	-------	--------	------------------	-------	--------	-------------------	---------	--

Załącznik nr 4

Tabela: Budżet LSR

BUDŻET LSR	
Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe PROW (PLN)
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	10 000 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	200 000,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1850 000,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	400 000,00
Razem	12 450 000,00

Tabela : Plan finansowy poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

PLAN FINANSOWY W ZAKRESIE PODDZIAŁANIA 19.2 PROW 2014-2020				
	Wkład EFRROW (PLN)	Budżet państwa (PLN)	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych (PLN)	RAZEM (PLN)
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	4 199 580,00	2 400 420,00		6 600 000,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	2 163 420,00		1 236 580,00	3 400 000,00
RAZEM (PLN)	6 363 000,00	2 400 420,00	1 236 580,00	10 000 000,00

Załącznik nr 5

Plan Komunikacji

Plan komunikacji					
Cel 1. Informowanie o realizacji LSR poprzez wspieranie pomysłów projektowych wnioskodawców oraz upowszechnianie dobrych praktyk.					
Termin	Działanie komunikacyjne	Adresaci /Grupa docelowa	Środki przekazu	Wskaźniki (produkty)	Oczekiwane efekty (rezultaty)
II-III kwartał 2016 roku-2023	Powiadomienie i prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych na rzecz LSR Działania informacyjno – szkoleniowe o możliwościach wsparcia w ramach środków LSR	Mieszkańcy, beneficjenci i opinia publiczna; grupy de faworyzowana; Potencjalni beneficjenci LSR	artykuły i ogłoszenia w prasie lokalnej, Internecie ogłoszenia w siedzibach partnerów i członków LGD spotkania informacyjne w gminach , przygotowanie i dystrybucja ulotek, gadżetów	liczba artykułów i ogłoszeń w prasie lokalnej, Internecie – 20 szt. Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami – 18 szt.	Liczba uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych – 300 os.
II kw.2016-IV kw.2022	Wsparcie doradcze i szkoleniowe dla beneficjenta	Potencjalni beneficjenci LSR	doradztwo w zakresie przygotowania wniosków serwis internetowy LGD w zakresie dostępnych konkursów doradztwo mailowe, telefoniczne	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa – 300 os.	Liczba osób/podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD – 60 os./podmiotów
I kw.2018-II kw.2023	Kampania promocyjna efektów wdrażania LSR	Opinia publiczna, potencjalni beneficjenci, członkowie i kadra LGD	Broszura nt. zrealizowanych projektów Fotorelacja na stronie internetowej LGD ze zrealizowanych projektów	Liczba konkursów na najlepszą wspartą w LSR inicjatywę - 2 szt. Liczba wydrukowanej broszury – 400szt. Liczba fotorelacji ze zrealizowanych projektów na stronie Internetowej – 50 szt.	Liczba nagrodzonych inicjatyw – 2 szt. Liczba rozpowszechnionych broszur – 400 szt.

Cel 2. Angażowanie grup defaworyzowanych określonych w LSR do korzystania ze wsparcia w ramach LSR.

Rozpoczęcie: III kw. 2016-IV 2022	Działania animacyjne w zakresie aktywizowania grup de faworyzowanych na rzecz wspólnej realizacji projektów w LSR	Dzieci, młodzież, organizacje, przedsiębiorcy, osoby starsze, osoby pow. 50 roku życia	spotkania aktywizujące /spotkania konsultacyjne/ konkursy	Ilość spotkań aktywizujących / konsultacyjnych /konkursów - 10 szt.	Ilość uczestników spotkań aktywizujących / konkursów / konsultacyjnych - 250 os.
-----------------------------------	---	--	---	--	---

Cel 3. Budowanie przyjaznego wizerunku LGD jako instytucji wspierającej rozwój lokalny.

III kw. 2016 r. -II kw. 2023	Badanie satysfakcji wnioskodawców	Beneficjenci / osoby korzystające z usług doradczych/ szkoleń LGD	Badanie zebranych ankiet	Liczba przeprowadzonych badań ankietowych - 500 szt.	Liczba zadowolonych osób korzystających z usług doradczych/ szkoleń LGD – 300 os.
II kw. 2016 r. -II kw. 2023	Działania w obszarze komunikacji wewnętrznej i podnoszenia jakości usług	Kadra i członkowie Zarządu, LGD	Szkolenia zewnętrzne i wewnętrzne dla pracowników i członków Zarządu, LGD	Liczba szkoleń zewnętrznych i wewnętrznych dla pracowników i członków Zarządu, LGD – 24 szt.	Liczba pracowników i członków Zarządu, LGD biorących udział w szkoleniach zewnętrznych i wewnętrznych, którzy podnieśli swoją wiedzę i kwalifikacje- 9 os.
II kw. 2016 r. -II kw. 2023	Działania w obszarze podnoszenia kompetencji Organu Decyzyjnego Rady LGD	Członkowie Rady LGD	Szkolenia zewnętrzne i wewnętrzne	Liczba szkoleń zewnętrznych i wewnętrznych dla członków Rady LGD – 5 szt.	Liczba członków rady LGD, biorących udział w szkoleniach zewnętrznych i wewnętrznych którzy podnieśli swoją wiedzę i kwalifikacje- 10 os.

II kw. 2016 r. -II kw. 2023	Działania w obszarze monitoringu i weryfikacji realizacji planu komunikacji	Kadra i członkowie LGD, poszczególne grupy docelowe w zakresie celu 1 i 2	Monitoring wskaźników i ewaluacja założeń i realizacji Publikacja wyników weryfikacji wdrażania Zbieranie opinii i korekta założeń Planu Komunikacji	Liczba badań monitorujących wskaźniki i ewaluacyjnych – 8szt Liczba opublikowanych wyników weryfikacji wdrażania - 8 szt.	Liczba osób, które zapoznały się z opublikowanymi wynikami weryfikacji wdrażania – 200 os.
II kw. 2016 r. -II kw. 2023	Działania w obszarze budowania i utrzymania relacji z otoczeniem	Beneficjenci, otoczenie-mieszkańcy, członkowie LGD; potencjalni wnioskodawcy; władze lokalne i regionalne; otoczenie pośrednie: instytucje lokalne prywatne i publiczne;	Udział LGD w imprezach/targach/wydarzeniach zewnętrznych Publikacje promujące działania LGD i region Wyjazdy studyjne	Liczba imprez/targów/wydarzeń zewnętrznych w których LGD brała udział – 27 szt. Liczba publikacji promujących działania LGD i region – 3 szt. Liczba wyjazdów studyjnych – 3 szt	Liczba uczestników imprez/targów/wydarzeń zewnętrznych w których LGD brała udział – 20 000 os. Liczba rozpowszechnionych publikacji promujących działania LGD i region – 1000 szt. Liczba uczestników wyjazdów studyjnych- 80 os.

Budżet na realizację planu komunikacji to 400 000 zł na lata 2016 – 2023.